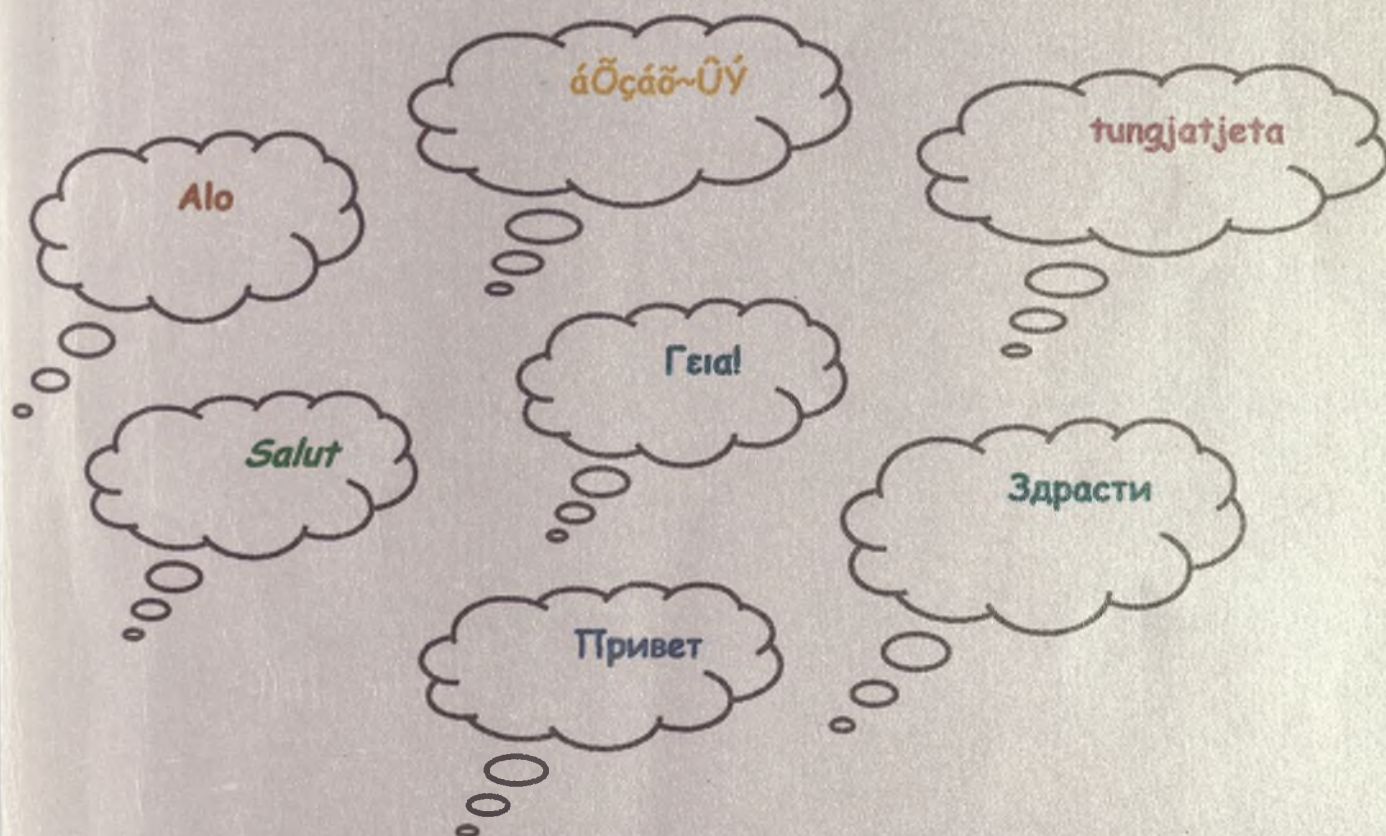

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΝΗΠΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΔΟΥ ΖΑΦΕΙΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ – ΜΙΚΑ

ΒΟΛΟΣ 2004

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3926/1 v.1
Ημερ. Εισ.: 27-09-2004
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ
2004
ΖΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΝΗΠΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΔΟΥ ΖΑΦΕΙΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ – ΜΙΚΑ

ΒΟΛΟΣ 2004

*Στην υπέροχη οικογένεια μου,
τους γονείς μου, Κώστα και Μάγδα και την αδερφή μου Εύη,
που με έσπρωξαν να πραγματοποιήσω την αρχή των ονείρων μου...*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
Α΄ ΜΕΡΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	6
1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ	7
1.1. Διγλωσσία και γλωσσική διμορφία.....	7
1.2. Ατομική και κοινωνική διγλωσσία	7
1.3. Ορισμοί της διγλωσσίας	7
1.4. Διακρίσεις και παράμετροι στη διγλωσσία	8
1.5. Μορφές της διγλωσσίας	9
2. Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ	11
3. Ο ΔΙΓΛΩΣΣΟΣ ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ	15
3.1. Παλαιότερες απόψεις	15
3.2. Σύγχρονες απόψεις	16
4. ΕΠΙΡΡΟΕΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ	18
4.1. Διγλωσσία και ευφυΐα	18
4.2. Διγλωσσία και γνωστικές λειτουργίες.....	20
4.2.1. Αποκλίνουσα σκέψη.....	20
4.2.2. Μεταγλωσσική συνείδηση.....	20
4.2.3. Επικοινωνιακή ευαισθησία	21
4.3. Διγλωσσία και προσωπικότητα.....	21
5. ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	23
5.1. Μοντέλα δίγλωσσης εκπαίδευσης	23
5.2. Θεωρίες αξιολόγησης της δίγλωσσης εκπαίδευσης.....	25
5.2.1/Εναντίον της δίγλωσσης εκπαίδευσης.....	25
5.2.2. Υπέρ της δίγλωσσης εκπαίδευσης	25
5.2.3. Συμπεράσματα από ερευνητικές μελέτες	26
6. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	27
6.1/Ο όρος «διαπολιτισμικότητα».....	27
6.2. Έννοια και στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	27

6.2.1. Έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	27
6.2.2. Διάκριση διαπολιτισμικής-δίγλωσσης εκπαίδευσης	28
6.2.3. Στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	28
7. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.....	30
7.1. Ένταξη των δίγλωσσων νηπίων	30
7.2. Τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα.....	31
7.3. Στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στη διγλωσσία.....	31
7.3.1. Η έρευνα Ασκούνη και Ανδρούτσου	32
7.3.2. Η έρευνα του Αθανασίου.....	32
7.4. Προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο.....	33
7.4.1. Η προσέγγιση ALERTA.....	33
7.4.1.1. Στόχοι του προγράμματος.....	33
7.4.1.2. Τα περιεχόμενα του προγράμματος	34
8. ΤΙ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ ΤΟ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ .	36
8.1. Διαπολιτισμική εκπαίδευση.....	36
8.2. Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε.	36
8.3. Τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα	37
8.4. Νομοθεσία σχετική με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση	37
9. ΤΑ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΝΗΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	40
Β' ΜΕΡΟΣ - ΕΡΕΥΝΑ.....	42
10. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ.....	43
11. ΔΕΙΓΜΑ	44
11.1. Ηλικία	44
11.2. Φύλο	44
11.3. Εθνικότητα.....	44
12. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	46
12.1. Στάδιο 1 ^ο : Παρατήρηση δίγλωσσων νηπίων	46
12.2. Στάδιο 2 ^ο : Ερωτηματολόγιο Νηπιαγωγού.....	50
12.3. Στάδιο 3 ^ο : Συνεντεύξεις.....	54
13. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	56

13.1. Γενικές πληροφορίες	56
13.2. Κοινωνική ένταξη	57
13.3. Συμμετοχή στις δραστηριότητες	57
13.4. Επιδόσεις στην ελληνική γλώσσα.....	59
13.5 Παρατηρήσεις	63
14. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
15. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67
16. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - Νομοθεσία	
17. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – Στοιχεία Έρευνας	

Καρολίσου, Λ. (1993) - Στοιχεία και βιβλία - Αθήνα: Γνώση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια, όλο και περισσότεροι αλλοδαποί και παλιννοστούντες εγκαθίστανται στην Ελλάδα μαζί με τις οικογένειές τους. Τα παιδιά που γεννιούνται εδώ, καλούνται να μάθουν από την προσχολική ηλικία δύο γλώσσες, τη μητρική τους αλλά και την ελληνική προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος. Αφορμή την παρούσα εργασία, αποτέλεσε η επαφή μου με δίγλωσσα νήπια στα νηπιαγωγεία του Βόλου κατά την διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης.

Η εργασία αναφέρεται σε μία έρευνα που διενεργήθηκε κατά τη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου του 2004, με στόχο να διερευνηθούν τα γλωσσικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα δίγλωσσα παιδιά προσχολικής ηλικίας στο ελληνικό νηπιαγωγείο. Η εργασία δομείται σε δύο μέρη:

- Το πρώτο μέρος, αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο του υπό διερεύνηση αντικειμένου. Ειδικότερα, σε αυτό εξετάζεται η διγλωσσία σαν γενικό φαινόμενο αλλά και ειδικά στην παιδική ηλικία. Εξετάζεται ο δίγλωσσος εγκέφαλος και οι ενδεχόμενες επιρροές της διγλωσσίας στην ευφυΐα, τις γνωστικές λειτουργίες, ακόμη και την προσωπικότητα. Επίσης γίνεται αναφορά στη δίγλωσση και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση καθώς επίσης και πιο συγκεκριμένα στην αντιμετώπιση της διγλωσσίας στο νηπιαγωγείο.
- Στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζεται και αναλύεται το περιεχόμενο της ερευνητικής διαδικασίας. Συγκεκριμένα, παρατίθενται οι στόχοι, οι υποθέσεις, το δείγμα, η μεθοδολογία, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της έρευνας.

Στο εισαγωγικό αυτό σημείωμα επιθυμώ να ευχαριστήσω θερμά την επόπτρια καθηγήτρια κ. Παπαδοπούλου Μαρία για την πολύτιμη βοήθειά της σε όλη τη διάρκεια της εργασίας. Χωρίς την υποστήριξη και το ενδιαφέρον της, η πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατη.

Ευχαριστίες οφείλω επίσης και στις νηπιαγωγούς, που δέχτηκαν να με φιλοξενήσουν στις τάξεις τους κατά τη διάρκεια του προγράμματος αλλά και συνέβαλλαν στη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνας με τη χρήσιμη βοήθειά τους. Πρόκειται για τις: Αηδόνη Ελευθερία, Γαλανού Συραγώ, Καστράνη Κωνσταντίνα, Ευστρατίου Τερέζα, Ζάμπα Σταματία, Κοντέλη Αρετή, Παλαμιώτου Ελευθερία, Παππά Πολυξένη, Σδρόλια Χαρίκλεια, Χατζησταύρου Φωτεινή και Παπαναστασίου Χριστίνα.

Φυσικά δεν θα μπορούσα να μην ευχαριστήσω τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα, χωρίς τα οποία η διαδικασία της θα ήταν αδύνατη. Πρόκειται για 20 νήπια και

προνήπια από τα 9^ο και 21^ο Νηπιαγωγεία Βόλου, 1^ο και 2^ο Νηπιαγωγεία Ν. Αγχιάλου, 1^ο και 18^ο Νηπιαγωγεία Καβάλας και τον Δημοτικό Παιδικό Σταθμό Καβάλας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς και την αδερφή μου, για όλα όσα έκαναν για μένα κατά τη διάρκεια των σπουδών μου στο Βόλο. Για την ηθική, πρακτική και κυρίως οικονομική στήριξη που μου παρείχαν, την αγάπη και την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν όλα αυτά τα χρόνια.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

1.1. Διγλωσσία και γλωσσική διμορφία

Είναι σημαντικό, κατ' αρχήν, να διαχωρίσουμε τους όρους «διγλωσσία» (bilingualism) και «γλωσσική διμορφία» (diglossia). Αυτό το πρόβλημα ορολογίας, σύμφωνα με τη Σκούρτου (1997), τίθεται μόνο για την ελληνική γλώσσα. Συγκεκριμένα, τον όρο diglossia τον εισήγαγε ο Charles Ferguson το 1959 για να περιγράψει την ύπαρξη διαφορετικών μορφών στα πλαίσια της ίδιας γλώσσας. Σε ορισμένες γλώσσες δηλαδή, όπως την ελληνική και την αραβική που αναφέρει ο Παπαπαύλου (1997), μπορούμε να ξεχωρίσουμε μία επίσημη και μία ανεπίσημη μορφή της ίδιας γλώσσας. Με τον όρο bilingualism εννοούμε τη χρήση δύο ή και περισσότερων διαφορετικών γλωσσών από το ίδιο άτομο (Σκούρτου, 1997, σ.52). Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε ζητήματα διγλωσσίας, καθώς η διγλωσσία αποτελεί μια καθημερινή κατάσταση στις σύγχρονες κοινωνίες.

1.2. Ατομική και κοινωνική διγλωσσία

Κατά τον Baker (2001) το φαινόμενο της διγλωσσίας γενικότερα χωρίζεται σε ατομικό και ομαδικό ή κοινωνικό. Η κοινωνική διγλωσσία υφίσταται όταν σε μία κοινωνία χρησιμοποιούνται δύο ή και περισσότερες γλώσσες. Τα δίγλωσσα και τα πολύγλωσσα άτομα ζουν συνήθως σε ομάδες, οι οποίες μπορεί να βρίσκονται σε μία συγκεκριμένη περιοχή ή να είναι διασκορπισμένες σε κοινότητες. Μπορεί να συγκροτούν μία ξεχωριστή γλωσσική ομάδα αποτελώντας την πλειοψηφία ή την μειοψηφία.

Η διγλωσσία ως ατομικό φαινόμενο είναι δύσκολο να οριστεί και γι' αυτό απαιτεί εκτενέστερη μελέτη, καθώς και περαιτέρω διαχωρισμούς (Baker, 2001, σ.43).

1.3. Ορισμοί της διγλωσσίας

Ο ακριβής ορισμός της διγλωσσίας είναι αρκετά δύσκολος, εφόσον πρόκειται για ένα φαινόμενο πολυδιάστατο, που καθορίζεται και εξαρτάται από διάφορους παράγοντες ενώ ταυτόχρονα έχει ποικίλες διαβαθμίσεις. Στην ιστορία της μελέτης του φαινομένου οι ορισμοί ποικίλουν αισθητά. Δύο γνωστοί και ταυτόχρονα ακραίοι ορισμοί είναι αυτοί του Bloomfield και του Macnamara (στους Appel&Muysken, 1987 και στον Baker, 2001). Σύμφωνα με τον Bloomfield (1933), οι δίγλωσσοι ορίζονται ως τα άτομα που χειρίζονται εξίσου τέλεια τις δύο γλώσσες σαν να είναι και οι δύο οι μητρικές τους. Σε αντίθεση με αυτή την άποψη, ο Macnamara (1967) θεωρεί ότι κάποιος μπορεί να ονομάζεται δίγλωσσος όταν έχει περιορισμένη έστω ικανότητα σε μία από τις τέσσερις γλωσσικές δεξιότητες

(ομιλία, γραφή, ανάγνωση, ηχητική αντίληψη) σε μία γλώσσα εκτός από τη μητρική. Όντας ουσιαστικά αυθαίρετοι και διφορούμενοι αυτοί οι ορισμοί, έγιναν αντικείμενο κριτικής και σπάνια τους επικαλείται κανείς.

Μεταξύ των δύο ανωτέρω τοποθετήσεων, μπορεί κανείς να βρει μία σειρά ορισμών για τη διγλωσσία (Appel & Muysken, 1987) όπως οι εξής:

- «Η ικανότητα κάποιου ατόμου να μιλά μια δεύτερη γλώσσα, στο βαθμό που ακολουθεί τις ιδέες και τη δομή της γλώσσας αυτής, παρά να παραφράζει τη μητρική του γλώσσα» (Titone, 1972).
- «Η εξάσκηση της εναλλακτικής χρήσης δύο γλωσσών ονομάζεται διγλωσσία και τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτήν δίγλωσσα» (Weinreich, 1953).

Τον ίδιο ορισμό υιοθετούν και οι Appel και Muysken (1987).

Σήμερα, η προσπάθεια για τον εννοιολογικό προσδιορισμό της διγλωσσίας φαίνεται να εγκαταλείπεται. Ο Collin Baker χαρακτηρίζει ως «άπιαστο όνειρο» το να ορίσουμε ποιος είναι και ποιος δεν είναι δίγλωσσος. Το ενδιαφέρον πλέον εστιάζεται στην επισήμανση διαφόρων ειδών διγλωσσίας. Γι' αυτό είναι απαραίτητος, αλλά και χρήσιμος ο διαχωρισμός του φαινομένου.

1.4. Διακρίσεις και παράμετροι στη διγλωσσία

Σύμφωνα με τον Baker (2001), κάποιες διακρίσεις που πλαισιώνουν τον όρο διγλωσσία θα βοηθήσουν στο ξεκαθάρισμα των σκέψεων γύρω από αυτήν. Κατ' αρχάς, θα πρέπει να γίνει ένας διαχωρισμός ανάμεσα στη δίγλωσση ικανότητα και τη δίγλωσση χρήση. Συγκεκριμένα, κάποιοι δίγλωσσοι μιλούν με ευχέρεια δύο γλώσσες αλλά σπάνια χρησιμοποιούν και τις δύο. Άλλοι, έχουν μεν μικρότερη ευχέρεια αλλά χρησιμοποιούν τις δύο γλώσσες τους συχνά, σε διαφορετικές περιστάσεις. Πολλές άλλες περιπτώσεις είναι επίσης πιθανές. Η διάκριση αυτή, ανάμεσα στη χρήση και την ικανότητα οδηγεί σε περαιτέρω παραμέτρους. Όσον αφορά την ικανότητα σε δύο γλώσσες, οι τέσσερις βασικές διαστάσεις της είναι: η ακρόαση, η ομιλία, η ανάγνωση και η γραφή, ενώ θα μπορούσε να συμπεριληφθεί ως πέμπτη διάσταση η χρήση των δύο αυτών γλωσσών στη σκέψη. Κάθε μία από αυτές τις διαστάσεις μπορεί να διασπαστεί σταδιακά σε περισσότερες λεπτομερείς υπό-διαστάσεις (π.χ. προφορά, λεξιλόγιο, γραμματική, σημασία και ύφος). Παρόλο που ο Baker θεωρεί ότι μία τέτοια πολυδιάστατη δομή της δίγλωσσης ικανότητας συμβάλλει στην εκλέπτυνση και την ακρίβεια, πιστεύει ότι για να συλλάβουμε αυτά τα πράγματα πιο εύκολα, χρειαζόμαστε απλά και όχι σύνθετα σχήματα.

Κατά τον Παπαπαύλου (1997), οι περισσότερες θεωρητικές τοποθετήσεις αναφέρονται σε μία μόνο διάσταση της διγλωσσίας, αυτήν της γλωσσικής ικανότητας, παραγνωρίζοντας έτσι άλλες εξωγλωσσικές διαστάσεις. Διάφορες έρευνες¹ έχουν εντοπίσει διαστάσεις της διγλωσσίας οι οποίες στη συνέχεια διαμορφώνουν τις επιμέρους μορφές της. Οι διαστάσεις αυτές αποτελούν ταυτόχρονα τους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την πρόσκτηση μιας δεύτερης γλώσσας. Σύμφωνα με τον Baker (2001) αυτοί είναι:

- i) οι ατομικές διαφορές όπως για παράδειγμα η ικανότητα και η στάση
- ii) οι δεξιότητες και οι ικανότητες που αποκτά κάποιος (π.χ. γραμματική ορθότητα, διαλογική ευχέρεια και ικανότητα στον γραπτό λόγο)
- iii) οι περιβαλλοντικοί και περιστασιακοί παράγοντες
- iv) τα εισερχόμενα γλωσσικά μηνύματα και
- v) οι διαδικασίες μάθησης.

Συνεπώς, σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει η ψυχολογία του ατόμου από το περιβάλλον και τις συνθήκες, από την πολιτική και πολιτιστική κατάσταση της πρόσκτησης. Με λίγα λόγια το να γίνει κάποιος δίγλωσσος αποτελεί γλωσσικό, κοινωνικό και ψυχολογικό γεγονός. Οι Appel και Muysken (1987) επίσης, υποστηρίζουν ότι η απόκτηση μιας δεύτερης γλώσσας επηρεάζεται από παράγοντες όπως η ευφυΐα, η ηλικία και η γλωσσική ικανότητα.

1.5. Μορφές της διγλωσσίας

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας είναι πολλές και ποικίλες. Γι' αυτό πολλές και ποικίλες είναι οι μορφές διγλωσσίας. Συγκεκριμένα:

1. Ανάλογα με την ηλικία που κατακτάται η δεύτερη γλώσσα ο McLaughlin (στον Baker, 2001) κατηγοριοποιεί τη διγλωσσία σε *ταυτόχρονη* και *διαδοχική*. Η ταυτόχρονη διγλωσσία αναπτύσσεται όταν ένα παιδί από τη γέννηση του έρχεται σε επαφή και με τις δύο γλώσσες ταυτόχρονα. Ενώ, η διαδοχική διγλωσσία αναπτύσσεται στην περίπτωση κατά την οποία η δεύτερη γλώσσα μαθαίνεται μετά τη σταθεροποίηση της πρώτης, δηλαδή μετά το τρίτο έτος της ηλικίας του παιδιού. Η διαδοχική διγλωσσία θεωρείται πρώιμη όταν η δεύτερη γλώσσα μαθαίνεται κατά τη νηπιακή και παιδική ηλικία και μεταγενέστερη όταν η δεύτερη γλώσσα μαθαίνεται κατά ή μετά την εφηβική ηλικία.

¹ Baker (2001), Hamers and Blank στον Παπαπαύλου (1997), Lambert στους Πανταζή, Σακελλαροπούλου (2003)

2. Ανάλογα με τον τρόπο κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας οι Πανταζής και Σακελλαροπούλου (2003), διακρίνουν πρώτον τη *φυσική διγλωσσία*, όταν ο τρόπος κατάκτησης της δεύτερης γίνεται με την καθημερινή επικοινωνία και χωρίς συστηματική διδασκαλία και δεύτερον την *πολιτισμική διγλωσσία*, όταν ο τρόπος κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας γίνεται μέσω συστηματικής εξάσκησης στο σχολείο ή άλλους ειδικούς χώρους μάθησης.

3. Σύμφωνα με τη γνωστική οργάνωση των δύο γλωσσών οι Erwin και Osgood² περιγράφουν δύο τύπους διγλωσσίας. Τη *συνδυαστική* ή *συνθετική διγλωσσία*, όταν η κατάκτηση της δεύτερης γλώσσας γίνεται μέσω της πρώτης και τη *συντονισμένη διγλωσσία*, όταν αναπτύσσονται εξ αρχής δύο διαφορετικά γλωσσικά συστήματα στο δεξιό και αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου.

4. Ανάλογα με το σχετικό κοινωνικο-πολιτισμικό στάτους των δύο γλωσσών ο Lambert (1975) διακρίνει την *προσθετική* και την *αφαιρετική διγλωσσία*. Η προσθετική διγλωσσία επιτυγχάνεται όταν το άτομο και το άμεσο ή έμμεσο περιβάλλον του αντιμετωπίζουν με θετικό τρόπο την κατάκτηση των δύο γλωσσών οπότε η διγλωσσία θεωρείται ως πλεονέκτημα. Αντίθετα, η αφαιρετική διγλωσσία περιγράφει εκείνη την κατάσταση, όπου τα δίγλωσσα άτομα αναγκάζονται, από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, να εγκαταλείψουν τη μητρική τους γλώσσα και να χρησιμοποιήσουν αποκλειστικά μόνο τη γλώσσα της πλειονότητας εξαιτίας της κοινωνικής και πολιτικής πίεσης του κυρίαρχου περιβάλλοντός τους. Αυτά είναι κυρίως αλλοδαπά παιδιά, των οποίων η γλώσσα και ο πολιτισμός αξιολογούνται ως μη θετικά στοιχεία από την πλειοψηφία του περιβάλλοντος.

² Στον Παπαπαύλου, 1997 και στους Πανταζή και Σακελλαροπούλου, 2003

2. Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον παράγοντα ηλικία και συγκεκριμένα στην παιδική διγλωσσία. Σύμφωνα με πολυσυζητημένες απόψεις (Appel&Muysken, 1987), τα παιδιά μαθαίνουν γρηγορότερα και καλύτερα μια δεύτερη γλώσσα από ότι οι ενήλικες. Τα παιδιά αφομοιώνουν μια δεύτερη γλώσσα λίγο πολύ χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια και μάλιστα σε αρκετά καλό επίπεδο. Γι' αυτό και συχνά συστήνεται το γεγονός ότι τα παιδιά θα πρέπει να αρχίζουν να μαθαίνουν μια δεύτερη γλώσσα όσο το δυνατόν νωρίτερα. Έρευνες όμως³, έχουν δείξει ότι αυτή είναι μια αυθαίρετη αντίληψη και ότι τα μεγαλύτερα παιδιά και οι νεότεροι ενήλικοι μαθαίνουν πιο αποτελεσματικά μια δεύτερη γλώσσα λόγω της ικανότητας διανοητικής επεξεργασίας που διαθέτουν. Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα από τις έρευνες αυτές καθώς και την ανάλυση του Singleton (στον Baker, 2001) προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα επί του θέματος:

- (α) Γενικά, οι μικρότεροι μαθητές μιας δεύτερης γλώσσας δεν είναι ούτε περισσότερο ούτε λιγότερο επιδέξιοι και επιτυχημένοι από τους μεγαλύτερους μαθητές στην κατάκτηση της δεύτερης γλώσσας. Μεσολαμβάνουν πολλοί άλλοι παράγοντες, οι οποίοι καθιστούν τις απλές δηλώσεις σχετικά με την ηλικία και τη γλωσσική εκμάθηση υπεραπλουστευτικές και αστήρικτες.
- (β) Τα παιδιά που μαθαίνουν νωρίς μια δεύτερη γλώσσα έχουν την τάση να φτάνουν σε υψηλότερα επίπεδα επάρκειας από εκείνους που αρχίζουν μετά την παιδική ηλικία. Ένα τέτοιο εύρημα δεν αντικρούει την ιδέα ότι μπορεί κάποιος να αποκτήσει επαρκή γνώση σε μια δεύτερη γλώσσα μετά την παιδική ηλικία. Αυτή η τάση σχετίζεται μάλλον με το εκάστοτε κοινωνικό πλαίσιο πρόσκτησης και διατήρησης ή απώλειας της γλώσσας, καθώς επίσης και με την ψυχολογία της ατομικής μάθησης. Τα μικρότερα παιδιά φαίνεται πως αντιλαμβάνονται το φωνητικό σύστημα και τη γραμματική μιας νέας γλώσσας πιο εύκολα από τους ενήλικες.
- (γ) Γενικά, δεν υπάρχουν ηλικιακές διαφορές στη διαδικασία της γλωσσικής εκμάθησης. Οι μικρότεροι και οι μεγαλύτεροι μαθητές μιας δεύτερης γλώσσας επιδεικνύουν παρόμοια εξελικτική ακολουθία και σειρά.
- (δ) Στο πλαίσιο της συστηματικής γλωσσικής εκμάθησης στην τάξη, οι μεγαλύτεροι μαθητές αρχικά μαθαίνουν πιο γρήγορα από τους μικρότερους. Εντούτοις, ο χρόνος έκθεσης (π.χ. τα χρόνια διδασκαλίας της δεύτερης γλώσσας) αποτελεί σημαντικό

³ Krashen ,1979 από τους Appel&Muysken, 1987 σ.94.

παράγοντα της επιτυχίας στη δεύτερη γλώσσα. Όσα παιδιά αρχίζουν να μαθαίνουν μια δεύτερη γλώσσα στο δημοτικό και συνεχίζουν σε όλη τη διάρκεια των σχολικών τους χρόνων, επιδεικνύουν υψηλότερη επάρκεια από εκείνα που αρχίζουν αργότερα κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους. Εξακολουθεί βέβαια να ισχύει η πιθανότητα να φτάσουν και οι όψιμοι μαθητές σε πολύ υψηλά ποσοστά επάρκειας, ειδικά αν έχουν ισχυρά κίνητρα.

- (ε) Όπου η δεύτερη γλώσσα χρησιμοποιείται στα σχολεία ως μέσο διδασκαλίας και όπου αυτή η γλώσσα είναι πλειονοτική και αντικαθιστά τη μειονοτική γλώσσα της οικογένειας, η πρόωμη χρήση της μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση και τη γλώσσα.
- (στ) Δεν υπάρχουν καθοριστικές περίοδοι στην ανάπτυξη του παιδιού κατά την παιδική ηλικία ή την εφηβεία κατά τις οποίες πρέπει ή δεν πρέπει να εισάγεται μια δεύτερη γλώσσα στο σχολείο. Μια τέτοια περίοδος είχε προταθεί από τον Lenneberg το 1967 (Appel & Muysken, 1987) για την αφομοίωση της πρώτης και της δεύτερης γλώσσας. Η καθορισμένη περίοδος συσχετιζόταν με την ιδιαιτερότητα των διαφορετικών λειτουργιών στα δύο ημισφαίρια του εγκεφάλου. Ίσως όμως τελικά έχει επιβληθεί μια ευαίσθητη περίοδος για την αφομοίωση συγκεκριμένων ικανοτήτων σε μια δεύτερη γλώσσα, όπως η προφορά.

Τα παιδιά όχι μόνο αφομοιώνουν σε μικρή ηλικία μια δεύτερη γλώσσα αλλά είναι ικανά να αφομοιώσουν εξίσου καλά και τις δύο γλώσσες συγχρόνως, χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες. Βέβαια, η επιρροή που ασκεί η μία γλώσσα απέναντι στην άλλη και η διάκριση μεταξύ των δύο γλωσσικών συστημάτων είναι ένα φαινόμενο που δεν πρέπει να παραγνωριστεί.

Σύμφωνα με έρευνες του Taeschner (στους Appel & Muysken, 1987), στο πρώτο επίπεδο εξέλιξης ενός δίγλωσσου παιδιού (ηλικίας περίπου 1-2 ετών) οι δύο γλώσσες αποτελούν ένα κοινό σύστημα. Σε αυτό το επίπεδο, για κάθε αναφορά έχουν γενικότερα μία λέξη και την ισοδύναμή της στη δεύτερη γλώσσα τη θεωρούν συνώνυμη. Έτσι, καμιά φορά παρατηρείται το φαινόμενο να χρησιμοποιούν τις ισοδύναμες λέξεις μαζί, τη μία μετά την άλλη. Ίσως τα δίγλωσσα παιδιά το κάνουν αυτό για να εξασφαλίσουν ότι το μήνυμά τους έχει κατανοηθεί. Έχει επίσης αναφερθεί αυτή η στρατηγική και σε επόμενα στάδια εξέλιξης, σε μεγαλύτερα παιδιά. Ο Baker (2001) κάνει λόγο για εναλλαγή κωδικών, εννοώντας τη χρήση εναλλάξ δύο ή και περισσότερων γλωσσών περισσότερο ή λιγότερο σκόπιμα. Οι Appel και Muysken (1987) αναφέρουν ότι συνήθως τα δίγλωσσα παιδιά ακολουθούν τις στρατηγικές των γονιών τους ή άλλων ατόμων που τα φροντίζουν και

διαχωρίζουν τις στρατηγικές αυτές από άτομο σε άτομο. Οι σκοποί και οι στόχοι της εναλλαγής κωδικών κατά τον Baker είναι ποικίλοι και αναφέρονται συνοπτικά παρακάτω.

Το δίγλωσσο άτομο αλλάζει κώδικα:

- για να δώσει έμφαση σε κάποιο συγκεκριμένο σημείο της συζήτησης,
- για να αντικαταστήσει μια άγνωστη λέξη,
- για να εκφραστεί μια έννοια που δεν έχει ισοδύναμο στη μία γλώσσα,
- για να ενισχύσει μια παράκληση,
- για να διευκρινίσει κάτι,
- για να δηλώσει φιλικά αισθήματα,
- για να διηγηθεί μια προηγούμενη συζήτηση,
- για να παρέμβει σε μία συζήτηση,
- για να χαλαρώσει την ένταση και να προσδώσει χιούμορ,
- για να αποστασιοποιηθεί κοινωνικά,
- για να αποκλείσει κάποιους από τη συζήτηση,
- για να αλλάξει στάση στη διάρκεια μιας συζήτησης και
- για να αλλάξει θέμα συζήτησης.

Η έρευνα των Paradis και Navarro (2003) έδειξε ότι ένα δίγλωσσο παιδί (περίπου 2 ετών) ισπανικών και αγγλικών, στην ομιλία του επηρεάζεται από την αγγλική γλώσσα σε αντίθεση με τα ισπανόφωνα παιδιά της έρευνας, όχι τόσο σε διαγλωσσικές διαφοροποιήσεις όσο στις θεματικές συνειδητοποιήσεις. Αυτό οι ερευνητές το απέδωσαν στο ποια γλώσσα έχει εισαχθεί πρώτη στο παιδί και όχι στην εσωτερική επαφή με τις δύο γλώσσες.

Συχνά παρατηρείται και λεξική ανάμειξη στην ομιλία των δίγλωσσων παιδιών. Υπάρχουν πολλές έρευνες⁴ που αποδεικνύουν αυτό το φαινόμενο, κατά το οποίο τα παιδιά δημιουργούν δικές τους λέξεις από τις δύο διαφορετικές γλώσσες. Δηλαδή χρησιμοποιούν τη ρίζα μιας λέξης και προσθέτουν την κατάληξη από τη δεύτερη γλώσσα. Τα παιδιά μεταφέρουν λεξικά αντικείμενα όταν δεν ξέρουν μια λέξη στη γλώσσα που μιλάνε ή όταν δε μπορούν να την επαναλάβουν. Επίσης λεξική μεταφορά παρατηρείται και όταν μία λέξη είναι φωνητικά πιο απλή στη μία γλώσσα από ότι στην άλλη. Για παράδειγμα, η Elena Nikoladis (2003) με την έρευνά της υποστήριξε ότι τα δίγλωσσα παιδιά που μιλούν γαλλικά και αγγλικά κάνουν ρηματικούς συνδυασμούς των δύο γλωσσών που οφείλονται

⁴ Lindholm and Padilla, 1978, Saunders, 1982 και Jaroviski, 1979 (στους Appel&Muysken, 1987)

στη δυσκολία παραγωγής και όχι στην κατανόηση. Απέδειξε έτσι ότι η διαγλωσσική μεταφορά των δίγλωσσων παιδιών μπορεί να προβλεφθεί.

Λάθη στο συντακτικό δεν αναφέρονται ιδιαίτερα συχνά με βάση τις έρευνες του Saunders (στους Appel&Muysken, 1987). Ο ίδιος όμως κάνει λόγο για διαφοροποιήσεις στη σημασιολογία. Σε ό,τι αφορά τη σημασιολογική και εννοιολογική γνώση των δίγλωσσων μωρών τα αποτελέσματα της έρευνας των Holowka, Lapre και Petitto (2002) είναι αρκετά βοηθητικά. Βιντεοσκόπησε έξι μωρά για μία ώρα σε ποσοστό πάνω από επτά φορές μέσα σε έναν χρόνο (ηλικίας από 0.7 έως 2.2 ετών). Τα τρία μάθαιναν γαλλικά και αγγλικά και τα άλλα τρία γαλλικά και LSQ. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: τα μωρά αφομοίωσαν και τις δύο γλώσσες στο ίδιο χρονοδιάγραμμα με τα μονόγλωσσα και παρήγαγαν μεταφράσεις ισοδύναμες στα πρόωρα λεξικά τους. Επίσης οι πρώτες λέξεις τους (σημάδια) σε κάθε γλώσσα, περιορίστηκαν ανάμεσα σε όρια, παρουσιάζοντας σχεδόν πλήρης σημασιολογική οργάνωση απεικονίζοντας πρώτα τις έννοιες των αγαπημένων τους πραγμάτων. Στην έρευνα φαίνεται επίσης, ξεκάθαρος ο λόγος για τον οποίο τα δίγλωσσα παιδιά συγχέουν τις δύο γλώσσες και αυτός είναι ότι δεν έχουν κατανοήσει τη διάκριση ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη γλώσσα.

3. Ο ΔΙΓΛΩΣΣΟΣ ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ

3.1. Παλαιότερες απόψεις

Η Tracey Tokuhama-Espinoza (2001) σε μία αναφορά στο βιβλίο της “*Raising multilingual children*”, κάνει λόγο για τον εγκέφαλο των δίγλωσσων ατόμων και αξίζει να σημειωθούν οι παλαιότερες απόψεις που παρατίθενται σχετικά με το θέμα. Τα πρώτα σχόλια για τον πολύγλωσσο εγκέφαλο, όπως αναφέρει ξεκίνησαν λίγο πριν το 1950. Μια από τις πρώτες δημοσιεύσεις ήταν αυτή των Penfield και Roberts το 1959 κατά την οποία «στις ηλικίες 9-12 ετών ένα παιδί μπορεί να μάθει δύο ή τρεις γλώσσες τόσο εύκολα όσο μία». Το 1967 ο Lennenberg γράφει ότι «η βιολογικά καθορισμένη περίοδος για την εκμάθηση μίας δεύτερης γλώσσας είναι μεταξύ 2 και 13 ετών».

Στην δεκαετία του 70' άρχισαν να γίνονται οι πρώτες έρευνες σε δίγλωσσα παιδιά, με χαρακτηριστική αυτή των Ojemann και Whitaker το 1978 της οποίας τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν διαφορετικές περιοχές στον εγκέφαλο υπεύθυνες για κάθε γλώσσα ξεχωριστά αλλά η άποψη αυτή εκφράστηκε με μεγάλη επιφύλαξη. Ένα χρόνο αργότερα, οι Albert και Olber δημοσίευσαν ότι «το δεξί ημισφαίριο παίζει πολύ μεγαλύτερο ρόλο στην πρόσκτηση μιας γλώσσας από ότι θεωρούνταν τα προηγούμενα χρόνια» και στήριξαν τη άποψή τους συγκρίνοντας δίγλωσσα και μονόγλωσσα άτομα που έχουν υποστεί εγκεφαλικό. Αργότερα ακολούθησαν και άλλες έρευνες⁵ οι οποίες υποστήριξαν την ίδια άποψη, ότι δηλαδή οι γλώσσες που μαθαίνονται ανήκουν σε διαφορετικές περιοχές του εγκεφάλου.

Στην δεκαετία του '90, οι πιο πρόσφατες έρευνες στον τομέα της νευρολογίας και της γλωσσολογίας μιλούσαν για περιόδους «κλειδιά» κατά τις οποίες τα παιδιά αφομοιώνουν καλύτερα περισσότερες από μία γλώσσες (όπως αυτή της Janet Werker το 1997). Επίσης έγινε λόγος για παραμέτρους της γλωσσικής ικανότητας στα παιδιά και τέλος ο Schuman την ίδια χρονιά απέδειξε ότι η συναισθηματική μνήμη επηρεάζει τη μάθηση μιας δεύτερης γλώσσας. Οι τελευταίες αυτές έρευνες βοήθησαν αρκετά στο να δημιουργηθεί η σημερινή εικόνα για την πρόσκτηση των γλωσσών και για τις περιοχές του εγκεφάλου που εμπλέκονται σε αυτήν.

⁵ Fred Genese, 1978, Linda Galloway, 1980, Paradis, 1983 (στην Tokuhama-Espinoza, 2001 σ. 102)

3.2. Σύγχρονες απόψεις

Είναι γενικότερα αποδεκτό ότι το αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου είναι υπεύθυνο για την παραγωγή της γλώσσας. Το ερώτημα όμως είναι αν αυτό ισχύει και για τους δίγλωσσους και αν οι δύο γλώσσες τοποθετούνται στην ίδια περιοχή του εγκεφάλου και μοιράζονται τους ίδιους νευρωνικούς μηχανισμούς. Σύμφωνα με τους Appel και Muysken (1987), την απάντηση μπορούν να δώσουν δύο πηγές πληροφόρησης: α) αναφορές σχετικά με διαταραχές της γλώσσας στον εγκέφαλο, όπως εγκεφαλικά επεισόδια και ατυχήματα που προκαλούν βλάβες στη γλώσσα και την ομιλία και β) ψυχογλωσσικά πειράματα που ερευνούν την εμπλοκή του αριστερού και δεξιού ημισφαιρίου.

Η Tokuhama-Espinoza (2001) ύστερα από αναφορά σε έρευνα με ασθενείς εγκεφαλικών επεισοδίων, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δύο γλώσσες διακρίνονται μέσα στον εγκέφαλο, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν ταυτόχρονα όποτε χρειαστεί. Ενώ οι λέξεις υπάρχουν στο μυαλό των δίγλωσσων και στις δύο γλώσσες, αυτοί συνήθως προτιμούν να χρησιμοποιούν τη μία από τις δύο κάθε φορά. Η ικανότητα να επανακτούν τις λέξεις και να επιλέγουν μία γλώσσα εξαρτάται από τη συχνότητα με την οποία τη χρησιμοποιούν.

Είναι γνωστές επτά περιοχές του εγκεφάλου που σχετίζονται με την παραγωγή της γλώσσας στα μονόγλωσσα άτομα. Για τα δίγλωσσα όμως άτομα, σύμφωνα με έρευνες του Schuman το 1997(στην Tokuhama-Espinoza, 2001σ.109) στην ανάπτυξη των δύο γλωσσών παίζουν επιπλέον ρόλο δύο ακόμη περιοχές που σχετίζονται με τη συναισθηματική μνήμη με γλωσσικές εμπειρίες, όπως προαναφέρθηκε. Συνολικά δηλαδή εννέα περιοχές του εγκεφάλου που έχουν να κάνουν με την ομιλία, την ακοή, την ανάγνωση, τη γραφή, τη συναισθηματική και λογική εκτίμηση. Αναλυτικά αυτές είναι:

1. κινητικός φλοιός (motor cortex)
2. τοξοειδής δέσμη ή προσαγωγίον της λευκής ουσίας του εγκεφάλου (arcuate fasciculus)
3. περιοχή άλως (broca's area) περιοχή μπροκά
4. πρωτοπαθής οπτικός φλοιός (primary visual cortex)
5. γωνιώδης έλικας ή οπίσθια μοίρα του κάτω βρεγματικού λοβίου (angular gyrus)
6. περιοχή της πολυεγκεφαλίδας (wernick's area)
7. πρωτοπαθής ακουστικός φλοιός (primary auditory cortex)
8. αμυγδαλή της παρεγκεφαλίτιδας ή αμυγδαλοειδής πυρήνας του τελικού εγκεφάλου (amygdala)

9. μετωπιαίοι λοβοί (frontal lobes)

(Tokuhama-Espinosa, 2001σ.109).

Σύμφωνα με την Tokuhama-Espinosa (2001), οι περισσότεροι άνθρωποι στον κόσμο έχουν τις γλωσσικές ικανότητές τους στη δεξιά πλευρά και στους μετωπικούς λοβούς, είναι δεξιόχειρες και έχουν κυρίαρχο το αριστερό ημισφαίριο. Ένα δίγλωσσο άτομο που δείχνει μεγαλύτερη σύγχυση του δεξιού ημισφαιρίου στην παραγωγή της γλώσσας, έχει μάθει σίγουρα τη γλώσσα μετά τους 9 μήνες ζωής. Από αυτό βγαίνει το συμπέρασμα ότι μέχρι την ηλικία των 9 μηνών οι γλώσσες τοποθετούνται στο ίδιο σημείο, δηλαδή το αριστερό ημισφαίριο του εγκεφάλου. Μετά την περίοδο αυτή, δημιουργούνται αρκετές νευρωνικές συνδέσεις που επιτρέπουν στις γλωσσικές λειτουργίες να «ειδικευτούν»: η φυσική γλώσσα μένει στο αριστερό ημισφαίριο, ενώ οι καινούριες γλώσσες τείνουν να διαχέονται έξω από αυτό ή στο δεξιό. Αυτό δε σημαίνει ότι όλοι σε όλους τους δίγλωσσους επικρατεί το δεξιό ημισφαίριο. Αντίθετα, οι περισσότεροι από όσους ξεκινούν με επικρατέστερο το αριστερό ημισφαίριο παραμένουν έτσι. Η εγκεφαλική επικράτηση δεν αλλάζει εξαιτίας αυτού (Tokuhama-Espinosa, 2001).

Οι Vaid και Hall (1991, στον Baker, 2001) κάνουν μια ανασκόπηση μέσα από πέντε υποθέσεις προερχόμενες από τις ήδη υπάρχουσες έρευνες:

- οι αμφιδύναμα δίγλωσσοι χρησιμοποιούν το δεξιό ημισφαίριο περισσότερο από ό,τι οι μονόγλωσσοι για να επεξεργαστούν την πρώτη και τη δεύτερη γλώσσα τους
- κατά την πρόσκτηση της δεύτερης γλώσσας, η γλωσσική επεξεργασία γίνεται στο δεξιό ημισφαίριο σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι κατά την πρόσκτηση της πρώτης γλώσσας
- καθώς αυξάνεται η επάρκεια σε μια δεύτερη γλώσσα, η δραστηριότητα του δεξιού ημισφαιρίου μειώνεται και αυξάνεται η δραστηριότητα του αριστερού ημισφαιρίου-οι κύριες πλευρές της γλωσσικής επεξεργασίας δηλαδή, βρίσκονται στο αριστερό ημισφαίριο
- όσοι κατακτούν μια δεύτερη γλώσσα με φυσικό τρόπο χρησιμοποιούν περισσότερο το δεξιό τους ημισφαίριο για τη γλωσσική επεξεργασία από ό,τι όσοι μαθαίνουν μια δεύτερη γλώσσα με συστηματικό τρόπο
- οι όψιμοι δίγλωσσοι έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να χρησιμοποιήσουν το δεξιό τους ημισφαίριο από ό,τι οι πρώιμοι δίγλωσσοι.

4. ΕΠΙΡΡΟΕΣ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ

4.1. Διγλωσσία και ευφυΐα

Σύμφωνα με τον Colin Baker (1988,2001) υπάρχει μία ακλόνητη, παραδοσιακή και δημοφιλής άποψη ότι η σχέση ανάμεσα στη διγλωσσία και την ευφυΐα είναι αρνητική. Συχνά ο κόσμος πιστεύει ότι συνεπάγεται χαμηλότερη ευφυΐα. Για την ορθότερη μελέτη του ζητήματος ο Baker χωρίζει τις σχετικές έρευνες που έχουν γίνει σε τρεις περιόδους:

- *Η περίοδος των επιβλαβών συνεπειών.*

Η έρευνα της περιόδου αυτής διήρκεσε περίπου από τη δεκαετία του 1920 ως τη δεκαετία του 1960. Ενώ το επικρατέστερο αποτέλεσμα ήταν ότι οι δίγλωσσοι ήταν κατώτεροι από τους μονόγλωσσους, ειδικά στον προφορικό Δείκτη Νοημοσύνης, αυτές οι πρώτες έρευνες μοιράζονται πολλές σοβαρές μεθοδολογικές αδυναμίες. Πάντα κατά τον Baker, τόσο μεμονωμένα όσο και συλλογικά, οι πρώτες έρευνες για τη διγλωσσία και το Δείκτη Νοημοσύνης έχουν πολλά τρωτά σημεία και μεθοδολογικές ελλείψεις, ώστε να αποφεύγεται η αποδοχή των συμπερασμάτων τους για επιβλαβείς συνέπειες. Αν και είναι πιθανό σε ορισμένα περιβάλλοντα, οι δίγλωσσοι να μειονεκτούν στη γνωστική λειτουργία τους, δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν οι πρώτες έρευνες για να υποστηρίξουν αυτόν τον ισχυρισμό.

- *Η περίοδος των ουδέτερων συνεπειών.*

Υπάρχει μία σειρά ερευνών⁶ που δεν αναφέρουν καμία διαφορά ανάμεσα στο Δείκτη Νοημοσύνης των δίγλωσσων και των μονόγλωσσων. Ενώ η περίοδος αυτή συμπίπτει χρονικά με την περίοδο των επιβλαβών συνεπειών, υπήρξε μια περίοδος (π.χ. στην Ουαλία) κατά την οποία τα ευρήματα για ουδέτερες συνέπειες διδάσκονταν και δημοσιεύονταν. Ένα τέτοιο «ουδέτερο» συμπέρασμα είχε ιστορική σημασία, καθώς έδινε νέα ώθηση στους γονείς που επιθυμούσαν να στηρίξουν τη διγλωσσία στο σπίτι και στο σχολείο. Λειτουργήσε ως μεταβατική περίοδος και βοήθησε να αμφισβητηθεί η δημοφιλής πεποίθηση ότι διγλωσσία σήμαινε εγκεφαλική σύγχυση.

- *Η περίοδος των θετικών συνεπειών.*

Η έρευνα των Peal και Lambert το 1962 στον Καναδά, όπως υποστηρίζει ο Baker, αποτέλεσε «σημαντική καμπή στην ιστορία της σχέσης ανάμεσα στη διγλωσσία και τη γνωστική λειτουργία. Αποτέλεσε τον προάγγελο της σύγχρονης προσέγγισης θέτοντας τις βάσεις για μελλοντική έρευνα». Συγκεκριμένα η εν λόγω έρευνα

⁶ Pitner&Arsenian, 1937, W.R.Jones, 1959 (στον Baker, 1988,2001)

πρωτοπόρησε σε τρεις τομείς: πρώτον ξεπέρασε πολλές από τις μεθοδολογικές ατέλειες της περιόδου των επιβλαβών συνεπειών, δεύτερον βρήκε αποδείξεις ότι υπάρχει πιθανότητα η διγλωσσία να έχει γνωστικά πλεονεκτήματα σε σχέση με τη μονογλωσσία και τρίτον, πέρασε σε μία πλατύτερη θεώρηση της γνωστικής λειτουργίας, συμπεριλαμβάνοντας και άλλους τομείς διανοητικής δραστηριότητας εκτός από το Δείκτη Νοημοσύνης. Οι μετέπειτα μελέτες, παρά τις ελλείψεις τους επιβεβαιώνουν τα θετικά ευρήματα των Peal και Lambert.

Οι Cummins και Swain (1996) κάνουν λόγο για έρευνες που ακολούθησαν αυτήν των Peal και Lambert και αποδεικνύουν ότι τα δίγλωσσα παιδιά αποδίδουν καλύτερα από ότι τα μονόγλωσσα. Για παράδειγμα, οι Cummins και Gulutsan το 1974 έχουν αναφέρει σημαντικά υψηλότερα επίπεδα λεκτικής και μη λεκτικής ικανότητας στα δίγλωσσα παιδιά. Επίσης οι Liedke και Nelson το 1968 βρήκαν καλύτερες επιδόσεις στα δίγλωσσα παιδιά σχετικά με το σχηματισμό εννοιών από ότι στα μονόγλωσσα και το απέδωσαν στο γεγονός ότι τα δίγλωσσα παιδιά εκτίθενται σε μεγαλύτερη γκάμα εμπειριών. Τέλος, οι Barik και Swain το 1976 εξέτασαν την υπόθεση ότι τα γνωστικά πλεονεκτήματα σχετίζονται με την επιτυχία υψηλών επιπέδων στις δεξιότητες των δίγλωσσων, η οποία και επιβεβαιώθηκε (Cummins and Swain, 1996).

Αξίζει να αναφερθεί επίσης, η πρόσφατη έρευνα της Peggy J. Goetz (2003), η οποία μελέτησε τις επιρροές της διγλωσσίας στη θεωρία της ανάπτυξης του μυαλού. Συγκεκριμένα εξέτασε αν οι γλωσσικές γνώσεις κάποιου, είτε ως ομιλητή μιας δεύτερης γλώσσας, είτε ως δίγλωσσου, επηρεάζουν τη θεωρία της ανάπτυξης του μυαλού. Σε τρίχρονα και τετράχρονα μονόγλωσσα παιδιά της αγγλικής γλώσσας και δίγλωσσα της αγγλικής και της κινεζικής γλώσσας δόθηκαν: η εμφάνιση-πραγματικότητα, το επίπεδο 2 προοπτική-λήψη, και οι στόχοι ψεύτικης πεποίθησης. Όλα τα παιδιά εξετάστηκαν δύο φορές, μια εβδομάδα ξεχωριστά: τα δίγλωσσα και στις δύο γλώσσες. Τα τετράχρονα παιδιά σε κάθε ομάδα απέδωσαν σημαντικά καλύτερα από τα αντίστοιχα τρίχρονα. Και οι δύο ομάδες μονόγλωσσων απέδωσαν όμοια στους στόχους, και οι ομάδες δίγλωσσων απέδωσαν σημαντικά καλύτερα παρόλο που είχαν μία τάση καλύτερης απόδοσης κατά τη διάρκεια της δεύτερης χρονικής εξέτασης. Οι πιθανές εξηγήσεις για αυτά τα στοιχεία του πλεονεκτήματος της διγλωσσίας είναι ο μεγαλύτερος ανασταλτικός έλεγχος, η μεγαλύτερη μεταγλωσσική κατανόηση και μια μεγαλύτερη ευαισθησία στις κοινωνικό-γλωσσολογικές αλληλεπιδράσεις με τους συνομιλητές.

4.2. Διγλωσσία και γνωστικές λειτουργίες

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζεται το αν τα δίγλωσσα άτομα διαφέρουν στον τρόπο σκέψης από τα μονόγλωσσα και αν οι δύο γλώσσες τους δίνουν τη δυνατότητα να διευρύνουν τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζονται τις πληροφορίες που λαμβάνουν. Έτσι διερευνάται αν υπάρχουν διαφορετικοί τομείς που εξετάζουν τις γνωστικές λειτουργίες των δίγλωσσων (Baker, 2001).

4.2.1. Αποκλίνουσα σκέψη

Κατά τον Baker (2001), «η αποκλίνουσα ή δημιουργική σκέψη είναι δημιουργική, ευφάνταστη, ευέλικτη, ανοιχτή και ελεύθερη». Είναι λοιπόν, απορίας άξιο το αν η κατοχή δύο ή περισσότερων γλωσσών βοηθά στην ευχέρεια, την πρωτοτυπία και την πολυπλοκότητα της σκέψης ενός ατόμου.

Τα ευρήματα ερευνών που έγιναν παγκοσμίως, κατά τον Baker, δείχνουν σε μεγάλο βαθμό ότι οι δίγλωσσοι υπερέχουν των μονόγλωσσων στα τεστ αποκλίνουσας σκέψης. Για παράδειγμα, οι Cummins και Swain (1996) έδειξαν ότι οι αμφιδύναμα δίγλωσσοι υπερέχουν ως προς την ικανότητα για δημιουργική σκέψη σε σύγκριση με τους μη αμφιδύναμα δίγλωσσους και τους μονόγλωσσους. Βέβαια και οι ίδιοι αναφέρουν ότι σε τέτοιου είδους έρευνες που έχουν γίνει παρατηρήθηκαν κάποιες ελλείψεις. Συγκεκριμένα, ορισμένες μελέτες δεν ελέγχουν επαρκώς τις διαφορές ανάμεσα στις δίγλωσσες και τις μονόγλωσσες ομάδες (π.χ. διαφορές στην ηλικία και την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση). Επιπλέον, κάποιες έρευνες βασίζονται σε δείγματα τόσο μικρά ώστε η γενίκευση να είναι περιορισμένη.

4.2.2. Μεταγλωσσική συνείδηση⁷

Σε αυτήν την περίπτωση, εξετάζεται το αν η κατοχή δύο γλωσσών μπορεί να παρέχει κάποια πλεονεκτήματα όσον αφορά στη σχέση της γλώσσας με τη σκέψη (Baker 2001, Cummins&Swain 1996). Αν δηλαδή στα δίγλωσσα παιδιά η έκταση του λεξιλογίου τους και στις δύο γλώσσες είναι μεγαλύτερη από εκείνη των μονόγλωσσων παιδιών.

⁷ «Σε μια πρώτη προσέγγιση, μπορούμε να ορίσουμε τη μεταγλωσσική συνείδηση ως την ικανότητα του ατόμου να συλλογίζεται και να χειρίζεται τα δομικά στοιχεία του λόγου, αντιμετωπίζοντας την ίδια τη γλώσσα ως αντικείμενο της σκέψης, αντί να χρησιμοποιεί απλώς το γλωσσικό σύστημα για να κατανοήσει και να παραγάγει προτάσεις. Μεταγλωσσική συνείδηση έχει κάποιος όταν αρχίζει να αναγνωρίζει ότι η ροή του λόγου, η οποία ξεκινά με το ακουστικό σήμα και τελειώνει με το νόημα στο οποίο στοχεύει ο ομιλητής, μπορούμε να τη δούμε με το μάτι του νου και να την απομονώσουμε» (Tunmer&Herriman 1984 στον Baker 2001 σ.223)

Η έρευνα της Bialystok (Baker,2001) έδειξε ότι οι δίγλωσσοι που μιλούν άπταιστα και τις δύο γλώσσες τους έχουν αυξημένες μεταγλωσσικές ικανότητες ως αποτέλεσμα δύο στοιχείων: της μεγαλύτερης ανάλυσης που χαρακτηρίζει τη γνώση τους για τη γλώσσα και του μεγαλύτερου ελέγχου τους πάνω στην εσωτερική επεξεργασία της γλώσσας. Σύμφωνα με τον Collin Baker, οι αποδείξεις ότι οι δίγλωσσοι πλεονεκτούν ως προς τη μεταγλωσσική συνείδηση φαίνονται αρκετά ισχυρές αλλά δεν φαίνεται ακόμη το μέγεθος αυτών των συνεπειών. Οι Cummins & Swain (1996) δείχνουν να συμφωνούν υποθέτοντας ότι ίσως αυτές είναι προσωρινές και παρατηρούνται κυρίως στα μικρά παιδιά.

4.2.3. Επικοινωνιακή ευαισθησία

Τα δίγλωσσα άτομα διακρίνονται από τη λεγόμενη επικοινωνιακή ευαισθησία δηλαδή κατά πόσο είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται ποια γλώσσα θα χρησιμοποιήσουν σε κάθε περίπτωση (Baker, 2001). Παρόλο που οι έρευνες σε αυτόν τον τομέα δεν είναι αρκετές, ο Baker αναφέρει ενδεικτικά κάποιες⁸, τα αποτελέσματα των οποίων δείχνουν ότι τα δίγλωσσα παιδιά ίσως είναι πιο ευαίσθητα από τα μονόγλωσσα όταν οι κοινωνικές περιστάσεις απαιτούν προσεκτική επικοινωνία. Ένα δίγλωσσο παιδί είναι πιθανό να αντιλαμβάνεται καλύτερα τις ανάγκες του ακροατή.

4.3. Διγλωσσία και προσωπικότητα

Οι Appel και Muysken (1987) κάνουν λόγο για έρευνες που έχουν γίνει οι οποίες αποδεικνύουν ότι η διγλωσσία ίσως έχει επιζήμιες επιρροές στην ανάπτυξη της προσωπικότητας αλλά μόνο υπό δυσμενείς κοινωνικές συνθήκες. Παρουσιάζουν έρευνες από το 1968 έως το 1986 τα αποτελέσματα των οποίων επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι η διγλωσσία μπορεί να προκαλέσει κοινωνικά και ψυχολογικά προβλήματα. Αυτό εξαρτάται κυρίως από την κοινωνία και το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει ένα δίγλωσσο παιδί. Αν για παράδειγμα, τα άτομα αυτά αντιμετωπίζονται ως εισβολείς σε μια χώρα, σίγουρα τα αισθήματά τους γίνονται λιγότερο φιλικά. Από την άλλη πλευρά όμως, έχει παρατηρηθεί σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, τα δίγλωσσα παιδιά να μεγαλώνουν χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα και διαταραχές στην προσωπικότητά τους.

Ιδιαίτερα, όταν πρόκειται για προσθετική διγλωσσία, τα παιδιά δεν επηρεάζονται καθόλου και η αντιμετώπιση τους στο σχολείο δεν διαφέρει από των υπολοίπων παιδιών. Έχει παρατηρηθεί άλλωστε, άτομα σε ολόκληρο τον κόσμο να χρησιμοποιούν καθημερινά δύο ή περισσότερες γλώσσες και αυτό να τους προκαλεί κάθε άλλο από ψυχολογικές

⁸ Genese, Tucker and Lambert 1975 (στον Baker,2001 σ.226)

διαταραχές. Αυτό συμβαίνει κατά τους Appel και Muysken (1987), κυρίως όταν πρόκειται για γλώσσες που προέρχονται από πολιτισμούς με μεγάλο κοινωνικό κύρος.

Σίγουρα και ο πολιτισμός και η κουλτούρα διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας. Έτσι, είναι λογικό να υπάρξει πιθανόν μια σύγχυση στα δίγλωσσα άτομα. Η σχέση όμως πολιτισμού-γλώσσας όπως αναφέρουν οι Appel και Muysken, δεν αντανακλάται στη γνώση αλλά στην κοινωνική ζωή του κάθε δίγλωσσου ατόμου. Συμπερασματικά, τα κοινωνικά και συναισθηματικά προβλήματα των δίγλωσσων δεν οφείλονται στη διγλωσσία σαν γνωστικό φαινόμενο αλλά στον εκάστοτε κοινωνικό περίγυρο (Appel & Muysken, 1987).

5. ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

5.1. Μοντέλα δίγλωσσης εκπαίδευσης

Η δίγλωσση εκπαίδευση, όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι Cazden & Snow (στον Baker, 2001) είναι ένα «απλό όνομα για ένα σύνθετο φαινόμενο». Ο Cummins (2002) υποστηρίζει ότι «ο όρος δίγλωσση εκπαίδευση συνήθως αναφέρεται στη χρήση δύο (ή περισσότερων) γλωσσών διδασκαλίας σε κάποιο σημείο της σχολικής ζωής του μαθητή». Επεκτείνοντας τον ορισμό αυτό, ισχυρίζεται ότι η δίγλωσση εκπαίδευση ορίζεται με βάση το μέσο με τη βοήθεια του οποίου επιτυγχάνονται συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί στόχοι. Όταν χρησιμοποιείται υπό αυτή την έννοια, η ικανότητα σε δύο γλώσσες δεν αποτελεί απαραίτητα στόχο της δίγλωσσης εκπαίδευσης. Ωστόσο, μερικές φορές η δίγλωσση εκπαίδευση ορίζεται σε σχέση με τους στόχους, όταν αφορά εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν σχεδιαστεί για να προωθήσουν διγλωσσικές δεξιότητες των μαθητών. Όταν χρησιμοποιείται με αυτή την έννοια, η δίγλωσση εκπαίδευση μπορεί να περιλαμβάνει διδασκαλία πρωταρχικά ή αποκλειστικά σε μία μόνο γλώσσα, όπως, για παράδειγμα, όταν η διδασκαλία γίνεται σε μία γλώσσα μειονότητας για να δώσει στους μαθητές τη μέγιστη δυνατότητα εκμάθησης αυτής της γλώσσας (Cummins, 2002).

Ο Baker (1988 και 2001), διακρίνει αυτά τα δύο είδη δίγλωσσης εκπαίδευσης ανάλογα με το στόχο που εξυπηρετούν. Συγκεκριμένα, όταν στοχεύει στη διγλωσσία, δηλαδή τη διατήρηση της μειονοτικής γλώσσας από το παιδί και την ενίσχυση της πολιτισμικής ταυτότητας, η διδασκαλία ονομάζεται *Δίγλωσση Εκπαίδευση Διατήρησης*. Αντίθετα, όταν στοχεύει στη μονογλωσσία, δηλαδή την κοινωνική και πολιτισμική αφοσίωση της μειονοτικής γλώσσας από τη γλώσσα της μειονότητας, ονομάζεται *Μεταβατική Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Χρησιμοποιείται δηλαδή, ως μέσο για το πέρασμα από τη μειονοτική στην κυρίαρχη γλώσσα. Σε αυτή την περίπτωση, όπως προαναφέρθηκε, η ικανότητα σε δύο γλώσσες δεν αποτελεί στόχο της δίγλωσσης εκπαίδευσης, εφόσον με την κατάκτηση της δεύτερης γλώσσας διακόπτεται η εκμάθηση της μητρικής (Baker, 1988 και 2001).

Κατά τον Cummins (2002), οι διάφορες τυπολογίες των προγραμμάτων δίγλωσσης εκπαίδευσης έχουν οδηγήσει στην παραγωγή χιλιάδων διαφορετικών τύπων, ανάλογα με το συνδυασμό των στόχων του προγράμματος, της κοινωνικής θέσης της ομάδας των μαθητών (π.χ. κυρίαρχη/ υποτελής, πλειονότητα/ μειονότητα κτλ.), το ποσοστό διδακτικού χρόνου σε κάθε γλώσσα και την κοινωνιογλωσσική και κοινωνικοπολιτική κατάσταση στο άμεσο περιβάλλον και στην ευρύτερη κοινωνία. Ενδεικτικά αναφέρεται ο διαχωρισμός που

ο ίδιος ο Cummins έχει κάνει με βάση τις πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες προτίθεται να απευθυνθεί το πρόγραμμα.

Τύπος I

Τα προγράμματα του τύπου αυτού περιλαμβάνουν τη χρήση ιθαγενών ή αυτοχθόνων γλωσσών ως μέσων διδασκαλίας. Εδώ συνήθως η ομάδα των αυτοχθόνων κατακτήθηκε ή αποικιοποιήθηκε σε κάποια χρονική στιγμή κατά το παρελθόν και τα δίγλωσσα προγράμματα συχνά έχουν στόχο την αναβίωση ή αναζωογόνηση γλωσσών που απειλούνται με εξαφάνιση.

Τύπος II

Αυτά τα προγράμματα περιλαμβάνουν τη χρήση μιας εθνικής μειονοτικής γλώσσας, η οποία έχει συχνά τη θέση επίσημης γλώσσας μέσα στην κοινωνία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το δικαίωμα διδασκαλίας στην πρώτη γλώσσα για τις επίσημες γλωσσικές μειονότητες (Αγγλική και Γαλλική) στον Καναδά. Η μειονοτική γλώσσα που αναφέρεται εδώ, έχει συνήθως μακροχρόνια κοινωνική και συχνά και κάποιο βαθμό επίσημης αναγνώρισης.

Τύπος III

Τα προγράμματα του τύπου III περιλαμβάνουν διεθνής μειονοτικές γλώσσες, που είναι οι γλώσσες των σχετικά πρόσφατων μεταναστών σε μία χώρα υποδοχής. Τα περισσότερα από αυτά αποτελούν μεταβατικά προγράμματα σχεδιασμένα για να διευκολύνουν τη σχολική πρόοδο των μαθητών.

Τύπος IV

Τέλος, υπολείπονται τα προγράμματα που απευθύνονται σε κυρίαρχες ομάδες ή ομάδες πλειοψηφίας και έχουν σκοπό να αναπτύξουν δεξιότητες διγλωσσίας και μόρφωσης σε δύο γλώσσες μεταξύ μαθητών από τέτοιες ομάδες. (Cummins, 2002)

5.2. Θεωρίες αξιολόγησης της δίγλωσσης εκπαίδευσης

Αρκετοί μελετητές των προγραμμάτων δίγλωσσης εκπαίδευσης⁹, έχουν συμφωνήσει ότι η αξιολόγησή τους δεν είναι εύκολη υπόθεση, όταν μάλιστα είναι γνωστό ότι η δίγλωσση εκπαίδευση δεν είναι ούτε καινοτομία της σημερινής εποχής (Cummins, 2002), ούτε είναι λίγες οι μελέτες που έχουν γίνει ανά τον κόσμο. Πρέπει να ληφθούν πολλοί παράγοντες υπόψη έτσι ώστε να κριθεί σωστά η αποτελεσματικότητα αυτών των προγραμμάτων. Ένας απλός διαχωρισμός των απόψεων θα δώσει μια γενική εικόνα για την κατάσταση που επικρατεί στο χώρο της κριτικής του φαινομένου της δίγλωσσης εκπαίδευσης.

5.2.1. *Εναντίον της δίγλωσσης εκπαίδευσης*

Ο Jim Cummins (2002), αναφέρει τρεις «ψευδοεκπαιδευτικούς» ισχυρισμούς που έχουν προβληθεί ως επιχειρήματα της δίγλωσσης εκπαίδευσης. Καταρχήν, τον ισχυρισμό ότι «ο χρόνος ανά σχολική εργασία» ή «η μέγιστη έκθεση» είναι η βασικότερη παράμετρος για την εκμάθηση της γλώσσας και επομένως η εμβάπτιση στα Αγγλικά για παράδειγμα, είναι το πιο αποτελεσματικό μέσο για να εξασφαλιστεί η εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας. Έχει υποστηριχθεί, ότι υπό αυτές τις συνθήκες εμβάπτισης, οι μαθητές-μέλη γλωσσικής μειονότητας θα μάθουν γρήγορα (μέσα σε 1-2 χρόνια) αρκετά Αγγλικά ώστε να επιζήσουν εκπαιδευτικά χωρίς άλλη ειδική υποστήριξη. Τέλος, έχει αναφερθεί ο ισχυρισμός ότι η εμβάπτιση στα Αγγλικά θα πρέπει να αρχίζει όσο το δυνατόν νωρίτερα, αφού τα μικρότερα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα τη γλώσσα από ότι τα μεγαλύτερα. Πρόκειται για ισχυρισμούς, οι οποίοι έρχονται σε άμεση αντίθεση με τους υπέρμαχους της δίγλωσσης εκπαίδευσης (Cummins, 2002).

5.2.2. *Υπέρ της δίγλωσσης εκπαίδευσης*

Σύμφωνα με τον Cummins, οι ακαδημαϊκοί υπέρμαχοι της δίγλωσσης εκπαίδευσης έχουν υποστηρίξει την ανάγκη για δίγλωσσα προγράμματα εμπλουτισμού (ή διπλής κατεύθυνσης), τα οποία προωθούν την εκπαίδευση σε δύο γλώσσες, για όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως γλωσσικού υπόβαθρου. Υποστηρίζουν ότι η ενίσχυση της εννοιολογικής υποδομής των παιδιών στην πρώτη τους γλώσσα σε όλο το δημοτικό σχολείο και μετέπειτα, θα τους παράσχει ένα θεμέλιο για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των ακαδημαϊκών γλωσσικών δεξιοτήτων τους στα Αγγλικά. Με βάση τις χρονικές περιόδους που απαιτούνται για να φτάσουν οι δίγλωσσοι μαθητές τους συνομηλίκους τους με πρώτη

⁹ Appel & Muysken 1987, Baker 2001, Cummins 2002, Reich 1997,

γλώσσα την Αγγλική, οι αναλυτές έχουν επίσης επισημάνει ότι δεν θα πρέπει να αναμένεται από τα δίγλωσσα παιδιά να πλησιάσουν τα κανονικά επίπεδα της τάξης τους σε ακαδημαϊκές και αφηρημένες γλωσσικές δεξιότητες στην Αγγλική πριν από τις τελευταίες τάξεις του δημοτικού (Cummins, 2002).

Οι δύο θεωρητικές αρχές που προτείνονται για να υποστηρίξουν τη δίγλωσση εκπαίδευση κατά τον Cummins, έχουν ονομαστεί «αρχή του εμπλουτισμού δια της προσθετικής διγλωσσίας» και «αρχή της αλληλεξάρτησης ή της κοινής υποκείμενης γλωσσικής ικανότητας» αλλά η αναλυτικότερη εξέτασή τους ξεπερνά τα όρια της παρούσας εργασίας.

Ο Baker (2001), ύστερα από την παράθεση αρκετών ερευνών επί του θέματος, καταλήγει επιφυλακτικά σε ορισμένες γενικεύσεις. Υποστηρίζει την εκπαίδευση της Πρώιμης Πλήρους Εμβάπτισης για παιδιά με πρώτη γλώσσα τη γλώσσα πλειοψηφίας. Επίσης με επιφύλαξη όπως αναφέρει, ισχυρίζεται ότι η εκπαίδευση μέσω προγραμμάτων γλωσσικής διατήρησης ή κληρονομιάς έχει πλεονεκτήματα για τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων.

5.2.3. Συμπεράσματα από ερευνητικές μελέτες

Η κοινή γνώμη διχάζεται σχετικά με την αποτελεσματικότητα της δίγλωσσης εκπαίδευσης. Ο Collin Baker αναφέρει ότι πράγματι, δεν μπορεί να δοθεί εύκολα μια απάντηση στο ερώτημα αν η δίγλωσση εκπαίδευση είναι περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματική από τη μονόγλωσση. Χρειάζεται να λάβει κανείς υπόψη του τις διαφορετικές συνθήκες κάτω από τις οποίες οι διαφορετικές μορφές δίγλωσσης εκπαίδευσης σημειώνουν μεγαλύτερη ή μικρότερη επιτυχία. Κάτι τέτοιο σημαίνει στροφή από τις απλές μελέτες και τα απλά αποτελέσματα στις εκτενείς έρευνες που περιλαμβάνουν μια μεγάλη ποικιλία από διαφορετικές συνθήκες και περιστάσεις. Οι αποδείξεις είναι πολλές και σύνθετες, οι μαρτυρίες προβάλλουν πολύπλοκες εξηγήσεις και επιχειρήματα. Δεν υπάρχει μια απλή «ορθόδοξη» μέθοδος που να εγγυάται την επιτυχία (Baker, 2001).

Κατά τον Baker, η αποτελεσματικότητα της δίγλωσσης εκπαίδευσης πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα παιδιά, τους δασκάλους, την κοινότητα, το ίδιο το σχολείο και τον τύπο του εκπαιδευτικού προγράμματος. Δεν μπορεί να απομονωθεί κανένας παράγοντας από τους υπόλοιπους, καθώς ο ένας εξαρτάται από τον άλλο και όλοι μαζί συνθέτουν την επιτυχία του προγράμματος. «Το καίριο ζήτημα λοιπόν, είναι οι συνθήκες που ευνοούν τα παιδιά που είναι δίγλωσσα, γίνονται δίγλωσσα ή επιθυμούν να γίνουν δίγλωσσα» (Baker, 2001).

6. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

6.1. Ο όρος «διαπολιτισμικότητα»

Δεν θα είχε νόημα να αναφέρεται κανείς στη Διαπολιτισμική αγωγή χωρίς προηγουμένως να διευκρινιστεί ο όρος «διαπολιτισμικός». Πολλοί επιστήμονες σύμφωνα με τις Κανακίδου και Παπαγιάννη (1994) υποστηρίζουν την οριοθέτηση του όρου και τη διαφοροποίησή του από τον όρο «πολυπολιτισμικός». Έτσι μερικοί με τον όρο «πολυπολιτισμικός» υπονοούν έναν απλό χαρακτηρισμό της συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών, ενώ με τον όρο «διαπολιτισμικός» εκφράζουν τη σχέση και τους συσχετισμούς μεταξύ των πολιτισμών.

Από τη σκοπιά του Μιχάλη Δαμανάκη (2000), οι όροι «διαπολιτισμικότητα» και «πολυπολιτισμικότητα» έχουν κοινό σημείο τον όρο «πολιτισμός» αλλά δεν είναι ταυτόσημοι. Η πολυπολιτισμικότητα είναι το δεδομένο και η διαπολιτισμικότητα το ζητούμενο. Η διαπολιτισμικότητα προϋποθέτει την πολυπολιτισμικότητα αλλά δεν απορρέει αυτόματα από αυτή. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στις αγγλοσαξονικές χώρες χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά ο όρος «πολυπολιτισμικότητα». (Δαμανάκης, 2000).

Η χρήση του όρου «διαπολιτισμικός» υπονοεί απαραίτητα, εφόσον αποδοθεί στην πρόθεση «δια» η πλήρης σημασία της, την αλληλεπίδραση, την αμοιβαιότητα και την πραγματική αλληλεγγύη. Έτσι λοιπόν, ο όρος αυτός δίνει σοβαρές προεκτάσεις στις έννοιες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης, όπως και στα περιεχόμενά τους, εξετάζοντας την πολύπλοκη διαδικασία της κοινωνικοποίησης του ανθρώπου από μια καινούρια οπτική γωνία σε μια νέα κοινωνική πολυπολιτισμική πραγματικότητα (Κανακίδου-Παπαγιάννη, 1994).

6.2. Έννοια και στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

6.2.1. Έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Κατά τον Μάρκου (1998), η διαπολιτισμική εκπαίδευση ορίζεται ως μια «διαδικασία μεταρρύθμισης με τελικό στόχο το μετασχηματισμό του σχολείου και της κοινωνίας, ώστε να παρέχονται σε όλους τα μέσα να εκφραστούν ως ατομικές και συλλογικές προσωπικότητες, να προβάλλουν τις δικές τους πολιτισμικές απαιτήσεις και να έχουν την υποστήριξη και τη συνεργασία του κράτους στην αναζήτηση πολιτισμικής ταυτότητας, ελευθερίας και αυτοεκπλήρωσης». Η διαπολιτισμική εκπαίδευση συνδέεται με την κατάργηση των διακρίσεων, την ισονομία, την αλληλοκατανόηση, την αλληλοαποδοχή

και την αλληλεγγύη και ως εκ τούτου απευθύνεται τόσο στους παλινοστούντες όσο και στο ντόπιο πληθυσμό (Μάρκου, 1998).

6.2.2. Διάκριση διαπολιτισμικής-δίγλωσσης εκπαίδευσης

Σε αυτό το σημείο, είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί η διάκριση της διαπολιτισμικής από τη δίγλωσση εκπαίδευση. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση ως παιδαγωγική αρχή, δεν απευθύνεται μόνο στα μέλη των μειονοτήτων αλλά σε όλα τα μέλη της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Σύμφωνα με το Δαμανάκη (2000), η δίγλωσση εκπαίδευση κινείται σε ένα «μικροεπίπεδο», αφού αφορά την κοινωνικοποίηση του ατόμου, ενώ η διαπολιτισμική εκπαίδευση κινείται σε ένα «μακροεπίπεδο» και αφορά την κοινωνία στο σύνολό της και ιδιαίτερα τους θεσμούς της.

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενο κεφάλαιο, η δίγλωσση εκπαίδευση έχει μέχρι σήμερα συγκεκριμενοποιηθεί σε αρκετά δίγλωσσα εκπαιδευτικά μοντέλα. Αντίθετα, η διαπολιτισμική αγωγή και εκπαίδευση λειτουργούν μέχρι σήμερα περισσότερο ως παιδαγωγική αρχή και λιγότερο ως εκπαιδευτικός θεσμός ή ως σχολικό γνωστικό αντικείμενο (Δαμανάκης, 2000).

6.2.3. Στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Οι Κανακίδου και Παπαγιάννη (1994), υποστηρίζουν ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση επικεντρώνεται σε τέσσερις άξονες, που αποτελούν ταυτόχρονα και τους στόχους της: α) στη διαμόρφωση θετικών αντιλήψεων για τις διαφορές μεταξύ των πολιτισμών, β) στην αλληλεγγύη, γ) στο σεβασμό ως ισότιμων των άλλων πολιτισμών και δ) στην αγωγή στην ειρήνη. Οι τέσσερις αυτοί άξονες θεωρείται ότι πρέπει να αποτελούν τις βάσεις της επικοινωνίας και των σχέσεων των ανθρώπων μεταξύ τους και με το φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον, το οποίο εξελίσσεται διαρκώς σε ένα πολυσύνθετο μόρφωμα (Κανακίδου-Παπαγιάννη, 1994).

Ο Δαμανάκης (2000), παραθέτει την άποψη του Manfred Hohmann, ενός από τους μεγαλύτερους θεμελιωτές της θεωρίας στην Ευρώπη, σχετικά με τους στόχους της δίγλωσσης εκπαίδευσης. Οι στόχοι λοιπόν συνοψίζονται στην ακόλουθη τριάδα: α) «συνάντηση» των πολιτισμών, β) παραμερισμός των εμποδίων που παρεμβάλλονται σε μια τέτοια συνάντηση και γ) δρομολόγηση «πολιτισμικών ανταλλαγών» και «πολιτισμικού εμπλουτισμού». Βέβαια, ο ίδιος ο Δαμανάκης αναφέρει ότι στην άποψη αυτή έχει ασκηθεί έντονη κριτική από τους υπερασπιστές της αντιρατσιστικής προσέγγισης. Αυτό συνέβη γιατί σύμφωνα με τη λογική της διαπολιτισμικής θεωρίας, η συνάντηση των πολιτισμών πρέπει να συντελείται στη βάση της ισοτιμίας και της αμοιβαιότητας, πράγμα όμως που δε

συμβαίνει πάντα στην πράξη. Η συνάντηση των πολιτισμών συνοδεύεται συχνά από έντονες πολιτισμικές συγκρούσεις που αποβαίνουν συνήθως σε βάρος της ασθενέστερης ομάδας. Κατά τη γνώμη όμως του Δαμανάκη, οι δύο αυτές απόψεις δεν είναι εκ διαμέτρου αντίθετες, καθώς η επίτευξη των στόχων της αντιρατσιστικής αγωγής (ο παραμερισμός των κοινωνικών διακρίσεων, του ρατσισμού, της κοινωνικής αδικίας κτλ.), αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Με λίγα λόγια, τα αξιώματα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η ισοτιμία των πολιτισμών, η ισοτιμία των διαφορετικών μορφωτικών κεφαλαίων των μαθητών και η παροχή ίσων ευκαιριών (Δαμανάκης, 2000, 40).

7. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΙΑΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

7.1. Ένταξη των δίγλωσσων νηπίων

Στον προσχολικό και σχολικό χώρο της Ελλάδας συναντά κανείς πολλά δίγλωσσα παιδιά τα οποία προέρχονται από την Αλβανία, την πρώην Σοβιετική Ένωση καθώς και από άλλες χώρες. Τα παιδιά αυτά δεν έχουν μάθει μόνο τη μητρική τους γλώσσα αλλά και την ελληνική, η οποία είναι η γλώσσα του περιβάλλοντος τους, του κοινωνικού τους περιγύρου και του σχολείου (Γιαγκουνίδης, 2002). Η ένταξη των αλλοδαπών παιδιών στο νηπιαγωγείο προϋποθέτει κυρίως την ανάπτυξη αποτελεσματικών επικοινωνιακών σχέσεων, η διαμόρφωση των οποίων επηρεάζεται καθοριστικά από την γλώσσα (Ευαγγέλου, 2003).

Η διαδικασία αποκλεισμού και ένταξης σύμφωνα με το Δαμανάκη (2000), μπορεί να είναι συνεχής και επώδυνη, αφού τα δίγλωσσα παιδιά προσδοκούν από την κυρίαρχη ομάδα να τους αναγνωρίσει και να τους αποδεχτεί ως όμοιους. Αυτή η δυσκολία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσα από συστηματική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του «ντόπιου» πληθυσμού, συστηματική υποστήριξη των προς ένταξη ατόμων και ομάδων από την πολιτεία και μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Δαμανάκης, 2000).

Πέρα όμως από την ένταξη αυτών των παιδιών, είναι απαραίτητη και η λειτουργία προγραμμάτων δίγλωσσης εκπαίδευσης. Ο Μιχάλης Δαμανάκης παραθέτει μια σειρά από παραδείγματα και επιχειρήματα για να υποστηρίξει την αναγκαιότητα της δίγλωσσης εκπαίδευσης. Βασικό λοιπόν επιχείρημα είναι το εξής: «Η απρόσκοπτη εξέλιξη του ατόμου και η διαμόρφωση μιας κοινωνικής και προσωπικής ταυτότητας εξαρτώνται από τις ευκαιρίες που του δίδονται να επεξεργαστεί τα δίγλωσσα βιώματά του, τις εμπειρίες και τις παραστάσεις του και να τα συνθέσει σε ένα ενιαίο πλαίσιο». Έτσι, η προώθηση της μίας μόνο γλώσσας και η παραμέληση της άλλης ισοδυναμούν με παραμέληση των μορφωτικών του ευκαιριών (Δαμανάκης, 2000).

Δεν πρέπει ωστόσο να παραμεληθεί και η προώθηση της μητρικής γλώσσας των δίγλωσσων παιδιών. Επομένως, η νηπιαγωγός έχει ευθύνη για την ανάπτυξη μιας θετικής στάσης έναντι στη μητρική γλώσσα του δίγλωσσου παιδιού για να αποφευχθούν τυχόν νοητικές ελλείψεις και προβλήματα στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού (Γιαγκουνίδης, 2001).

7.2. Τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα

Η εκμάθηση μιας γλώσσας ως δεύτερης, αφορά την περίπτωση που ένα παιδί, εκτός από τη μητρική του γλώσσα, μαθαίνει και τη γλώσσα του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος, όπως για παράδειγμα η εκμάθηση ελληνικών στην Ελλάδα από τους αλλοδαπούς (Μάρκου 1999).

Ο Παναγιώτης Γιαγκουνίδης (2002) υποστηρίζει ότι τα δίγλωσσα παιδιά έχουν συχνά την ανάγκη να μάθουν τη δεύτερη γλώσσα για να γίνουν μέλη μιας άλλης κοινωνικής ομάδας. Επίσης θεωρεί, ότι η δεύτερη γλώσσα είναι πιο ενδιαφέρουσα για μάθηση, απ' ό,τι η μητρική, καθώς το περιβάλλον προωθεί τη δεύτερη γλώσσα.

Για την εκπαίδευση των παιδιών που αρχίζουν να μαθαίνουν την επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής ως δεύτερη, ο Fillmore (στον Ευαγγέλου, 2003) προτείνει κάποιες στρατηγικές:

- παραδειγματική χρήση της γλώσσας και παιχνίδια ρόλων,
- παρουσίαση νέων πληροφοριών στα πλαίσια των γνωστών πληροφοριών,
- συχνή παράφραση,
- χρησιμοποίηση απλών και όχι σύνθετων δομών,
- επανάληψη των ίδιων προτύπων πρότασης και
- χρήση ερωτήσεων ανάλογα με το επίπεδο γλωσσικής ικανότητας και συμμετοχής.

Οι Πανταζής και Σακελλαροπούλου (2003) συνοψίζοντας κάποιες γενικές αρχές για τα δίγλωσσα παιδιά που φοιτούν στο ελληνικό νηπιαγωγείο, υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό να δημιουργείται μια θετική στάση στο νηπιαγωγείο για τη μητρική γλώσσα και τη διγλωσσία γενικότερα. Επίσης θεωρούν ότι πρέπει να προωθείται η μητρική γλώσσα όπου αυτό είναι δυνατόν αλλά και να παρέχεται η δυνατότητα στα δίγλωσσα νήπια να προβαίνουν σε επιλεκτική χρήση των δύο γλωσσών. Τέλος, τίθενται υπέρ της εφαρμογής προγραμμάτων διγλωσσίας εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο (Πανταζής-Σακελλαροπούλου, 2003).

7.3. Στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στη διγλωσσία

Σίγουρα η συμβολή των εκπαιδευτικών είναι σπουδαία και ανάλογα με το μέγεθος της μπορεί να επηρεάσει την πορεία ενός δίγλωσσου παιδιού, καθώς οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί που καθορίζουν την πορεία της εκπαιδευτικής πράξης. Επομένως, οι στάσεις και οι αντιλήψεις τους απέναντι σε θέματα διγλωσσίας αποκτούν βαρύνουσα σημασία. Παρακάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά δύο έρευνες που έχουν γίνει στα ελληνικά

νηπιαγωγεία και τα αποτελέσματά τους βοηθούν στο σχηματισμό μιας σφαιρικής άποψης επί του θέματος.

7.3.1. Η έρευνα Ασκούνη και Ανδρούτσου

Η Νέλλη Ασκούνη και η Αλεξάνδρα Ανδρούτσου πραγματοποίησαν το Μάιο του 1997 έρευνα σχετικά με την τοποθέτηση των εκπαιδευτικών απέναντι στα δίγλωσσα νήπια αλλά και απέναντι στα παιδιά που προέρχονται από κοινωνικά προνομιούχα στρώματα. Η έρευνα έγινε σε 190 νηπιαγωγεία του νομού Αττικής και αξίζει να αναφερθούν τα αποτελέσματά της σχετικά με τα δίγλωσσα παιδιά.

Σε ό,τι αφορά λοιπόν την τοποθέτηση των νηπιαγωγών απέναντι στις εθνοπολιτισμικές διαφορές, ο λόγος τους χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις. Συγκεκριμένα, οι νηπιαγωγοί που είχαν δίγλωσσα παιδιά στην τάξη τους παρουσίασαν την κατάσταση ιδανική και υποστήριξαν ότι τα παιδιά δεν έχουν προβλήματα ένταξης. Αυτό έρχεται βέβαια σε αντίθεση με την άποψη της πλειοψηφίας του δείγματος, η οποία είναι κυρίως αρνητική όσον αφορά την ένταξη των παιδιών. Ένα επίσης σημαντικό εύρημα της έρευνας είναι το γεγονός ότι οι περισσότερες νηπιαγωγοί θεωρούν ως ανασταλτικό παράγοντα για την ομαλή ένταξη των δίγλωσσων παιδιών, τη γλώσσα. Τοποθετούν δηλαδή τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες σε δεύτερη μοίρα σαν να υπονοούν ότι αν τα παιδιά αυτά μάθουν την ελληνική γλώσσα, το πρόβλημα λύεται. Κατά τη γνώμη των ερευνητριών, αυτό δε σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί αποδέχονται τις πολιτισμικές διαφοροποιήσεις αλλά ότι προσπαθούν απλά να τις αγνοήσουν (Ασκούνη-Ανδρούτσου, 1998).

7.3.2. Η έρευνα του Αθανασίου

Ο Λεωνίδας Αθανασίου (2003), παρουσιάζει μία έρευνα που διεξήχθη κατά το σχολικό έτος 2001-2002 με τη συμμετοχή 407 νηπιαγωγών από όλη την Ελλάδα. Σκοπός της έρευνας ήταν να αποτυπωθεί η στάση των νηπιαγωγών απέναντι στη διγλωσσία των νηπίων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί διαφοροποιούνται ως προς τις απόψεις τους. Υπήρξε δηλαδή ένα υποσύνολο εκπαιδευτικών που βλέπει τη συμπεριφορά και την εν γένει παρουσία των νηπίων αυτών ως κάτι ξένο, μια διαφορετική ταυτότητα παρά το ότι στη νηπιακή ηλικία η ταυτότητα του ατόμου είναι ακόμη υπό διαμόρφωση. Σύμφωνα με τον Αθανασίου, «η αντίληψη του νηπίου που προέρχεται από περιβάλλοντα μεταναστών ή παλιννοστούντων ως αλλοδαπού σε ηλικιακή σμίκρυνση παραπέμπει στη δύναμη των στερεοτύπων που διαμορφώνουν την αντίληψη της πραγματικότητας» (Αθανασίου 2003).

7.4. Προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο

Στην προσχολική εκπαίδευση και γενικότερα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χρησιμοποιείται για την εκμάθηση της γλώσσας από τα δίγλωσσα νήπια, ως επί το πλείστον, ένα παραδοσιακό μονόγλωσσο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως «Πρόγραμμα Εμβύθισης» (Baker, 2001). Δηλαδή, το νήπιο της γλωσσικής μειονότητας διδάσκεται καθημερινά στο νηπιαγωγείο την ελληνική γλώσσα μαζί με τα ελληνόπουλα που τη μιλούν με ευχέρεια. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας υποβοηθείται εάν αυτή διδάσκεται ταυτόχρονα με τη μητρική, εάν δηλαδή εφαρμόζονται προγράμματα δίγλωσσης εκπαίδευσης (Πανταζής, 2003).

Ο Σπύρος Πανταζής (2003), κάνει λόγο για τρία προγράμματα που υλοποιούνται σε νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία των Η.Π.Α. και του Καναδά και βρίσκουν ανταπόκριση στην Ευρώπη, την Αυστραλία και αλλού. Συγκεκριμένα, πρόκειται για το οικογενειακό μορφωτικό πρόγραμμα του Πατζάρο Βάλλεϋ στην Καλιφόρνια, τα προγράμματα πρώιμης εμβάπτισης στον Καναδά και δίγλωσσης εκπαίδευσης διπλής κατεύθυνσης των Η.Π.Α. και τέλος, το πρόγραμμα εκπαίδευσης του ιδρύματος φαινομενολογικών ερευνών τους Καλιφόρνια (βλ. τους Cummins, 1999). Σύμφωνα με τον Πανταζή, τα παραδείγματα εφαρμογής προγραμμάτων δίγλωσσης εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο είναι πολύ περισσότερα από αυτά και έτσι τόσο η έρευνα όσο και η πράξη αποδεικνύει ότι η αποτελεσματικότητά τους είναι ιδιαίτερα αυξημένη.

7.4.1. Η προσέγγιση ALERTA

Η Έλση Ντολιοπούλου στο βιβλίο της «Σύγχρονα προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας» (2000), αναλύει την προσέγγιση ALERTA (A Learning Environment Responsive To All: Ένα Μαθησιακό Περιβάλλον που Ανταποκρίνεται σε Όλους). Πρόκειται για ένα πρόγραμμα δίγλωσσης αλλά και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που προτείνουν οι Williams & DeGaetano.

Απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 3-5 ετών και ενθαρρύνει την εκμάθηση δύο γλωσσών σε όλα τα παιδιά καθώς στηρίζεται κυρίως στις εμπειρίες τους. Ο χώρος στον οποίο εκτελείται το πρόγραμμα θα πρέπει να ανταποκρίνεται στα διάφορα περιβάλλοντα προέλευσης όλων των νηπίων και ο/η εκπαιδευτικός καλείται να συλλέγει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για αυτά.

7.4.1.1. Στόχοι του προγράμματος

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει στόχους, τόσο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης όσο και της δίγλωσσης. Μέσω δραστηριοτήτων που είτε ξεκινούν από τα παιδιά, είτε

σχεδιάζονται από το/τη νηπιαγωγό, το πρόγραμμα στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των νηπίων.

Συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά τη διγλωσσία οι στόχοι του προγράμματος είναι να προωθηθεί καταρχήν η ανάπτυξη της μητρικής γλώσσας των παιδιών σε όλους τους τομείς της μάθησης καθώς επίσης και η εκμάθηση μιας άλλης γλώσσας από όλα τα νήπια που συμμετέχουν στο πρόγραμμα.

Από την άλλη πλευρά η προσέγγιση ALERTA, έχει στόχο την προώθηση της αυτοεκτίμησης και εμπιστοσύνης που έχουν τα παιδιά για τον εαυτό τους, την αποδοχή της διαφορετικότητας, την ανάπτυξη θέσεων και επιδεξιότητων με απώτερο σκοπό την μετέπειτα επιτυχία τους στο σχολείο και την κοινωνία και τέλος, τη συμμετοχή των οικογενειών τους στο πρόγραμμα.

7.4.1.2. Τα περιεχόμενα του προγράμματος

Το πρόγραμμα ALERTA όπως αναφέρει και η Έλση Ντολιοπούλου, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνικοσυναισθηματική, στη νοητική και στην ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού. Για το σκοπό αυτό σχεδιάζονται συγκεκριμένες δραστηριότητες. Για ό,τι έχει σχέση με την ανάπτυξη της συνεργασίας γίνονται δραστηριότητες τόσο για την προαγωγή της αυτογνωσίας, όσο και για την κοινή εργασία των ενηλίκων. Επίσης, για τη μελέτη του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος παιδαγωγών και παιδιών γίνονται δραστηριότητες σχετικές με το κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον και των παιδιών αλλά και των παιδαγωγών. Ακόμη, εκτελούνται δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με τη συμβολή της κοινότητας στη δίγλωσση εκπαίδευση, η οποία είναι εξίσου σημαντική.

Όσο για την εκμάθηση της γλώσσας υπάρχουν τρεις διαφορετικές κατηγορίες:

- α) τρόποι για την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας από όλα τα παιδιά (εκμάθηση βασικών εννοιών, ευκαιρίες για συνομιλία των παιδιών, επεξηγήσεις από το/τη νηπιαγωγό)
- β) τρόποι για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας από μονόγλωσσα παιδιά (γλώσσα του σώματος, εισαγωγή γνωστών εννοιών στα παιδιά, συχνές επαναλήψεις)
- γ) τρόποι για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας από δίγλωσσα παιδιά (ίδιοι με αυτούς της μητρικής γλώσσας).

Για όλες τις κατηγορίες είναι απαραίτητο να γίνονται ενδιαφέρουσες δραστηριότητες για τα νήπια, να δίνονται πολλές ευκαιρίες για συζητήσεις, να μη δίνονται πολλές καινούριες έννοιες για τα παιδιά καθώς και να μη γίνονται διορθώσεις από τους/τις νηπιαγωγούς. Δεν θα πρέπει να αισθάνονται τα παιδιά ότι διορθώνονται ή κατακρίνονται. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Έλση Ντολιοπούλου, «σε περιπτώσεις λαθών από τα

παιδιά καλό είναι ο/η νηπιαγωγός να υποδεικνύει τη σωστή έκφραση με μια ερώτηση ή επανάληψη της έκφρασης (π.χ. *θέλεις να πεις ότι...*)».

Αξίζει να σημειωθεί επίσης, ότι οι δραστηριότητες του προγράμματος ALERTA γίνονται είτε με όλα τα παιδιά (κυρίως στο άνοιγμα και το κλείσιμο της ημέρας), είτε σε μικρές ομάδες των 4-5 ατόμων. Τέλος, δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί και η συμβολή των γονέων, των οποίων η συνεργασία με το/τη νηπιαγωγό είναι απαραίτητη για τη λειτουργία του προγράμματος. (Ντολιοπούλου, 2000)¹⁰.

¹⁰ Η Έλση Ντολιοπούλου κάνει λόγο για την προσέγγιση ALERTA βασισμένη στο βιβλίο *"ALERTA: A multicultural, bilingual approach to teaching young children"* των Williams & DeGaetano (1985).

8. ΤΙ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ ΤΟ ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο να εξεταστεί η κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα από την πλευρά της πολιτείας. Θα πρέπει δηλαδή, να γίνει μία αναφορά στα προγράμματα που εφαρμόζει το Υπουργείο Παιδείας σχετικά με τους δίγλωσσους μαθητές.

8.1. Διαπολιτισμική εκπαίδευση

Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων από το 1996 έθεσε τις βάσεις για την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών των ομάδων με ιδιαιτερότητες κοινωνικές, πολιτισμικές ή θρησκευτικές. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής, υιοθέτησε τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η οργάνωση και λειτουργία σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες. Στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εφαρμόζονται τα προγράμματα των αντιστοιχών δημοσίων σχολείων, τα οποία προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών τους (βλ. Παράρτημα 1, Νόμος 2413/96, ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996, κεφ. Ι, άρθρα 34, 35, 36, 37).

Από το 1996 μέχρι σήμερα ιδρύθηκαν και λειτουργούν 27 σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε όλη την Ελλάδα: 13 Δημοτικά, 8 Γυμνάσια και 6 Λύκεια (βλ. και Παράρτημα 1, Υπουργική Απόφαση αρ. Φ 10/35/Γ1/1058, ΦΕΚ 11143 τ.Β/29-10-98). Για να χαρακτηριστεί ένα σχολείο διαπολιτισμικό θα πρέπει ο αριθμός των παλιννοστούντων και / ή αλλοδαπών μαθητών να πλησιάζει το 45% του συνολικού αριθμού. Τα σχολεία αυτά, εγγυώνται την ισότητα των ευκαιριών για όλους τους μαθητές χωρίς διακρίσεις και διαποτίζουν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις. Όλοι οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα σχολεία αυτά επιμορφώνονται και όσοι καλούνται να καλύψουν τα κενά που δημιουργούνται, επιλέγονται με κριτήριο τις γνώσεις τους στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας (http://www.yperth.gr/el_ec_page200.htm).

8.2. Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε.

Από το 1996 επίσης λειτουργεί η Εθνική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και από το 2000 το ομώνυμο Ινστιτούτο (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.) ως επίσημο συμβουλευτικό όργανο του ΥΠ.Ε.Π.Θ. (βλ. και Παράρτημα 1, Νόμος 2413/96, ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996, κεφ. Β, άρθρα 5, 6, 7).

Το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης έχει ως βασική αποστολή την προώθηση της ελληνικής παιδείας στους ομογενείς, κυρίως στα παιδιά και τους νέους, και την υποβοήθηση της εκπαιδευτικής ένταξης των μεταναστών και των παλιννοστούντων μαθητών καθώς επίσης και των μαθητών που προέρχονται από ευάλωτα στον εκπαιδευτικό αποκλεισμό κοινωνικο-πολιτισμικά περιβάλλοντα. Το ΙΠΟΔΕ ενεργοποιείται ταυτόχρονα για τη διδασκαλία και διάδοση της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού στην Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τον Καναδά, την Αυστραλία και σε άλλα μέρη του κόσμου όπου εκδηλώνεται ενδιαφέρον για την επαφή των παιδιών και νέων σχολικής ηλικίας με την ελληνική γλώσσα και τον πολιτισμό (http://www.yrepth.gr/el_ec_page200.htm).

8.3. Τάξεις υποδοχής και φροντιστηριακά τμήματα

Για την εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών έχει καθιερωθεί διαδικασία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στις Τάξεις Υποδοχής και στα Φροντιστηριακά τμήματα που λειτουργούν μέσα στα σχολεία καθώς και η πρόσθετη διδακτική βοήθεια στην κανονική τάξη που φοιτά ο μαθητής (βλ. και Παράρτημα 1, Υπουργική Απόφαση αρ. Φ10/20/Γ1/708, ΦΕΚ 1789 Β/38-9-99).

Το 2003 λειτούργησαν 422 Τάξεις Υποδοχής και 556 Φροντιστηριακά Τμήματα. Τα τμήματα αυτά λειτουργούν μέσα σε ένα ευέλικτο σχήμα διδακτικής και θεσμικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στο Σύλλογο διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αφού σταθμίσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και τις δυνατότητες της σχολικής μονάδας να επιλέξει εκείνο το σχήμα που μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά και αποδοτικά. Στις τάξεις και τα τμήματα χρησιμοποιείται διδακτικό και εποπτικό υλικό που έχει παραχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών» και για το σκοπό αυτό έχουν προσληφθεί 500 εκπαιδευτικοί (http://isocrates.gr/content_by_cat.asp?catid=38 και http://www.yrepth.gr/el_ec_page200.htm).

8.4. Νομοθεσία σχετική με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η νομοθεσία στην Ελλάδα που σχετίζεται με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση συμπεριλαμβάνεται στους παρακάτω Νόμους και Υπουργικές αποφάσεις. Αναλυτικότερα παρουσιάζονται στο Παράρτημα 1:

- α) *Νόμος 2413/96 (ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996)*

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, σκοπός - περιεχόμενο, σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, εκπαιδευτικό προσωπικό, διοίκηση των σχολείων (κεφ Ι, άρθρα 34, 35, 36, 37).

Ίδρυση Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ) (κεφ Β, άρθρα 5, 6, 7).

β) *Νόμος 2817/00 (ΦΕΚ 78Α/14.3.00)*

Θέματα ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό και μειονοτικής εκπαίδευσης (κεφ Α, άρθρο 9).

γ) *Υπουργική Απόφαση αρ. ΣΤ/11 (ΦΕΚ 171Β/18-3-96)*

Σύσταση Ενιαίου Διοικητικού Τομέα Θεμάτων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Αποκέντρωσης στο ΥΠΕΠΘ.

δ) *Υπουργική Απόφαση αρ. Φ 10/35/Γ1/1058 (ΦΕΚ 1143 τ.Β / 29-10-98)*

Μετατροπή και μετονομασία δημόσιων σχολείων σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

ε) *Υπουργική Απόφαση αρ. Φ10/20/Γ1/708 (ΦΕΚ1789 Β/28-9-99)*

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων.

στ) *Νόμος 2790/00 (ΦΕΚ 24Α/16.2.2000)*

Αποκατάσταση των παλιννοστούντων ομογενών από την τέως Σοβιετική Ένωση, Εκπαίδευση - Πολιτισμός (κεφ. Ε, άρθρο 11).

ζ) *Εγκύκλιος της Δνσης Σπουδών του ΥΠΕΠΘ αρ. 99540/Γ1/16-9-2003*
Εφαρμογή προγράμματος «Εκπαίδευση Παλιννοστούντων κι Αλλοδαπών Μαθητών» -το έργο με μια ματιά

(<http://6dim-diap->

[elfth.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/NomothesiaDiapolitismikisEkpaidefsis.htm](http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/NomothesiaDiapolitismikisEkpaidefsis.htm)).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη πρόβλεψη από το Υπουργείο Παιδείας, σχετική με την Προσχολική Εκπαίδευση, παρόλο που, στα ελληνικά νηπιαγωγεία, υπάρχουν πολλοί δίγλωσσοι μαθητές. Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία του ΙΠΟΔΕ, κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2002-2003, στα Νηπιαγωγεία της Ελλάδας φοιτούσαν 11.083 αλλοδαποί και παλιννοστούντες μαθητές, δηλαδή το 8% του συνολικού αριθμού μαθητών (www.yperth.gr/el_ec_page200.htm).

Με την ψήφιση του νόμου 2413/96, δηλαδή τη θεσμική κατοχύρωση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της διαφορετικότητας και της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοεθνών παιδιών στη χώρα μας, επιτυγχάνεται ένα πολύ σημαντικό βήμα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των αλλοεθνών παιδιών. Αυτό που απομένει είναι η εφαρμογή των διατάξεων του παραπάνω νόμου στην πράξη. Παράλληλα και η συμπλήρωση παραλείψεων, όπως αυτή της μητρικής γλώσσας των παιδιών με γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες στα προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης, αρχής γενομένης από την προσχολική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο, θα μπορούσε να βοηθήσει στη σωστή αντιμετώπιση των δίγλωσσων παιδιών.

9. ΤΑ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΝΗΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από πρόσφατες πηγές, συνοψίζονται οι αντιλήψεις που ισχύουν στις μέρες μας, για την πρόσκτηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας από τα δίγλωσσα παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Κατά την Έλση Ντολιοπούλου (2000), η εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας από τα μικρά παιδιά πραγματοποιείται σε τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο, το οποίο διαρκεί από μερικές εβδομάδες μέχρι τέσσερις μήνες, τα παιδιά κατανοούν λίγα πράγματα, δεν μιλούν σχεδόν καθόλου αλλά χρησιμοποιούν κινήσεις και νοήματα για την επικοινωνία τους. Στο δεύτερο στάδιο, διάρκειας δύο-τριών μηνών, τα παιδιά μπορούν να κατανοήσουν ένα βασικό λεξιλόγιο και να απαντήσουν σε μερικές ερωτήσεις. Τέλος, το μεγαλύτερο στάδιο, που μπορεί να κρατήσει και δύο χρόνια, τα παιδιά αρχίζουν να χρησιμοποιούν μικρές προτάσεις ή φράσεις και να κάνουν διάλογο. Σύμφωνα με τη Ντολιοπούλου, στο στάδιο αυτό τα παιδιά μιλούν καλά, αλλά χωρίς να κατανοούν το ίδιο καλά διάφορα νοήματα, με αποτέλεσμα να χρειάζονται υποστήριξη για τουλάχιστον τρία-τέσσερα χρόνια ακόμη (Ντολιοπούλου, 2000).

Ο Walter Secada (2002) επίσης, συμφωνεί στο ότι στην αρχή της κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας, υπάρχει μία σιωπηλή περίοδος κατά την οποία τα παιδιά ακούν και μαθαίνουν κανόνες παραγωγής της γλώσσας. Η σειρά με την οποία κατακτώνται και παράγονται κάποιες φράσεις ή γραμματικές δομές φαίνεται ότι είναι συνάρτηση των δομών της γλώσσας-στόχου ανεξάρτητα αν η γλώσσα είναι η πρώτη, η δεύτερη ή κάποια άλλη πρόσθετη γλώσσα. Και η έμφαση στην κατανόηση ενισχύει την ανάπτυξη κάθε γλώσσας (Secada, 2002).

Σύμφωνα με τους Πανταζή και Σακελλαροπούλου (2003) τώρα, τα αλλοδαπά παιδιά που φοιτούν στο ελληνικό νηπιαγωγείο αποκτούν κάποια γλωσσική ευχέρεια κατά την προσχολική τους εκπαίδευση. Ωστόσο, πρόκειται κυρίως για μια διαλογική ευχέρεια (γλώσσα της αυλής), παρά για απόκτηση ακαδημαϊκής ικανότητας στη χρήση της ελληνικής γλώσσας (γλώσσα της τάξης). Έτσι, θεωρούν ότι παιδιά που μιλούν καλά Ελληνικά δεν είναι καθόλου σπάνιο να παρουσιάσουν στη μετέπειτα σχολική ζωή τους, χαμηλές επιδόσεις σε όλα τα μαθήματα. Το φαινόμενο της σχολικής αποτυχίας και της εγκατάλειψης του σχολικού περιβάλλοντος, πριν την ολοκλήρωση της βασικής εκπαίδευσης, είναι πολύ συχνό φαινόμενο και στην Ελλάδα (Πανταζής-Σακελλαροπούλου, 2003).

Η βιβλιογραφία για την προσχολική αγωγή των αλλοδαπών παιδιών είναι ελάχιστη και περιορίζεται συνήθως σε μια απλή παρουσίαση της κατάστασης. Οι έρευνες που

υπάρχουν στην Ελλάδα, αφορούν γενικές επισημάνσεις και απαιτήσεις και δεν αναφέρονται συγκεκριμένα στα γλωσσικά προβλήματα (Πανταζής-Σακελλαρίου, 2003). Υπάρχουν λιγοστές έρευνες και αυτές αφορούν κυρίως θέματα ένταξης των δίγλωσσων νηπίων, όπως αυτή του Κωστή Τσιούμη (2003). Επίσης, οι έρευνες αναφέρονται σε νήπια που δεν γνωρίζουν την Ελληνική όπως για παράδειγμα, η έρευνα της Κελεμπέκα Φωτεινής (2002), που αναφέρεται αποκλειστικά στα νήπια που προέρχονται από τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης και με την είσοδό τους στο σχολείο δεν γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα (<http://www.auth.gr/edminorities/summary.htm>).

Γενικότερα, οι αναφορές σε δίγλωσσα νήπια έχουν να κάνουν σχεδόν πάντα με την άγνοια της δεύτερης γλώσσας από την πλευρά των παιδιών (π.χ. Γεωργογιάννης, 2002). Σύμφωνα με το Γιαγκουνίδη (2002), στο διάστημα πριν την είσοδο του δίγλωσσου παιδιού στο νηπιαγωγείο, η γλώσσα που ομιλεί είναι είτε αλβανική, είτε γεωργιανή, επιτρέποντας του όμως την επικοινωνία με τους ενήλικους και συνομήλικους του περιβάλλοντός του. Η επαφή του με το ελληνικό περιβάλλον από την άλλη πλευρά, το βοηθά να έρθει σε επαφή με την ελληνική γλώσσα μέσω συγκεκριμένων καταστάσεων. Το σχολείο δηλαδή αποτελεί τη βασική προώθηση της δεύτερης γλώσσας μέσω των συνθηκών και των εμπειριών που προσφέρει (Γιαγκουνίδης, 2002).

Γεννώνται λοιπόν κάποια ερωτήματα σχετικά με την ανάπτυξη της ελληνικής γλώσσας στα αλλόφωνα παιδιά. Υπάρχουν προβλήματα στην επικοινωνία των παιδιών αυτών μέσα στην τάξη, τι είδους είναι αυτά και πώς αντιμετωπίζονται; Το ξεχωριστό αυτό περιβάλλον βοηθά ή δυσκολεύει την κατάκτηση της γλώσσας από τα παιδιά; Μέσω της έρευνας που πραγματοποιήθηκε για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, έγινε μία προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ

10. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η εργασία αυτή επικεντρώνεται στα δίγλωσσα παιδιά προσχολικής ηλικίας που φοιτούν στο ελληνικό νηπιαγωγείο. Το γεγονός ότι δεν υπάρχει επαρκής βιβλιογραφία σχετικά με παρόμοιες έρευνες στην Ελλάδα, μας παρακίνησε στην υλοποίηση αυτής της έρευνας.

- Πρωταρχικός στόχος της έρευνας, ήταν να διαπιστωθεί εάν τα παιδιά που κατάγονται από άλλες χώρες αντιμετωπίζουν προβλήματα με την ελληνική γλώσσα στην καθημερινή τους επικοινωνία, σε ποιο βαθμό φτάνουν αυτά τα προβλήματα και τι είδους είναι.
- Παράλληλα στόχος της έρευνας, ήταν να παρατηρηθούν οι τρόποι με τους οποίους αντιμετωπίζονται τα γλωσσικά αυτά προβλήματα τόσο από τα ίδια τα δίγλωσσα νήπια, όσο και από το περιβάλλον στο οποίο κινούνται και κυρίως τη σχολική τάξη.
- Τέλος, η έρευνα στόχευε στο να ελεγχθεί ο βαθμός κοινωνικής ένταξης των παιδιών αυτών, με βάση την αντιμετώπισή τους από το κοινωνικό περιβάλλον και ιδιαίτερα από τα παιδιά της ηλικίας τους.

Στα πλαίσια αυτού του άξονα κινήθηκε η πορεία της έρευνας στα νηπιαγωγεία, χωρίς φυσικά να λείπουν ορισμένες υποθέσεις για πιθανά αποτελέσματα. Υποθετικά λοιπόν, πριν ξεκινήσει η έρευνα θεωρήθηκε ότι τα παιδιά αυτά θα είχαν γλωσσικά προβλήματα ομιλίας που θα οφείλονταν στην ηλικία αλλά κυρίως στην επιρροή από τη μητρική τους γλώσσα. Συγκεκριμένα, υποθέσαμε ότι τα προβλήματα θα εντοπιζόταν στη δυσκολία έκφρασης των παιδιών από άποψη λεξιλογίου, συντακτικού αλλά και γραμματικής.

Σε ό,τι αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης των παιδιών αυτών από την υπόλοιπη τάξη, αφήσαμε ανοιχτό κάθε ενδεχόμενο, αποδίδοντάς τον, στην εκάστοτε νηπιαγωγό και στον τρόπο με τον οποίο εκείνη αντιμετωπίζει τέτοιου είδους φαινόμενα. Επίσης διερευνήθηκε η αντιμετώπιση των δίγλωσσων παιδιών από τα υπόλοιπα νήπια, η πιθανότητα διαφορετικής αντιμετώπισης λόγω της καταγωγής και της γλώσσας τους που θα οδηγούσαν ενδεχομένως σε περιθωριοποίηση των δίγλωσσων παιδιών.

Είναι γεγονός ότι τη μέγιστη σημασία έχουν τα αποτελέσματα της έρευνας και όχι τόσο οι υποθέσεις που γίνονται πριν από αυτήν. Είναι, ωστόσο, ενδιαφέρον να διαπιστώνει κανείς αν και σε ποιο βαθμό, οι στόχοι και οι υποθέσεις επιβεβαιώνονται από τα τελικά αποτελέσματα.

11. ΔΕΙΓΜΑ

Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 20 δίγλωσσα παιδιά προσχολικής ηλικίας που φοίτησαν κατά το σχολικό έτος 2003-2004 σε νηπιαγωγεία των νομών Μαγνησίας και Καβάλας. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τα εξής σχολεία: 9^ο και 21^ο Νηπιαγωγεία Βόλου, 1^ο και 2^ο Νηπιαγωγεία Ν. Αγχιάλου, 1^ο και 18^ο Νηπιαγωγεία Καβάλας και Δημοτικός Παιδικός Σταθμός Καβάλας.

Αναλυτικά το δείγμα της έρευνας φαίνεται στον Πίνακα 1.

11.1. Ηλικία

Στην έρευνα συμμετείχαν 20 παιδιά, προνήπια και νήπια ηλικίας από 3.11 έως 5.9 ετών. Συγκεκριμένα, πρόκειται για 11 προνήπια και 9 νήπια.

11.2. Φύλο

Από πλευράς φύλου, το δείγμα της έρευνας αποτελούν 10 αγόρια και 10 κορίτσια.

11.3. Εθνικότητα

Σε ό,τι αφορά στην εθνικότητα των παιδιών, ερευνήθηκαν 14 παιδιά από την Αλβανία, 3 από τη Ρωσία, 1 από τη Ρουμανία, 1 από τη Βουλγαρία και 1 από την Αρμενία. Το υψηλότερο ποσοστό του δείγματος (70% των παιδιών), κατάγεται από την Αλβανία, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1.

Διάγραμμα 1.

Πίνακας 1

Δείγμα Έρευνας

A/A	Παιδιά	Φύλο	Ηλικία	Καταγωγή	Γλώσσα
1	Χρύσα	κορίτσι	3.11	Αλβανία	Αλβανικά
2	Ασημούλα	κορίτσι	4.3	Αλβανία	Αλβανικά
3	Θεοδώρα	κορίτσι	4.4	Αλβανία	Αλβανικά
4	Χαράλαμπος	αγόρι	4.4	Βουλγαρία	Βουλγαρικά
5	Αλέξης	αγόρι	4.5	Πρώην Σ.Ε.	Ρωσικά
6	Γκέρτα	κορίτσι	4.6	Αλβανία	Αλβανικά
7	Ζωή	κορίτσι	4.7	Αλβανία	Αλβανικά
8	Πέτρος	αγόρι	4.8	Αλβανία	Αλβανικά
9	Λευτέρης	αγόρι	4.8	Αλβανία	Αλβανικά
10	Ζωή	κορίτσι	4.9	Αλβανία	Αλβανικά
11	Σάρα	κορίτσι	4.10	Αλβανία	Αλβανικά
12	Παΐσης	αγόρι	5	Πρώην Σ.Ε.	Ρωσικά
13	Τζουλιάν	αγόρι	5.2	Ρουμανία	Αλβανικά
14	Μιχάλης	αγόρι	5.4	Αλβανία	Αλβανικά
15	Νίνο	αγόρι	5.4	Αλβανία	Αλβανικά
16	Ατζέλικα	κορίτσι	5.7	Πρώην Σ.Ε.	Αρμενικά
17	Ρεντόν	αγόρι	5.6	Αλβανία	Αλβανικά
18	Μαρτίν	αγόρι	5.8	Αλβανία	Αλβανικά
19	Ιωάννα	κορίτσι	5.8	Αλβανία	Αλβανικά
20	Παυλίνα	κορίτσι	5.9	Πρώην Σ.Ε.	Ρωσικά

12. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αφού βρέθηκε το δείγμα, σε συνεννόηση με τις νηπιαγωγούς των παιδιών, ξεκίνησε η έρευνα που διήρκεσε περίπου 4 μήνες (Μάρτιος- Ιούνιος 2004). Η μέθοδος στην οποία στηρίχθηκε η έρευνα περιλαμβάνει τρία στάδια: την παρατήρηση, το ερωτηματολόγιο της νηπιαγωγού και τις συνεντεύξεις με τα παιδιά ή/ και τους γονείς τους, όταν αυτό ήταν δυνατόν.

Τα δίγλωσσα αλλά και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης ενημερώνονταν για την έρευνα κάθε φορά, γνωρίζοντας ότι «από το Πανεπιστήμιο ψάχνουμε παιδιά που μπορούν να μιλούν δύο γλώσσες και μαζεύουμε πληροφορίες για αυτά». Έτσι, δημιουργούνταν συνήθως ένα κλίμα ενδιαφέροντος προς αυτά τα παιδιά, ακόμη και από τις ίδιες τις Νηπιαγωγούς που τα ενθάρρυναν να μιλούν περισσότερο δίνοντάς τους συχνότερα το λόγο.

12.1. Στάδιο 1^ο: Παρατήρηση δίγλωσσων νηπίων

Σε πρώτη φάση, έγινε η παρατήρηση των παιδιών μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια μίας ή δύο ολόκληρων ημερών. Τα δίγλωσσα νήπια παρατηρήθηκαν τόσο στις ελεύθερες, όσο και στις οργανωμένες δραστηριότητες. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, δόθηκε σημασία στην κοινωνική αλλά κυρίως στη γλωσσική συμπεριφορά των παιδιών. Για την καλύτερη παρατήρηση των νηπίων χρησιμοποιήθηκε ένας οδηγός παρατήρησης, ο οποίος δημιουργήθηκε έτσι ώστε να περιλαμβάνει ερωτήσεις που καλύπτουν όλα τα επίπεδα που απασχολούν τους στόχους της έρευνας.

Ο οδηγός αυτός, αρχικά περιέχει ερωτήσεις για τη συμπεριφορά κάθε παιδιού μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια τόσο των ελεύθερων όσο και των οργανωμένων δραστηριοτήτων. Επίσης, εξετάζει τις επιδόσεις του παιδιού στη γλώσσα από πλευράς κατανόησης και ομιλίας. Σχετικά με την ομιλία του παιδιού στην ελληνική γλώσσα, ο οδηγός παρατήρησης περιλαμβάνει ερωτήσεις που εξετάζουν τη δυσκολία στην έκφραση, την προφορά, το λεξιλόγιο, τη γραμματική και το συντακτικό. Σίγουρα δεν παραλείπονται ερωτήσεις για την προθυμία του παιδιού να διορθώνει γλωσσικά λάθη του, ή να μαθαίνει καινούρια πράγματα για την ελληνική γλώσσα. Τέλος, υπάρχουν και ερωτήσεις σχετικές με την αντιμετώπιση του παιδιού από τους συμμαθητές του αλλά και τη Νηπιαγωγό. Ο οδηγός παρατήρησης παρατίθεται παρακάτω.

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
A. ναι B. όχι
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;
23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)
Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα
24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε
25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;
26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;
27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;
Α. ναι Β. όχι
28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;
Α. ναι Β. όχι
29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι τι τύπου είναι;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
31. Σχόλια

12.2. Στάδιο 2^ο: Ερωτηματολόγιο Νηπιαγωγού

Έχοντας ως δεδομένο το γεγονός ότι η Νηπιαγωγός έχει καθημερινή επαφή με αυτά τα παιδιά, θεωρήθηκε χρήσιμη και αρκετά βοηθητική η άποψή της. Έτσι λοιπόν δόθηκε ένα ερωτηματολόγιο στις Νηπιαγωγούς για κάθε δίγλωσσο παιδί. Το ερωτηματολόγιο, περιλαμβάνει ερωτήσεις: α) γενικές για το προφίλ κάθε παιδιού, β) για την κοινωνική ένταξη του παιδιού, γ) για τη συμμετοχή του στις δραστηριότητες και τέλος, δ) για το επίπεδό του στην ελληνική γλώσσα.

Αναλυτικότερα, από την πρώτη κατηγορία συλλέγονται οι πληροφορίες που έχει η Νηπιαγωγός για το δίγλωσσο παιδί και αφορούν την καταγωγή του, τη μητρική του γλώσσα και την ικανότητά του να μιλά την Ελληνική. Η δεύτερη κατηγορία περιέχει ερωτήσεις για την αντιμετώπιση του παιδιού από τους συμμαθητές του αλλά και την κοινωνική συμπεριφορά του ίδιου. Στη συνέχεια, με ερωτήσεις επιλογής ελέγχονται το ενδιαφέρον αλλά και οι επιδόσεις του παιδιού σε κάθε ένα γνωστικό αντικείμενο ξεχωριστά. Τέλος, υπάρχει μια σειρά ερωτήσεων που σχετίζονται με το επίπεδο που μιλάει το παιδί την ελληνική γλώσσα. Συγκεκριμένα, ελέγχεται ο βαθμός κατανόησης, η προφορά, η έκφραση, το επίπεδο γραμματικής και συντακτικού αλλά και το λεξιλόγιο. Επίσης εξετάζεται το κατά πόσο το παιδί είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του και αν ενδιαφέρεται να μάθει πληροφορίες σχετικά με τη γλώσσα. Το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στις Νηπιαγωγούς παρατίθεται και αυτό παρακάτω.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;
2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;
Ναι Όχι
3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;
4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;
5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;
Ναι Όχι
6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;
Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή
7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;
9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;
11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;
12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
- ανάγνωσης
- γραφής.....
- φυσικής αγωγής.....
- βιολογίας.....
- μαθηματικών.....
- φυσικών επιστημών.....
- μουσικής.....
- εικαστικών.....
- θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☐	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

12.3. Στάδιο 3^ο: Συνεντεύξεις

Τέλος, όπου ήταν εφικτό διεξήχθησαν κάποιες συνεντεύξεις με τα ίδια τα δίγλωσσα παιδιά και σε σπάνιες περιπτώσεις με τους γονείς τους. Τα παιδιά συνήθως ήταν πρόθυμα να απαντήσουν στις ερωτήσεις εκτός από ορισμένα, τα οποία απέφευγαν να μιλήσουν για την καταγωγή τους και προτιμούσαν να συζητήσουν για άλλα θέματα. Η συνομιλία με τους γονείς από την άλλη πλευρά, ήταν ιδιαίτερα δύσκολη και αποθαρρύνονταν από την πλευρά της Νηπιαγωγού, καθώς είτε η παρουσία τους στο σχολείο ήταν σπάνια, είτε ήταν απρόθυμοι να συζητήσουν. Ο κορμός των ερωτήσεων παρουσιάζεται παρακάτω.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πώς σε λένε;
 - Πού γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
 - Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
 - Μιλάς άλλη γλώσσα;
 - Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
 - Σου αρέσουν τα ελληνικά;
 - Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
 - Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
 - Τα καταλαβαίνεις;
 - Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
 - Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
 - Σου αρέσει το σχολείο;
 - Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
 - Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; } Ναι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
 - Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
 - Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;
 - Πως λένε «καλημέρα» στα . . . ;
- Όχι. Ποιος σε βοηθάει;

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΟΝΕΑ

- Από πού είστε;
- Τι δουλειά κάνετε;
- Είστε καιρό στην Ελλάδα;
- Σας αρέσει εδώ;
- Προσαρμοστήκατε εύκολα;
- Θεωρείτε ότι είναι σημαντική η έλλειψη της γλώσσας;

Πείτε μου για τον /την . . .

- Προσαρμόστηκε (εύκολα) με τη γλώσσα;
- Σε ποια γλώσσα απευθύνεστε στο παιδί;
- Αν του απευθύνεστε στα ελληνικά, γιατί;
- Πως τα πάει στο σχολείο;
- Δε δυσκολεύεται με τη γλώσσα; Πως τα καταφέρνει;
- Τι μαθαίνουν στο σχολείο;
- Που δυσκολεύεται;
- Ζητάτε βοήθεια από αλλού για να το βοηθήσετε;
- Μιλάτε συχνά με τη Νηπιαγωγό;
- Αν ναι, τι σας προτείνει η ίδια;
- Δυσκολεύεται να μάθει καινούριες λέξεις;
- Καταλαβαίνει όταν μιλάτε μεταξύ σας;
- Μιλάει τη μητρική του γλώσσα (αναφέρουμε ποια, αλβανικά, βουλγάρικα) το ίδιο με τα ελληνικά;

13. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

13.1. Γενικές πληροφορίες

Όπως προαναφέρθηκε, ερευνήθηκαν 14 παιδιά αλβανικής καταγωγής, 3 ρωσικής, 1 ρουμανικής, 1 βουλγαρικής και 1 αρμενικής. Αρχικά πρέπει να αναφερθεί ότι 14 από τα 20 παιδιά, δηλαδή το 70% του δείγματος απάντησε στις ερωτήσεις της συνέντευξης ενώ τα υπόλοιπα αρνήθηκαν να μιλήσουν μαζί μου. Επίσης οι συνεντεύξεις με τους γονείς των παιδιών ήταν σχεδόν ανέφικτες και τελικά πραγματοποιήθηκαν μόνο 4, οπότε δυστυχώς δεν μπόρεσε να διερευνηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η γνώμη της οικογένειας των δίγλωσσων παιδιών.

Όλα τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα είναι άλλης (μη ελληνικής) εθνικότητας, καθώς και οι δύο τους γονείς κατάγονται από τις χώρες που προαναφέρθηκαν. Επίσης, όπως προκύπτει κυρίως μέσα από τα ερωτηματολόγια των Νηπιαγωγών αλλά και τις απαντήσεις των παιδιών βγαίνει το συμπέρασμα ότι όλα τα παιδιά καταλαβαίνουν -αν όχι μιλούν- και τις δύο γλώσσες, δηλαδή τόσο τη μητρική όσο και την Ελληνική. Αξίζει, να αναφερθεί ξεχωριστά, η περίπτωση της Ατζέλικας, ενός νηπίου από την Αρμενία, το οποίο όπως επιβεβαίωσαν η νηπιαγωγός και η μητέρα της, μιλάει Αρμένικα, Ελληνικά αλλά και Ρώσικα λόγω διαμονής της οικογένειας στη Ρωσία για διάστημα ενός έτους.

Σχετικά με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν στο σπίτι, οι απαντήσεις δεν ήταν ιδιαίτερα ξεκάθαρες. Συγκεκριμένα από τα παιδιά που ρωτήθηκαν, τα 11 υποστήριξαν ότι στο σπίτι μιλούν τη μητρική ενώ τα άλλα 3 και τις δύο γλώσσες με ιδιαίτερη έμφαση στα ελληνικά. Οι νηπιαγωγοί από την πλευρά τους απάντησαν για 7 παιδιά ότι δεν γνωρίζουν, για 4 ότι μιλούν τη μητρική, για 4 την ελληνική, για 1 και τις δύο γλώσσες, και τέλος, για 4 παιδιά δεν δόθηκαν απαντήσεις.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί, ότι υπήρξε ένα προνήπιο (ο Χαράλαμπος) το οποίο υποστήριξε ότι στο σπίτι μιλάνε τη μητρική του γλώσσα ενώ ο πατέρας του (και η νηπιαγωγός) μας βεβαίωσαν ότι του απευθύνονται μόνο στα ελληνικά για να μην αντιμετωπίζει προβλήματα στο σχολείο. Βέβαια, ο πατέρας δεν αρνήθηκε ότι ο γιος του καταλαβαίνει βουλγαρικά παρόλο που δε μιλάει τόσο καλά όσο στα ελληνικά.

13.2. Κοινωνική ένταξη

Σχετικά με την κοινωνική συμπεριφορά των δίγλωσσων παιδιών αλλά και του περιβάλλοντος στο οποίο ζουν και κινούνται, υπάρχει ένα γενικό συμπέρασμα. Δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα, τα δίγλωσσα παιδιά δε νιώθουν διαφορετικά από τα υπόλοιπα και δε ζουν περιθωριοποιημένα.

Πιο συγκεκριμένα, κατά την άποψη των νηπιαγωγών, μόνο 1 προνήπιο δεν παίζει με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες, ενώ μόνο 2 παιδιά αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης. Πάντα από την πλευρά των νηπιαγωγών, 2 από τα 20 παιδιά φαίνονται να νιώθουν διαφορετικά μέσα στην τάξη και 4 από αυτά παρουσιάζουν και διαφορετική συμπεριφορά. Μόνο 1 παιδί αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό με διαφορετικό τρόπο, ενώ υπάρχει ακόμη 1 (ο Μαρτίν, 5.8) το οποίο κατά τα λεγόμενα της νηπιαγωγού, έχοντας αντιμετωπίσει προβλήματα ένταξης σε παλαιότερο σχολείο, έχει αποκτήσει κριτική ικανότητα και ελέγχει το βαθμό δικαιοσύνης που αποδίδει η δασκάλα του σε αυτόν, σε σχέση με τους συμμαθητές του.

Από τις συνεντεύξεις των παιδιών βγαίνει το ίδιο γενικό συμπέρασμα. Όλα τα παιδιά δηλώνουν ότι έχουν τουλάχιστον ένα φίλο/μία φίλη είτε από το σχολείο είτε από αλλού. 9 από τα 14 παιδιά έχουν πολλούς φίλους και από το σχολείο και μέσω της οικογένειάς τους, ενώ 5 από αυτά δηλώνουν ότι έχουν φίλους μόνο εκτός σχολείου.

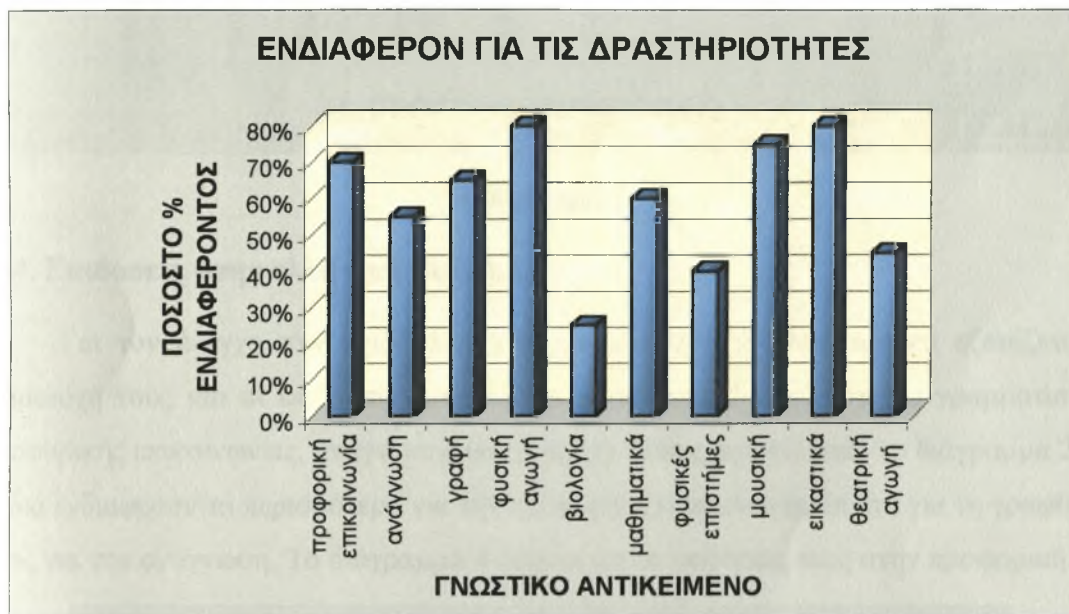
Σύμφωνα με τον οδηγό παρατήρησης μέσα στην τάξη τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνονται. Μόνο δύο από τα δίγλωσσα παιδιά παρατηρήθηκε να παίζουν με παιδιά της ίδιας εθνικότητας στις ελεύθερες ώρες, ενώ 1 μόνο προνήπιο, η Χρύσα (3.11) να παίζει μόνη της. Επίσης, υπήρξε μόνο 1 παιδί που δημιουργούσε συνεχώς εντάσεις μέσα στην τάξη και ήταν το μοναδικό που αντιμετωπιζόταν διαφορετικά από τους συμμαθητές του, αν εξαιρεθεί η Χρύσα της οποίας οι συμμαθητές, την αντιμετώπιζαν με διαφορετικό τρόπο μόνο λόγω ηλικίας. Ρατσιστικά σχόλια παρατηρήθηκαν σε 2 περιπτώσεις, χωρίς όμως να υπάρξει αντίδραση από την πλευρά της νηπιαγωγού. Τέλος, όλα τα παιδιά φάνηκε να αντιμετωπίζουν τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα της τάξης.

13.3. Συμμετοχή στις δραστηριότητες

Όσον αφορά τη συμμετοχή των παιδιών στις δραστηριότητες, δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα. Κατ' αρχήν, όλα τα παιδιά που απάντησαν στις ερωτήσεις δηλώνουν ότι τους αρέσει το σχολείο. Τα περισσότερα από αυτά προτιμούν το παιχνίδι και το διάλειμμα αλλά δεν λείπουν και παιδιά που δηλώνουν ότι τους αρέσουν και οι εργασίες.

Σύμφωνα με τις προσωπικές τώρα παρατηρήσεις, βρέθηκε ότι 18 από τα 20 παιδιά επιλέγουν να συμμετέχουν τόσο στις ελεύθερες, όσο και στις οργανωμένες δραστηριότητες ενώ μόνο 2 προτιμούν αποκλειστικά τις ελεύθερες ώρες. Από τα 18 αυτά παιδιά, τα 5 συμμετέχουν ελάχιστα στην οργανωμένη δραστηριότητα, τα 9 αρκετά και τα 4 συνεχώς.

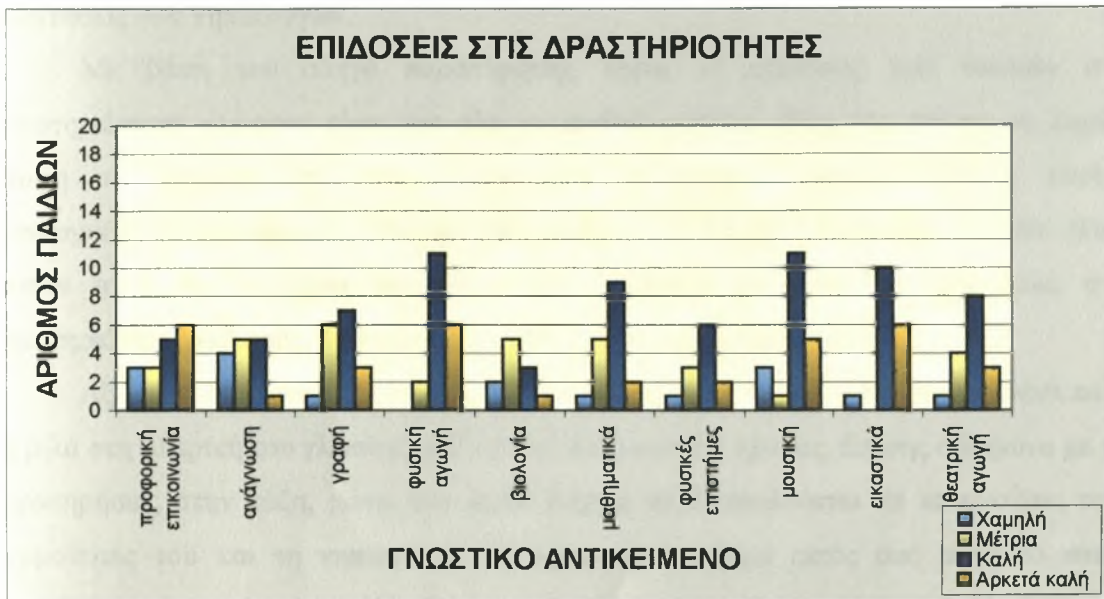
Από την πλευρά των νηπιαγωγών τα δεδομένα αυτά διαφοροποιούνται κάπως. Βέβαια οι νηπιαγωγοί, έχοντας καθημερινή επαφή με τα παιδιά αυτά, ίσως έχουν μια πιο αξιόπιστη γνώμη, γι' αυτό και οι ερωτήσεις για τη συμμετοχή στις δραστηριότητες είναι πιο πολύπλοκες. 5 από τα 20 παιδιά επιλέγουν να εμπλακούν μόνο στις ελεύθερες δραστηριότητες ενώ τα υπόλοιπα επιλέγουν και τις δύο. Σίγουρα, για τις οργανωμένες δραστηριότητες δεν υπάρχει το ίδιο ενδιαφέρον από τα παιδιά για όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Τα αποτελέσματα αυτά φαίνονται αναλυτικά στο Διάγραμμα 2.

Διάγραμμα 2.

Όπως φαίνεται, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στα γνωστικά αντικείμενα της φυσικής αγωγής και των εικαστικών. Μικρό ποσοστό συγκεντρώνει η βιολογία, για τον απλό λόγο ότι οι νηπιαγωγοί δεν τη συμπεριλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους.

Σχετικά με τις επιδόσεις των δίγλωσσων παιδιών στις οργανωμένες δραστηριότητες, τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών φαίνονται στο Διάγραμμα 3.

Διάγραμμα 3.

13.4. Επιδόσεις στην ελληνική γλώσσα

Για τον έλεγχο των επιδόσεων των παιδιών στη γλώσσα, αρχικά εξετάζεται η συμμετοχή τους και οι επιδόσεις τους στις οργανωμένες δραστηριότητες γραμματισμού (προφορικής επικοινωνίας, ανάγνωσης και γραφής). Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2, τα παιδιά ενδιαφέρονται περισσότερο για την προφορική επικοινωνία, έπειτα για τη γραφή και τέλος για την ανάγνωση. Το διάγραμμα 4 δείχνει ότι οι επιδόσεις τους στην προφορική

Διάγραμμα 4.

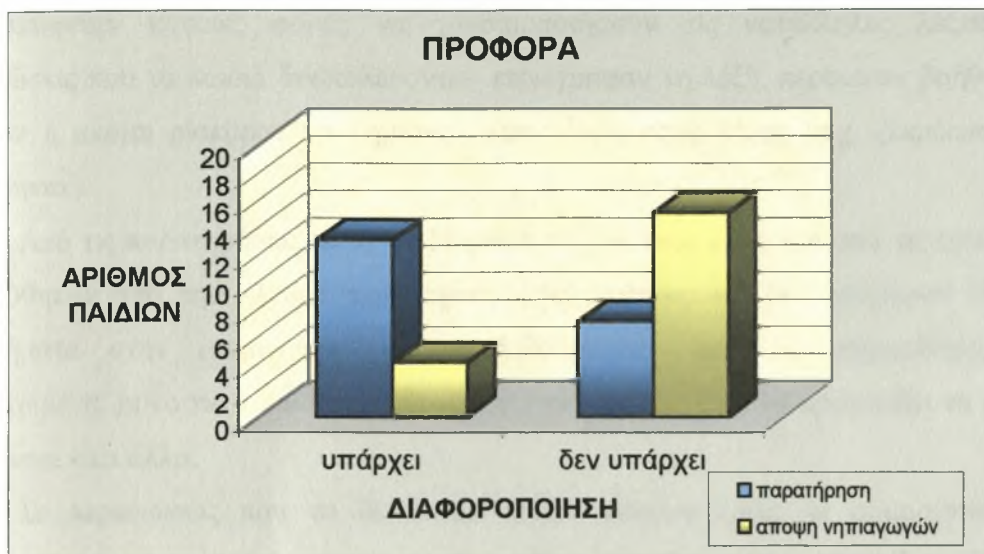
επικοινωνία κυμαίνονται σε όλα τα επίπεδα τείνοντας προς τα υψηλά. Στην ανάγνωση, οι επιδόσεις μοιράζονται κυρίως στα τρία πρώτα επίπεδα ενώ στη γραφή κυμαίνονται μεταξύ του μέτριου και του καλού. Τα αποτελέσματα αυτά προέρχονται επίσης, από τις απαντήσεις των νηπιαγωγών.

Με βάση τον οδηγό παρατήρησης τώρα, οι επιδόσεις των παιδιών στις δραστηριότητες γλώσσας είναι για όλα τα παιδιά περίπου ίδιες. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι στα περισσότερα νηπιαγωγεία παρακολούθησα κυρίως δραστηριότητες προφορικής επικοινωνίας και σπάνια γραφής ή ανάγνωσης. Με βάση λοιπόν αυτά τα δεδομένα προκύπτει ότι 9 παιδιά αποδίδουν αρκετά καλά στις δραστηριότητες γλώσσας, 10 καλά, ενώ μόνο 1 παιδί αποδίδει χαμηλά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι από τις παρατηρήσεις που έγιναν δεν βρέθηκε κανένα παιδί να μιλά στη μητρική του γλώσσα καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Επίσης σύμφωνα με τις παρατηρήσεις στην τάξη, μόνο ένα παιδί δείχνει να δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του και τη νηπιαγωγό. Οι νηπιαγωγοί βέβαια εκτός από αυτό το παιδί, ισχυρίζονται ότι υπάρχουν άλλα 5 τα οποία ενώ κατανοούν τους συμμαθητές τους δεν καταλαβαίνουν πάντα τις ίδιες.

Δεν θα πρέπει φυσικά να παραλειφθεί και η άποψη των παιδιών για την ελληνική γλώσσα. Όλα τα νήπια που απάντησαν στις ερωτήσεις, υποστήριξαν ότι τους αρέσουν τα ελληνικά εκτός από 1. Όσο για τη γλώσσα προτίμησης, 9 παιδιά προτιμούν τη μητρική και 4 την ελληνική γλώσσα. Από τα 14 παιδιά, τα 3 υποστήριξαν ότι δεν καταλαβαίνουν πάντα τα ελληνικά. Τα 7 από τα 14 παιδιά δήλωσαν ότι δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τη γλώσσα ενώ από αυτά που δυσκολεύονται, τα 2 θεωρούν ότι είναι δυσκολότερη η κατανόηση και τα 4 η ομιλία στην Ελληνική.

Η βασική διαφοροποίηση, που παρατηρήθηκε στην ομιλία των δίγλωσσων παιδιών από τα υπόλοιπα, είναι στην προφορά. Με βάση τις παρατηρήσεις 13 παιδιά έχουν διαφορετική προφορά από τα ελληνόπουλα, ενώ στα υπόλοιπα 7 η προφορά τους δεν διαφέρει καθόλου. Η άποψη των νηπιαγωγών θεωρεί ότι σε 4 μόνο παιδιά υπάρχει διαφοροποίηση, στα 15 δεν έχει παρατηρηθεί κάτι τέτοιο ενώ για 1 παιδί δεν δόθηκε απάντηση. Στο Διάγραμμα 5 φαίνονται τα συμπεράσματα σχετικά με την προφορά των δίγλωσσων παιδιών αλλά και αυτή η διαφορά των απόψεων.

Διάγραμμα 5.

Όσο για τα προβλήματα έκφρασης, παρατηρήθηκαν μόνο 2 παιδιά να αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες και αυτό ίσως αποδίδεται στην ηλικία. Οι νηπιαγωγοί από την πλευρά τους εντοπίζουν 8 παιδιά που δυσκολεύονται σε αυτόν τομέα.

Αν εμβαθύνουμε στα γλωσσικά λάθη των παιδιών και συγκεκριμένα τη γραμματική, επικρατεί το γενικό συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερα σημαντικά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με το σχηματισμό των ρημάτων οι νηπιαγωγοί έχουν παρατηρήσει λάθη σε 4 παιδιά τα οποία γίνονται κυρίως στα πρόσωπα. Από τους οδηγούς παρατήρησης όμως, βρέθηκαν 8 παιδιά, τα οποία παρατηρήθηκε να κάνουν λάθος σχηματισμούς των ρημάτων. Τα είδη των λαθών είναι κυρίως στον αριθμό και στα πρόσωπα, ενώ δεν έλειψαν και λάθη στο σχηματισμό των χρόνων και σπάνια στα ανώμαλα ρήματα.

Στην κλίση των ονομάτων δεν παρατηρούνται ιδιαίτερα λάθη τόσο από την πλευρά των νηπιαγωγών όσο και από τη δική μας, παρά μόνο σε 3-4 περιπτώσεις. Το ίδιο ισχύει και για τη συμφωνία του επιθέτου, στην οποία παρατηρήθηκαν λάθη σε 5 παιδιά. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι η χρήση του άρθρου, την οποία κάποιες φορές τα παιδιά παρέλειπαν. Η παρατήρηση αυτή έγινε στο 50% του δείγματος, δηλαδή στα 10 από τα 20 δίγλωσσα νήπια και προνήπια. Τέλος, στο γένος των ουσιαστικών παρατηρήθηκαν να γίνονται λάθη από 8 παιδιά αλλά όχι κατά εξακολούθηση.

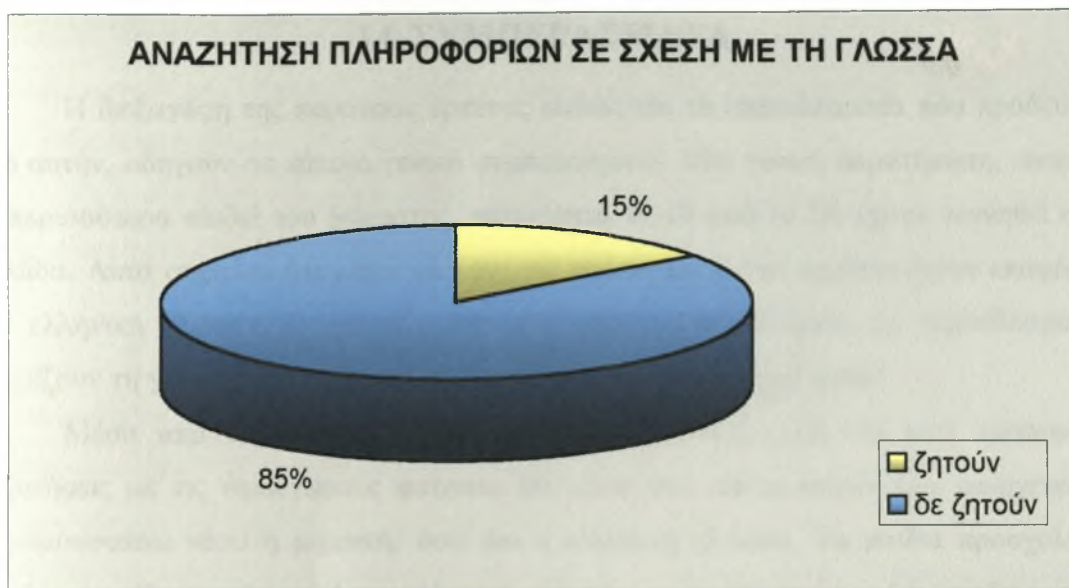
Όσον αφορά το συντακτικό μόνο 2 παιδιά δυσκολεύονταν στην τοποθέτηση του ρήματος ενώ οι νηπιαγωγοί δήλωσαν ότι έχουν παρατηρήσει συντακτικά λάθη σε 3 παιδιά. Για το λεξιλόγιο των παιδιών, οι νηπιαγωγοί απάντησαν ότι 11 παιδιά χρησιμοποιούν

πάντα το κατάλληλο, ενώ από τις παρατηρήσεις στην τάξη, βρέθηκε ότι 5 παιδιά δυσκολεύονταν κάποιες φορές να χρησιμοποιήσουν τις κατάλληλες λέξεις. Στις περιπτώσεις που τα παιδιά δυσκολεύονταν περιέγραφαν τη λέξη, περίμεναν βοήθεια από κάποιον ή ακόμη ρίσκαραν να δημιουργήσουν δικές τους λέξεις (π.χ. *ξεκρύωσαν* αντί *ζεστάθηκαν*).

Από τις παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας αλλά και από τις απαντήσεις που δόθηκαν από την πλευρά των νηπιαγωγών, βρέθηκε ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα στην επικοινωνία των παιδιών αυτών με τους συμμαθητές τους. Συγκεκριμένα, μόνο για 1 παιδί δηλώθηκε, ότι έχει παρατηρηθεί, να προσπαθεί να πει κάτι ενώ εννοεί κάτι άλλο.

Σε περιπτώσεις που τα δίγλωσσα παιδιά κάνουν λάθη, οι συμμαθητές τους αδιαφορούν, εκτός από την περίπτωση 2 παιδιών που βρίσκονται στην ίδια τάξη, των οποίων οι συμμαθητές τα διορθώνουν. Τα περισσότερα παιδιά φαίνεται να είναι πρόθυμα να διορθώνουν τα λάθη τους αν και αυτό ήταν κάπως δύσκολο να γίνει αντιληπτό, εφόσον δεν γινόταν ιδιαίτερες διορθώσεις από τις νηπιαγωγούς. Ωστόσο, συνήθως τα παιδιά δεν ζητούν διευκρινήσεις και πληροφορίες σχετικά με τη γλώσσα όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 4. Βρέθηκαν μόνο 3 νήπια να ενδιαφέρονται για κάτι τέτοιο, ο Μαρτίν (5.8), η Ατζέλικα (5.7) και ο Τζουλιάν (5.2). Πρόκειται ίσως για τα μόνα παιδιά του δείγματος που εγκαταστάθηκαν πρόσφατα στην Ελλάδα και φαίνεται να κάνουν μεγάλη προσπάθεια και να έχουν πολύ καλές επιδόσεις στις γλωσσικές τους δεξιότητες. Ο Μαρτίν επίσης, είναι το μοναδικό παιδί που παρατηρήθηκε να διατυπώνει σχόλια για τον τρόπο που μιλάει ελληνικά συσχετίζοντάς τα με την καταγωγή του.

Οι νηπιαγωγοί τέλος, υποστηρίζουν οι ίδιες, με δύο εξαιρέσεις, ότι δεν ασχολούνται ιδιαίτερα με τις γλωσσικές επιδόσεις των παιδιών αυτών και ότι δίνουν την ανάλογη σημασία σε όλα τα παιδιά της τάξης.

Διάγραμμα 6.

13.5 Παρατηρήσεις

Μία παρατήρηση που αξίζει να σημειωθεί είναι σχετική με την αντίληψη που έχουν τα παιδιά αυτά για τη διγλωσσία. Από τις συνεντεύξεις με τα ίδια τα παιδιά, βρέθηκαν 4 προνήπια τα οποία δεν μπορούσαν να κάνουν τη διάκριση ανάμεσα στις δύο γλώσσες. Για παράδειγμα, στην ερώτηση «πώς λένε καλημέρα στα αλβανικά;» απαντούσαν «καλημέρα». Από την άλλη πλευρά, κάποια από τα παιδιά που κατάφεραν να πουν κάποιες λέξεις ή φράσεις στη μητρική τους γλώσσα ενθαρρύνθηκαν από άλλα δίγλωσσα παιδιά της τάξης. Τα νήπια ήταν κυρίως αυτά που απαντούσαν αμέσως σε αυτού του είδους τις ερωτήσεις.

Ένα ακόμη γενικό σχόλιο, έχει να κάνει με τα αισθήματα των αλλοδαπών παιδιών. Ενώ, όπως αναφέρθηκε, δεν δείχνουν να νιώθουν διαφορετικά μέσα στην τάξη, φαίνεται να αποφεύγουν σχόλια σχετικά με την καταγωγή τους. Υπάρχουν βέβαια και παιδιά που την προβάλλουν συνεχώς, αλλά τα περισσότερα δείχνουν να ντρέπονται να συζητήσουν γι' αυτό το θέμα.

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι, όπως παρατηρήθηκε, κάποιες φορές υπήρξαν αποκλίσεις ανάμεσα στις απόψεις των νηπιαγωγών και στις προσωπικές παρατηρήσεις. Είτε μικρές, είτε μεγάλες οι αποκλίσεις αυτές, υπήρξαν, γι' αυτό και αναφερόταν στη διάρκεια της ανάλυσης των αποτελεσμάτων.

14. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας καθώς και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από αυτήν, οδηγούν σε κάποια γενικά συμπεράσματα. Μία γενική παρατήρηση, είναι ότι τα περισσότερα παιδιά του δείγματος, πιθανότατα τα 18 από τα 20, έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει ότι μέχρι να πάνε για πρώτη φορά στο σχολείο έχουν επαφές με την ελληνική γλώσσα. Οι γονείς τους ζουν χρόνια στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να γνωρίζουν τη γλώσσα και να φέρνουν τα παιδιά τους σε επαφή με αυτήν.

Μέσα από τις λίγες συνεντεύξεις με τους γονείς αλλά και από προφορικές συζητήσεις με τις νηπιαγωγούς φαίνεται ότι μέσα στα σπίτια αυτών των οικογενειών, χρησιμοποιείται τόσο η μητρική, όσο και η ελληνική γλώσσα. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας γνωρίζουν πολύ καλά την ελληνική γλώσσα, σε σημείο που να γίνονται διερμηνείς για τους γονείς τους ή ακόμη και να τους διορθώνουν (βλ. και Baker, 2001, 163-165 και Cummins, 2002) Από τη στιγμή που τα παιδιά θα ξεκινήσουν το σχολείο, δείχνουν μία προτίμηση προς τη χρήση της ελληνικής γλώσσας έναντι της μητρικής. Η μητέρα ενός προνηπίου, της Ασημούλας από την Αλβανία, αναφέρει χαρακτηριστικά, το γεγονός ότι μέσα στο σπίτι της απευθύνουν το λόγο στα αλβανικά ενώ εκείνη απαντάει στα ελληνικά.

Αυτά τα παιδιά γνωρίζουν τόσο καλά την Ελληνική, σε σημείο που υποθέτει κανείς ότι παρόλο που καταλαβαίνουν τη μητρική τους γλώσσα, δεν την χρησιμοποιούν. Εδώ προκύπτει ένα συμπέρασμα σχετικό με τη σύγχυση που δημιουργείται στα δίγλωσσα νήπια ανάμεσα στις δύο γλώσσες. Από τις παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια της έρευνας, φαίνεται να μη συγχέουν τη μία με την άλλη γλώσσα, καθώς κανένα παιδί δεν ανέφερε μη ελληνικές λέξεις κατά τη διάρκεια της ομιλίας.

Τίθεται όμως ένα άλλο ζήτημα και αυτό σχετίζεται με τη διάκριση των δύο γλωσσών. Κάνοντας λόγο για διάκριση, εννοούμε την αίσθηση που έχουν τα παιδιά για τη διαφοροποίηση των δύο γλωσσών που γνωρίζουν. Όταν δηλαδή μιλούν ελληνικά δεν έχουν τη συνείδηση της δεύτερης γλώσσας. Αυτό συμβαίνει κυρίως στα μικρότερα παιδιά, δηλαδή τα προνήπια, τα οποία δεν μπορούσαν να μεταφέρουν μία έννοια στη μητρική τους γλώσσα. Κάποια από αυτά όμως, με τη βοήθεια μεγαλύτερων παιδιών της ίδιας εθνικότητας έδειχναν να κατανοούν αυτή τη διάκριση.

Σε ό,τι αφορά τα προβλήματα επικοινωνίας αυτών των παιδιών διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχουν ιδιαίτερες δυσκολίες. Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, αναμενόταν να διαπιστωθούν σοβαρά γλωσσικά προβλήματα, που θα είχαν απόηχο στην επικοινωνία των παιδιών αυτών τόσο με τη νηπιαγωγό, όσο και με τους συμμαθητές τους. Τελικά, η κατάσταση αποδείχτηκε εντελώς διαφορετική από αυτήν που

υποθετικά αναμενόταν, καθώς τα παιδιά αυτά πλέον γεννιούνται στην Ελλάδα, έχουν συνεχή επαφή με Έλληνες και μέσα στην τάξη δεν παρατηρείται καμία εμφανής διαφοροποίηση από τα ελληνόπουλα.

Οι έρευνες και η σχετική βιβλιογραφία κάνουν λόγο για παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εφόσον πριν το σχολείο δεν έχουν ιδιαίτερες επαφές με τη γλώσσα της πλειονότητας. Στην πραγματικότητα αυτό δεν είναι απόλυτο. Για παράδειγμα, ο πατέρας ενός παιδιού υποστήριξε ότι στο σπίτι του μιλούν μόνο στα ελληνικά για να τα μαθαίνει και να μην αντιμετωπίζει προβλήματα στο σχολείο. Ίσως τελικά, οι επιρροές από τον τρόπο που μιλούν οι γονείς των παιδιών τα ελληνικά να προκαλούν τα όσα λάθη κάνουν. Και αυτήν την άποψη την ενισχύει το γεγονός ότι τα λάθη που παρατηρήθηκαν στα δίγλωσσα νήπια και προνήπια δεν γινόταν κατ' εξακολούθηση. Μπορεί δηλαδή να παρατηρήθηκαν λάθη στα γένη, τους ρηματικούς τύπους και την κλίση των ονομάτων αλλά αυτά ήταν ελάχιστα για να γίνεται λόγος για «γλωσσικά προβλήματα».

Οι σημαντικότερες διαφοροποιήσεις, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, παρατηρούνται στην προφορά και τη χρήση του άρθρου. Πρόκειται δηλαδή για προβλήματα που προέρχονται από την επιρροή των παιδιών από τη μητρική τους γλώσσα. Λάθη γλωσσικά, όπως είναι φυσιολογικό, κάνουν όλα τα παιδιά αυτής της ηλικίας, επομένως και τα δίγλωσσα. Απλά αυτά που θα μπορούσαν να αποδοθούν στη διγλωσσία είναι ίσως η έλλειψη του άρθρου και ο λάθος χειρισμός του γένους. Πάντως, τέτοιου είδους λάθη παρατηρήθηκαν κυρίως στα παιδιά που δεν έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και έχουν μικρής διάρκειας επαφή με την Ελληνική.

Ωστόσο, η έρευνα επιβεβαιώνει την άποψη πολλών ερευνητών(π.χ. Baker, 2001), τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, σύμφωνα με την οποία τα παιδιά όσο μικρότερα είναι, τόσο πιο γρήγορα και σωστά μαθαίνουν μία δεύτερη γλώσσα. Έρχεται όμως σε αντίθεση με τη γνώμη που υποστηρίζει ότι τα στάδια πρόσκτησης της δεύτερης γλώσσας έχουν μεγάλη διάρκεια. Τα δύο παιδιά που αναφέρθηκε ότι ζουν μόνο λίγους μήνες στην Ελλάδα, διαπιστώθηκε ότι όχι μόνο καταλαβαίνουν τη γλώσσα, αλλά μιλούν και αρκετά καλά.

Σχετικά με την κοινωνική ένταξη των δίγλωσσων παιδιών της έρευνας, επίσης δεν υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα. Με τη βοήθεια των νηπιαγωγών που τα αντιμετωπίζουν ως ίσα με τα υπόλοιπα παιδιά, οι συμμαθητές τους τα έχουν εντάξει στη ζωή της τάξης χωρίς δυσκολίες. Μάλιστα σε κάποιο νηπιαγωγείο, η νηπιαγωγός εφάρμοξε μία πολύ ενδιαφέρουσα τακτική: έπαιρνε πληροφορίες για τις μητρικές γλώσσες των δίγλωσσων παιδιών και έτσι όλα τα παιδιά της τάξης ήξεραν συγκεκριμένες λέξεις στα αλβανικά αλλά

και στα ρωσικά. Έτσι τα παιδιά θεωρούσαν τη διαφορετική καταγωγή και τη δίγλωσσία προτέρημα με αποτέλεσμα να μην αφήνουν τα αλλόγλωσσα παιδιά στο περιθώριο.

Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε ότι αυτό το διαφορετικό περιβάλλον για τα δίγλωσσα παιδιά, δεν απέχει τελικά και τόσο από τις εμπειρίες και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν. Επομένως, είναι βοηθητικό για την πρόσκτηση της δεύτερης γλώσσας. Το πώς θα εξελιχθεί η ανάπτυξη της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά αυτά είναι ένα άλλο ερώτημα. Το αν δηλαδή η ευχέρεια που έχουν αποκτήσει με τη γλώσσα είναι αυτό που ονομάζουν οι Πανταζής και η Σακελλαροπούλου «γλώσσα της αυλής» και όχι ακαδημαϊκή, θα αποδειχθεί στη μετέπειτα σχολική τους πορεία.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση που προτείνει το Υπουργείο Παιδείας από το 1996, θα πρέπει να ενισχύσει τόσο τη γλωσσική ανάπτυξη των δίγλωσσων παιδιών όσο και την ενσωμάτωσή τους με το περιβάλλον, από την προσχολική ακόμη εκπαίδευση. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητο, να εφαρμόζονται προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο ώστε να κατακτήσουν τα παιδιά επαρκώς την ελληνική γλώσσα, χωρίς ταυτόχρονα να αποκοπούν από τη μητρική τους γλώσσα και τις πολιτισμικές τους ιδιαιτερότητες. Οι παρεμβάσεις των νηπιαγωγών πάνω σε αυτά τα θέματα, βοηθούν ουσιαστικά στην ολοκληρωμένη εκπαίδευση και την αντιμετώπιση της διαφορετικότητας στο νηπιαγωγείο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασίου, Λ. (2003). Αντιλήψεις και στάσεις των εκπαιδευτικών της προσχολικής ηλικίας απέναντι στη διγλωσσία των μεταναστών και παλιννοστούντων μαθητών. Στα: *Πρακτικά του 5^{ου} διεθνούς συνεδρίου Διαπολιτισμική Εκπαίδευση- Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη γλώσσα*. Πάτρα, Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.
- Appel, R., Muysken, P. (1987). *Language contact and bilingualism*. London, Arnold.
- Ασκούνη, Ν., Ανδρούτσου, Α. (1998). Κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές στην προσχολική εκπαίδευση: η πρόσληψή τους από τις νηπιαγωγούς. Virtual School, The sciences of Education Online, τόμος 1, τεύχος 1, http://www.auth.g/virtualschool/1.1/TheoryResearch/Askouni_Androutsou.html
- Baker, C. (2001). *Εισαγωγή στη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Αθήνα, Gutenberg.
- Baker, C. (1988). *Key issues in Bilingualism and Bilingual Education*. Bristol, Multilingual Matters.
- Cummins, J. (2002). *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία*. Αθήνα, Gutenberg.
- Cummins, J., Swain, M. (1996). *Bilingualism in Education*. New York, Longman.
- Γεωργογιάννης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τάξεις υποδοχής. Στο Τρέσσου, Ε., Μητακίδου, Σ. (επιμ.). *Η διδασκαλία της γλώσσας και των μαθηματικών- Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων*. Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.
- Γιαγκουνίδης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας ως ξένη ή ως δεύτερη γλώσσα για τους αλλόφωνους / παλιννοστούντες μαθητές- μια συγκριτική προσέγγιση. Στο Τρέσσου, Ε., Μητακίδου, Σ. (επιμ.). *Η διδασκαλία της γλώσσας και των μαθηματικών- Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων*. Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.
- Δαμανάκης, Μ. (2000). *Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση*. Αθήνα, Gutenberg.
- 6^ο Διαπολιτισμικό και Ολοήμερο Δημοτικό σχολείο Ελευθερίου Κορδελιού. (2004). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Νομοθεσία σχετική με τη*

- Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/NomothesiaDiapolitismikisEkpaidefsis.htm
- Εγκύκλιος της Δνσης Σπουδών του ΥΠΕΠΘ αρ. 99540/Γ1/16-9-2003. *Εφαρμογή προγράμματος «Εκπαίδευση Παλινοστούτων κι Αλλοδαπών Μαθητών» -το έργο με μια ματιά*
- Ευαγγέλου, Ο. (2003). Η αντιμετώπιση της γλωσσικής διαφορετικότητας στο Νηπιαγωγείο. *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 34. 12-17.
- Goetz, P.J. (2003). The effects of bilingualism on theory of mind development. Στο: *Bilingualism: Language and Cognition*, 6(1). 1-15.
- Holowka, S., Lapre, F.B., Petitto, L.A. (2002). Semantic and Conceptual Knowledge Underlying Bilingual Babies' First Signs and Words. Στο: *Language Learning*, 52:2. 205-262.
- Κανακίδου, Ε., Παπαγιάννη, Β. (1994). *Διαπολιτισμική αγωγή*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Κελεμπέκα, Φ., Εκπαιδύοντας Μουσουλμανόπαιδα Προσχολικής ηλικίας στους Αμπελόκηπους Θεσσαλονίκης: Προβλήματα και διλήμματα. Στο: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. 2^ο Συνέδριο: *Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων: «Οι εκπαιδευτικοί μιλούν σε εκπαιδευτικούς για τις εμπειρίες τους»*. <http://www.auth.gr/edminorities/summary.htm>
- Lambert, W. E. (2000). Culture and Language as factors in Learning and education. Στο Τριάρχη-Herrmann, Β. *Η Διγλωσσία στη παιδική ηλικία. Μια Ψυχολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μάρκου, Γ. (1998). *Η πολυπολιτισμικότητα της ελληνικής κοινωνίας - Η διαδικασία διεθνοποίησης και η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Αθήνα, ΥΠ.Ε.Π.Θ. Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης.
- Nicoladis, E. (2003). Cross-linguistic transfer in deverbal compounds of preschool bilingual children. Στο *Bilingualism: Language and Cognition*, 6 (1). 17-31.
- Νόμος 2413/96. *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, σκοπός - περιεχόμενο, σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, εκπαιδευτικό προσωπικό, διοίκηση των σχολείων*. Κεφ Ι, άρθρα 34, 35, 36, 37. ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996.
- Νόμος 2413/96. *Ίδρυση Ινστιτούτου Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ)*. Κεφ Β, άρθρα 5, 6, 7. ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996.

- Νόμος 2790/00. *Αποκατάσταση των παλιννοστούντων ομογενών από την τέως Σοβιετική Ένωση, Εκπαίδευση – Πολιτισμός*. Κεφ. Ε, άρθρο 11. ΦΕΚ 24Α/16.2.2000.
- Νόμος 2817/00. *Θέματα ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό και μειονοτικής εκπαίδευσης*. Κεφ Α, άρθρο 9. ΦΕΚ 78Α/14.3.00.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2000). *Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα, Τυπωθήτω.
- Πανταζής, Σ. Χ., Σακελλαρίου, Μ. Ι. (2002). Η κοινωνικοπαιδαγωγική εργασία με αλλοδαπά παιδιά στο νηπιαγωγείο. Στο: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. 2^ο Συνέδριο: *Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων: «Οι εκπαιδευτικοί μιλούν σε εκπαιδευτικούς για τις εμπειρίες τους»*. <http://www.auth.gr/edminorities/summary.htm>
- Πανταζής, Σ., Σακελλαροπούλου, Ε. (2003). Διγλωσσία και Προγράμματα Εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο. Στα: *Πρακτικά του 5^{ου} διεθνούς συνεδρίου Διαπολιτισμική Εκπαίδευση- Ελληνικά ως Δεύτερη ή Ξένη γλώσσα*. Πάτρα, Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.
- Παπαπούλου, Α. (1997). Ψυχογλωσσολογικές διαστάσεις της διγλωσσίας. Στο: Σκούρτου Ε.(επιμ.), *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης*. Αθήνα, Νήσος.
- Paradis, J., Navarro, S. (2003). Subject realization and crosslinguistic interference in the bilingual acquisition of Spanish and English: what is the role of the input?. Στο *Child Language*, 30. 371-393.
- Secada, W. (2002). Διδασκαλία των Μαθηματικών σε δίγλωσσους μαθητές και μαθήτριες. Στο Τρέσσου, Ε., Μητακίδου, Σ. (επιμ.). *Η διδασκαλία της γλώσσας και των μαθηματικών- Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων*. Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.
- Σκούρτου, Ε. (1997). Διγλωσσία και εισαγωγή στον αλφαριθμητισμό. Στο: Σκούρτου, Ε.(επιμ.), *Θέματα Διγλωσσίας και Εκπαίδευσης*. Αθήνα, Νήσος.
- Tokuhama- Espinosa, T. (2001). *Raising multilingual children*. London, Bergin&Garvey.
- Τσιούμης, Κ. Α. (2002). Μουσουλμάνοι μαθητές νηπιαγωγείων της Θεσσαλονίκης. Η εικόνα των νηπιαγωγών γι' αυτούς, οι ιδιαιτερότητες στην προσέγγισή τους και ο ρόλος του Πανεπιστημίου. Στο: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. 2^ο Συνέδριο: *Εκπαίδευση*

- γλωσσικών μειονοτήτων: «Οι εκπαιδευτικοί μιλούν σε εκπαιδευτικούς για τις εμπειρίες τους». <http://www.auth.gr/edminorities/summary.htm>
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. (2004). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. http://www.yperth.gr/el_ec_page200.htm
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. (2004). *Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*. http://isocrates.gr/content_by_cat.asp?catid=38
- Υπουργική Απόφαση αρ. ΣΤ/11. *Σύσταση Ενιαίου Διοικητικού Τομέα Θεμάτων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Αποκέντρωσης στο ΥΠΕΠΘ*. (ΦΕΚ 171B/18-3-96)
- Υπουργική Απόφαση αρ. Φ 10/35/Γ1/1058. *Μετατροπή και μετονομασία δημόσιων σχολείων σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. ΦΕΚ 1143 τ.Β / 29-10-98.
- Υπουργική Απόφαση αρ. Φ10/20/Γ1/708. *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων*. ΦΕΚ1789 Β/28-9-99.

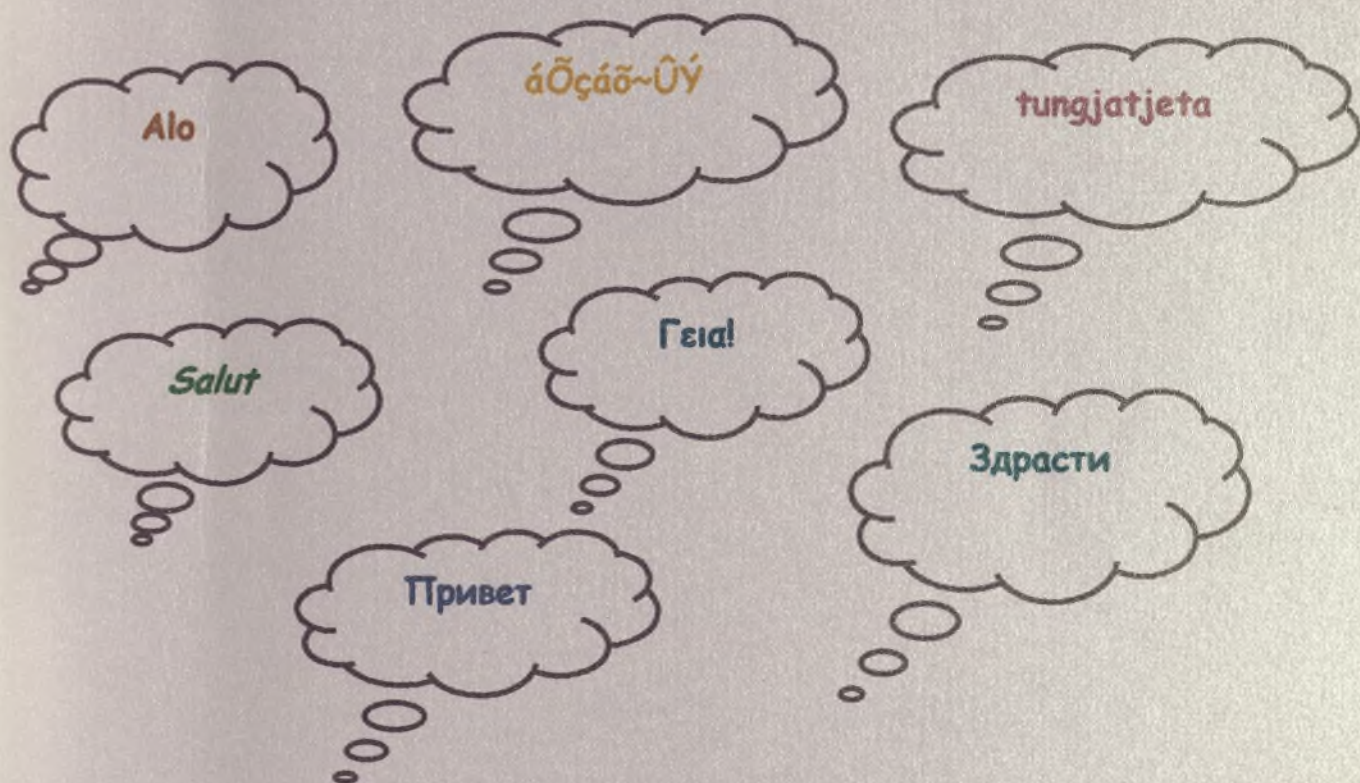
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072238

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΤΗΣ
ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
« Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΝΗΣΙΑ »

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΖΟΥΜΠΟΥΛΙΔΟΥ ΖΑΦΕΙΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΚΑΚΑΝΑ ΔΟΜΝΑ – ΜΙΚΑ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3926/2 v.2
Ημερ. Εισ.: 27-09-2004
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ
2004
ΖΟΥ

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ**

Νόμος 2413, ΦΕΚ 124, τεύχος πρώτο 17-6-1996:
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Άρθρο 34
Σκοπός-Περιεχόμενο

1. Σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η οργάνωση και λειτουργία σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες.
2. Στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εφαρμόζονται τα προγράμματα των αντίστοιχων δημόσιων σχολείων, τα οποία προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές ή μορφωτικές ανάγκες των μαθητών τους.

Άρθρο 35
Σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

1. Σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι τα προβλεπόμενα από τις διατάξεις των άρθρων 3, 4, 5 και 6 του ν. 1566/1985 (ΦΕΚ 167Α΄) νηπιαγωγεία, δημοτικά σχολεία, γυμνάσια, λύκεια κάθε τύπου και τεχνικές επαγγελματικές σχολές.
2. Με απόφαση του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., μπορεί να εφαρμόζονται στα σχολεία αυτά ειδικά αναλυτικά προγράμματα με δυνατότητα πρόσθετων ή εναλλακτικών μαθημάτων, μειωμένο ωράριο των εκπαιδευτικών και μειωμένο αριθμό μαθητών ανά τάξη.
3. Τα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ιδρύονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, ύστερα από εισήγηση του οικείου νομαρχιακού συμβουλίου και σύμφωνη γνωμοδότηση του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.. Με την ίδια διαδικασία ή με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μπορεί να μετατρέπονται άλλα δημόσια σχολεία σε δημόσια σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ή να ορίζονται ως πειραματικά και να υπάγονται σε Α.Ε.Ι. και να ιδρύονται τάξεις ή τμήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε δημόσια σχολεία.
4. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση του οικείου νομαρχιακού συμβουλίου και σύμφωνη γνωμοδότηση του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., μπορεί να εγκρίνεται η ίδρυση σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, επ' ονόματι οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, εκκλησιαστικών ιδρυμάτων και άλλων φιλανθρωπικών σωματείων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Τα σχολεία αυτά μπορεί να επιχορηγούνται από το Λογαριασμό Ιδιωτικής Εκπαίδευσης.

Άρθρο 36
Εκπαιδευτικό προσωπικό

1. Με την απόφαση της παραγράφου 3 του προηγούμενου άρθρου συνιστώνται οι αναγκαίες θέσεις εκπαιδευτικού προσωπικού, κατά κλάδους και ειδικότητες, για τη λειτουργία των ιδρυόμενων δημόσιων σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
2. Με την απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται τα προσόντα των εκπαιδευτικών, οι οποίοι μετατίθενται στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η διαδικασία μετάθεσής τους.

3. Οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 3 του άρθρου 24 του παρόντος νόμου εφαρμόζονται ανάλογα για την πρόσληψη εκπαιδευτικών στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου.

Άρθρο 37 **Διοίκηση των σχολείων**

1. Οι διατάξεις που ισχύουν για τη διοίκηση των δημόσιων σχολείων και τη στήριξη του έργου τους εφαρμόζονται και στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
2. Οι διευθυντές των δημόσιων σχολείων επιλέγονται σύμφωνα με τα ισχύοντα για την επιλογή των άλλων δημόσιων σχολείων. Το οικείο συλλογικό όργανο επιλογής καταρτίζει ιδιαίτερο πίνακα διευθυντών των δημόσιων σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, στον οποίο κατατάσσονται με αξιολογική σειρά εκπαιδευτικοί, που, θα οριστούν με την απόφαση της παραγράφου 2 του άρθρου 36. επί των αιτήσεων των υποψήφιων διευθυντών σχολείων εκφράζει την άποψή του το Σχολικό Συμβούλιο, εφόσον στις αιτήσεις περιλαμβάνεται προτίμηση για τοποθέτηση στο συγκεκριμένο σχολείο.
3. Η διοίκηση των σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ασκείται από τις οικείες διευθύνσεις ή γραφεία εκπαίδευσης της αντίστοιχης βαθμίδας.

Νόμος 2413/96 (ΦΕΚ 124 τ. Α/17.6.1996)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' **ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

Άρθρο 5 **Ίδρυση, σκοπός, αρμοδιότητες**

1. Ίδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία *Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (Ι.Π.Ο.Δ.Ε.)*, που έχει ως κύριο σκοπό τη μελέτη και έρευνα των εκπαιδευτικών θεμάτων που αφορούν στην ελληνική παιδεία στο εξωτερικό, καθώς και την ευθύνη και το συντονισμό των προσπαθειών για την έγκυρη και έγκαιρη εκτέλεση των ποικίλων προγραμμάτων.
2. Έργο του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. είναι:
 - α) Η σύνταξη και η έγκριση προγραμμάτων, η έγκριση και συγγραφή διδακτικών βιβλίων, καθώς και η προετοιμασία διδακτικού υλικού για τις εκπαιδευτικές μονάδες στο εξωτερικό και τα σχολεία Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
 - β) Η κατάρτιση προδιαγραφών κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού για τα σχολεία του εξωτερικού, η προετοιμασία και η παραγωγή θεμάτων τηλεπαιδείας, εκπαίδευσης με αλληλογραφία και τηλεματικής.
 - γ) Η επιμόρφωση των συντονιστών εκπαίδευσης εξωτερικού.
 - δ) Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν ή πρόκειται να διδάξουν σε άλλες τις εκπαιδευτικές μονάδες της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό, καθώς και των ξένων εκπαιδευτικών που εργάζονται στις εκπαιδευτικές μονάδες αυτές.
 - ε) Η μελέτη των θεμάτων των παλιννοστούντων ή επαναπατριζόμενων Ελλήνων και ειδικότερα της εκπαίδευσης των παλιννοστούντων μαθητών, ώστε να γίνεται όσο τα δυνατόν ευκολότερη και περισσότερο ευχερής η ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.

- στ) Η μελέτη και έγκαιρη αντιμετώπιση κάθε άλλου σχετικού θέματος που αφορά την ελληνόγλωσση εκπαίδευση και την ελληνική παιδεία στο εξωτερικό.
- ζ) Η φροντίδα για την υλοποίηση των μέσων στήριξης της ελληνικής παιδείας σε άλλες χώρες, σύμφωνα με τις διατάξεις του προηγούμενου άρθρου.
- η) Η προσαρμογή των προγραμμάτων στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες αυτών.
- θ) Η γνωμοδότηση για την ίδρυση σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η μελέτη και έγκαιρη αντιμετώπιση κάθε άλλου σχετικού θέματος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
3. Για την εκτέλεση του έργου του το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. συνεργάζεται με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, άλλους φορείς και ομάδες ειδικών επιστημόνων και εκπαιδευτικών, που εργάζονται στην Ελλάδα ή στις άλλες χώρες, τις εκπαιδευτικές αρχές των χωρών αυτών και άλλους φορείς. Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. πιστοποιεί τα προγράμματα φορέων που ενισχύονται κατά το άρθρο 4 του παρόντος νόμου.
4. Επίσης, το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. συνεργάζεται με το Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, εκπρόσωπος του οποίου συμμετέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο αυτού.

Άρθρο 6

Εποπτεία και πόροι του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.

1. Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, διοικείται από επταμελές διοικητικό συμβούλιο και εποπτεύεται από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, κατά τα οριζόμενα με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.
2. Ο εποπτεύων Υπουργός:
 - α) Διορίζει τον Πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου, καθώς και τα μέλη αυτού, μετά από πρόσκληση ενδιαφέροντος, η οποία καθορίζει και τα τυπικά προσόντα που απαιτούνται για το διορισμό. Ο Πρόεδρος διορίζεται ύστερα από γνώμη της διαρκούς επιτροπής μορφωτικών υποθέσεων της Βουλής.
 - β) Εγκρίνει τους κανονισμούς που καθορίζουν τις διαδικασίες εκπόνησης των μελετών και παραγωγής διδακτικού υλικού, καθώς και τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.
 - γ) Εγκρίνει τον προϋπολογισμό και τον ισολογισμό του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., καθώς και τον ισολογισμό κάθε χρήσης.
 - δ) Παρέχει γενικές κατευθύνσεις στα όργανα διοίκησης του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. για την εκπλήρωση της αποστολής τους.
 - ε) Αναθέτει στο Ι.Π.Ο.Δ.Ε. μελέτες και έρευνες σχετικές με τα θέματα της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
3. Το Ι.Π.Ο.Δ.Ε. επιχορηγείται από πιστώσεις που εγγράφονται για το σκοπό αυτόν στον προϋπολογισμό εξόδων του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το ύψος της ετήσιας επιχορήγησης καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών, που εκδίδεται στο τελευταίο δίμηνο κάθε έτους και αναφέρεται στο επόμενο έτος.
4. Άλλοι πόροι του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. είναι οι χρηματοδοτήσεις από διεθνείς οργανισμούς και φορείς και οι δωρεές και εισφορές δημόσιων, ομογενειακών και ιδιωτικών φορέων και φυσικών προσώπων της ημεδαπής και αλλοδαπής.
5. Στο Ι.Π.Ο.Δ.Ε. λειτουργεί συμβούλιο για την επεξεργασία προτάσεων σε θέματα αρμοδιότητας του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.. Μέλη του συμβουλίου είναι:
 - α) ο πρόεδρος του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. ως πρόεδρος,

β) ένας εκπρόσωπος του Οικουμενικού Πατριαρχείου,
γ) ένας εκπρόσωπος της Αρχιεπισκοπής Αμερικής,
δ) ένας εκπρόσωπος της Αρχιεπισκοπής Αυστραλίας,
ε) ένας εκπρόσωπος της Αρχιεπισκοπής Μεγάλης Βρετανίας,
στ) ένας εκπρόσωπος του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας,
ζ) πέντε εκπρόσωποι που ορίζονται από το Σ.Α.Ε.,
η) ένας εκπρόσωπος του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
θ) ένας εκπρόσωπος του Υπουργού Εξωτερικών,
ι) ένας εκπρόσωπος του Υπουργού Πολιτισμού,
ια) ένας εκπρόσωπος της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού,
ιβ) ένας εκπρόσωπος του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού. Οι προτάσεις του συμβουλίου κοινοποιούνται στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το συμβούλιο συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Άρθρο 7

Διοίκηση, οργάνωση και λειτουργία του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.

1. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται:
 - α) η έδρα, η σύνθεση, ο τρόπος συγκρότησης του διοικητικού συμβουλίου του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., η διάρκεια της θητείας των μελών του και ο τρόπος λειτουργίας του,
 - β) οι αρμοδιότητες του διοικητικού συμβουλίου, του Προέδρου και του Αντιπροέδρου αυτού,
 - γ) η υποστήριξη του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. με τοποθέτηση διοικητικών υπαλλήλων και εκπαιδευτικών του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που υπηρετούν με απόσπαση,
 - δ) οι πόροι του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., πέραν της κρατικής επιχορήγησης, οι πηγές προέλευσης και η διαδικασία διάθεσής τους για την εξυπηρέτηση των σκοπών αυτού,
 - ε) η διαδικασία σύστασης επιτροπών και ομάδων εργασίας για τη μελέτη και την αντιμετώπιση θεμάτων, που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.,
 - στ) κάθε άλλο θέμα που έχει σχέση με την οργάνωση και τη λειτουργία του Ι.Π.Ο.Δ.Ε.. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών συνιστώνται οι αναγκαίες θέσεις προσωπικού στο Ι.Π.Ο.Δ.Ε. με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου και καθορίζονται τα προσόντα και η διαδικασία πρόσληψης στις θέσεις αυτές. Στο διοικητικό συμβούλιο του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. μετέχει, ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης της κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
2. Ο Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. παρέχουν τις υπηρεσίες τους κατά πλήρη απασχόληση και πρέπει να είναι επιστήμονες με αυξημένα προσόντα και υψηλού επιπέδου γνώση και εμπειρία, όπως στη διοίκηση της εκπαίδευσης και στα θέματα της εκπαίδευσης στο εξωτερικό και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.
3. Στον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο καταβάλλονται μηνιαίες αποδοχές. Στα λοιπά μέλη του διοικητικού συμβουλίου καταβάλλεται αποζημίωση για τη συμμετοχή τους στις συνεδριάσεις ή για την εκτέλεση συγκεκριμένων έργων, που τους αναθέτει το διοικητικό συμβούλιο. Στα μέλη των επιτροπών και ομάδων εργασίας, καθώς και σε μεμονωμένους επιστήμονες, ανατίθεται με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου η εκτέλεση συγκεκριμένου έργου για την οποία καταβάλλεται αποζημίωση, ανάλογη με το περιεχόμενο του έργου και τη διάρκεια αυτού.

4. Το ύψος των μηνιαίων αποδοχών του Προέδρου και Αντιπροέδρου του Δ.Σ. του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., καθώς και το ύψος των αποζημιώσεων των μελών των επιτροπών και ομάδων εργασίας και των μεμονωμένων επιστημόνων, καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Οικονομικών.
5. Αν ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος κατέχουν έμμισθη θέση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, οι αποδοχές της προηγούμενης παραγράφου συμπληρώνουν τις αποδοχές της έμμισθης αυτής θέσης μέχρι του ορίου του άρθρου 4 του ν. 2303/1995 (ΦΕΚ 80 Α').
6. Εφόσον οι συμμετέχοντες στις επιτροπές και ομάδες εργασίας ή οι μεμονωμένοι επιστήμονες, που ασκούν συγκεκριμένο έργο, λαμβάνουν μηνιαία αποζημίωση, το ύψος αυτής δεν μπορεί να υπερβαίνει το όριο του άρθρου 4 του ν. 2303/1995 (ΦΕΚ 80 Α').
7. Η υπηρεσία του Προέδρου, του Αντιπροέδρου, καθώς και των υπηρετούντων με απόσπαση στο Ι.Π.Ο.Δ.Ε., θεωρείται συνεχής στην οργανική θέση αυτών για κάθε περίπτωση. "8. Στην περίπτωση που ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. είναι μέλη Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. πλήρους απασχόλησης, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 2 περίπτωση θ' του Ν. 2530/1997 και οι διατάξεις του άρθρου 10 παρ.16 του Ν. 2327/1995 (ΦΕΚ 156 Α') που αναφέρονται στον Πρόεδρο και τους Αντιπροέδρους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου." ***Η παρ.8 προστέθηκε με το άρθρο 7 του Ν.2909/2001 (Α 90)

Άρθρο 9

Θέματα ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό και μειονοτικής εκπαίδευσης

1. Οι διδάσκοντες στο ειδικό πρόγραμμα επιμόρφωσης του άρθρου 19 του ν. 2413/1996 μπορεί να μετακαλούνται και από το εξωτερικό.
2. Η κατά το άρθρο 30 του ν. 2413/1996 επιχορήγηση αναφέρεται σε όλες τις μορφές οργάνωσης της ελληνικής παιδείας στο εξωτερικό, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 2 του ίδιου νόμου. Η επιχορήγηση δίδεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εξωτερικών, Οικονομικών και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.
3. Στους εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και στους διοικητικούς υπαλλήλους του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, που αποσπώνται στο εξωτερικό σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2413/1996, καταβάλλονται από 1.1.2000 δαπάνες για τη μεταφορά της οικοσκευής τους. Οι δαπάνες αυτές αναγνωρίζονται αποκλειστικά στις περιπτώσεις αρχικής απόσπασης και οριστικής λήξης της απόσπασης των ανωτέρω υπαλλήλων και μία μόνο φορά για καθεμία από τις ανωτέρω περιπτώσεις, ανεξάρτητα από τον αριθμό των αποσπάσεων του υπαλλήλου στη διάρκεια της σταδιοδρομίας του για όλες τις χώρες του εξωτερικού.
4. Η παράγραφος 2 του άρθρου 72 του ν. 2413/1996 αντικαθίσταται ως εξής:
"2. Η Επιτροπή αποτελείται από: α) τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Ι.Π.Ο.Δ.Ε., β) τον Πρόεδρο του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, γ) τον Πρόεδρο του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού, δ) έναν εκπρόσωπο του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού, ε) ένα μέλος που ορίζει με απόφασή του ο Υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, στ) ένα μέλος που ορίζει ο Υπουργός Πολιτισμού και ζ) ένα μέλος που ορίζει ο Υπουργός Εξωτερικών. Τα μέλη υπό στοιχεία α', β' και γ' αναπληρώνονται από το νόμιμο αναπληρωτή τους. Τα μέλη υπό στοιχεία δ', ε', στ' και ζ' ορίζονται με τους αναπληρωτές τους".
Μέχρι το διορισμό του Προέδρου του Ι.Π.Ο.Δ.Ε. η Επιτροπή συνεδριάζει νόμιμα χωρίς τη συμμετοχή του.
5. Η παράγραφος 8 του άρθρου 14 του ν. 2640/1998 αντικαθίσταται ως εξής:
"8. Οι εκπαιδευτικοί που αποσπώνται στα ομογενειακά σχολεία ή σε άλλες εκπαιδευτικές υπηρεσίες της Κωνσταντινούπολης, εξακολουθούν να υπηρετούν στην οργανική τους θέση μέχρι την ανάληψη στα προαναφερόμενα σχολεία ή εκπαιδευτικές υπηρεσίες".
6. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθορίζονται και τα κριτήρια επιλογής των διοριστέων εκπαιδευτικών στα μειονοτικά σχολεία, καθώς και η διαδικασία κατάρτισης αξιολογικού πίνακα διοριστέων διετούς διάρκειας.
7. Η περίπτωση α' της παραγράφου 12 του άρθρου 1 του ν.2341/1995 αντικαθίσταται ως εξής:
"α) ένα μέλος Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. ή Ε.Π. των Τ.Ε.Ι. της ημεδαπής, που ορίζεται με τον αναπληρωτή του, ως Πρόεδρος."
8. Το τρίτο εδάφιο της παραγράφου 9 του άρθρου 14 του ν.2640/1998 (ΦΕΚ 206 Α) αντικαθίσταται ως εξής:
"Του συντονιστικού γραφείου προΐσταται, ως συντονιστής, εκπαιδευτικός εν ενεργεία της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με βαθμό Α' ή Β' και υποχρεωτική υπηρεσία σε Μειονοτικά Σχολεία της Θράκης τουλάχιστον τριών (3) ετών".

- β) Η παράγραφος 1 του άρθρου 32 του ν. 2009/1992 καταργείται.
9. Οι διατάξεις που ισχύουν για τη μεταφορά των μαθητών των σχολείων της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που κατοικούν μακριά από την έδρα των σχολείων ή την επιδότησή τους, εφαρμόζονται και για τους μαθητές των Μειονοτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
10. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ορίζεται Σχολικός Σύμβουλος ή Προϊστάμενος Γραφείου Εκπαίδευσης που αναπληρώνει το Συντονιστή Μειονοτικών Σχολείων όταν ελλείπει, απουσιάζει ή κωλύεται.
11. Στην παράγραφο 2 του άρθρου 63 του ν.2545/1940 (ΦΕΚ 287 Α') προστίθεται περίπτωση ζ' ως εξής:
"ζ. Διδασκαλίας της Ελληνικής ως ξένης ή δεύτερης γλώσσας."
12. Στο άρθρο 70 του ν. 2545/1940 προστίθεται παράγραφος 8 ως εξής:
"8. Τα προσόντα των διδασκόντων την ελληνική γλώσσα καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ύστερα από γνώμη του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας."
13. Η παρ. 1 του άρθρου 26 του ν. 2413/1996 τροποποιείται ως ακολούθως:
"1. Για καθεμία ή για περισσότερες εκπαιδευτικές μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης του εξωτερικού συγκροτείται και λειτουργεί Σχολικό Συμβούλιο και Σχολική Επιτροπή".
14. Η διάταξη της παρ. 4 περίπτωση β' του άρθρου 14 του ν.2640/1998 παραμένει σε ισχύ.
- 15 α) Συνιστώνται δύο Ειδικά πενταμελή Υπηρεσιακά Συμβούλια, ένα της πρωτοβάθμιας και ένα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για τους αποσπασμένους στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία (Ο.Δ.) της Γερμανίας εκπαιδευτικούς και διοικητικούς υπαλλήλους, η σύνθεση των οποίων έχει ως εξής:
αα) Ο συντονιστής εκπαίδευσης, στον οποίο έχει ανατεθεί ο συντονισμός του έργου των συντονιστών εκπαίδευσης της Ο.Δ. Γερμανίας, ως πρόεδρος, αναπληρούμενος από ένα συντονιστή εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα.
ββ) Δύο συντονιστές εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δύο δευτεροβάθμιας ή δύο διευθυντές σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αντίστοιχα, της Ο.Δ. Γερμανίας, που ορίζονται με τους αναπληρωτές τους.
γγ) Δύο αιρετοί εκπρόσωποι των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δύο της δευτεροβάθμιας, που εκλέγονται με τους αναπληρωτές τους από τους αποσπασμένους εκπαιδευτικούς στην Ο.Δ. Γερμανίας.
β) Η συγκρότηση των συμβουλίων γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος ορίζει και τα μέλη υπό τα στοιχεία αα' και ββ'. Η θητεία των μελών των συμβουλίων είναι διετής. Αν δεν υποδειχθούν εκπρόσωποι των εκπαιδευτικών, τα συμβούλια συγκροτούνται και λειτουργούν και χωρίς τη συμμετοχή τους.
γ) Μη υπάρχοντος συντονιστή ή συντονιστών εκπαίδευσης, ως πρόεδρος των συμβουλίων ορίζεται από τον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων συντονιστής εκπαίδευσης από τους υπηρετούντες στην Ο.Δ. Γερμανίας.
δ) Γραμματείς των συμβουλίων με τους αναπληρωτές τους ορίζονται, με την απόφαση συγκρότησης, εκπαιδευτικοί ή διοικητικοί υπάλληλοι που υπηρετούν με απόσπαση στην περιοχή.
ε) Τα Ειδικά Υπηρεσιακά Συμβούλια εδρεύουν στην έδρα του προέδρου.
στ) Τα Ειδικά Υπηρεσιακά Συμβούλια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι αρμόδια για την επιλογή διευθυντών εκπαιδευτικών μονάδων ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,

αντίστοιχα, της Ο.Δ. της Γερμανίας, κατά τις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 17 του ν. 2413/1996.

ζ) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από σύμφωνη και αιτιολογημένη γνώμη των συμβουλίων της προηγούμενης περίπτωσης, μπορούν να απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους διευθυντές σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του εξωτερικού για:

αα) σοβαρούς προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους ή λόγους υγείας, ύστερα από αίτησή τους και

ββ) πλημμελή άσκηση των καθηκόντων τους.

η) Οι εκπαιδευτικοί που αποσπώνται στις εκπαιδευτικές μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης της Ο.Δ. Γερμανίας τίθενται στη διάθεση των Ειδικών Υπηρεσιακών Συμβουλίων και τοποθετούνται σε σχολικές μονάδες και στα γραφεία των συντονιστών εκπαίδευσης.

θ) Τα Ειδικά Υπηρεσιακά Συμβούλια είναι αρμόδια και για τις μετακινήσεις των εκπαιδευτικών από περιοχή αρμοδιότητας ενός συντονιστή σε περιοχή αρμοδιότητας άλλου συντονιστή εκπαίδευσης.

ι) Η μετακίνηση των αποσπόμενων εκπαιδευτικών εντός της περιοχής αρμοδιότητας του συντονιστή εκπαίδευσης γίνεται με απόφαση του οικείου συντονιστή και τελεί υπό την έγκριση του οικείου ειδικού υπηρεσιακού συμβουλίου..

16. α) Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων επιτρέπεται να αποσπώνται στο εξωτερικό, ύστερα από αίτησή τους, δημόσιοι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι είναι σύζυγοι συντονιστών εκπαίδευσης, για όσο χρόνο διαρκεί η απόσπαση του συζύγου τους.

β) Η απόσπαση των εν λόγω εκπαιδευτικών μπορεί να αποφασίζεται για χρονικό διάστημα και πέραν της πενταετίας, κατ' εξαίρεση της προβλεπόμενης διαδικασίας αποσπάσεων, όπως αυτή καθορίζεται με την παρ. 3 του άρθρου 23 του ν.2413/1996. Οι ανωτέρω εκπαιδευτικοί λαμβάνουν τις αποδοχές της οργανικής τους θέσης στην Ελλάδα, χωρίς επιμίσθιο εξωτερικού.

1. α) Εκπαιδευτικοί που συμπλήρωσαν πενταετή υπηρεσία με απόσπαση σε εκπαιδευτικές μονάδες του εξωτερικού και έχουν συνάψει γάμο με Έλληνες που είναι εγκατεστημένοι στο εξωτερικό ή ομογενείς ή αλλοδαπούς πριν από την ισχύ του ν. 2413/1996, μπορεί να αποσπώνται σε εκπαιδευτικές μονάδες της ίδιας χώρας του εξωτερικού, με τις τακτικές αποδοχές τους στην Ελλάδα χωρίς το προβλεπόμενο από τις ισχύουσες διατάξεις επιμίσθιο, μέχρι τη συμπλήρωση του απαιτούμενου κατώτερου χρόνου υπηρεσίας για την απονομή σύνταξης από το δημόσιο ταμείο.

β) Εκπαιδευτικοί που συμπλήρωσαν πενταετή υπηρεσία με απόσπαση σε εκπαιδευτικές μονάδες του εξωτερικού και των οποίων ο σύζυγος ή η σύζυγος είναι μόνιμος κάτοικος του εξωτερικού, μπορεί να αποσπώνται σε εκπαιδευτικές μονάδες της ίδιας χώρας του εξωτερικού μέχρι τη συμπλήρωση μιας ακόμη πενταετίας, με τις τακτικές αποδοχές τους στην Ελλάδα χωρίς το προβλεπόμενο από τις ισχύουσες διατάξεις επιμίσθιο, εφόσον ενδιάμεσα έχουν συμπληρώσει τριετή υπηρεσία στην οργανική τους θέση ή με απόσπαση σε άλλη θέση στην ημεδαπή.

2. Ο χρόνος απόσπασης των εκπαιδευτικών στην Ειδική Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης (Ε.Π.Α.Θ.) θεωρείται χρόνος πραγματικής υπηρεσίας στην οργανική τους θέση για κάθε συνέπεια.

3. Οι Σχολικές Εφορείες των Μειονοτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης συγκροτούνται με απόφαση του οικείου Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας, με την οποία ορίζεται και ο Πρόεδρος αυτής. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις του άρθρου 52 του ν. 1566/1985, όπως ισχύει καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 5, παρ. 8, 9, 10, 13 και 14 του ν. 1894/1990 και οι διατάξεις του π.δ.

323/1989. Σε ειδικές περιπτώσεις οι Σχολικές Εφορείες των Μειονοτικών Σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δύνανται να επιχορηγούνται από πιστώσεις του τακτικού προϋπολογισμού και του Π.Δ.Ε. του υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για κάλυψη αντίστοιχων δαπανών.

4. Στα μειονοτικά ιδιωτικά σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Δυτικής Θράκης προσλαμβάνονται για τη διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας και μουσουλμανικής Θρησκείας, της ζωγραφικής εκπαίδευσης και καλλιτεχνικών εργασιών οι έχοντες πτυχίο αντίστοιχου τμήματος Α.Ε.Ι. της ημεδαπής ή αναγνωρισμένου ως ισότιμου τμήματος Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής, χωρίς να απαιτείται για το διορισμό στη θέση αυτή η αναγνώριση της αντιστοιχίας του αλλοδαπού τίτλου σπουδών.
5. Η παρ. 3 του άρθρου 42 του ν. 2413/1996 αντικαθίσταται ως εξής:
"3. Με απόφαση του υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν την προκήρυξη, τον τρόπο επιλογής και το διορισμό των γραμματέων μειονοτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Θράκης, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια για την εφαρμογή της παρούσας κατ' εξαίρεση από τις κείμενες διατάξεις."
6. α) Οι Έλληνες εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα ξένα σχολεία υπάγονται στις διατάξεις του ν. 682/1977, όπως ισχύει.
β) Η εκπαιδευτική προϋπηρεσία των Ελλήνων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που διδάσκουν στα ξένα σχολεία της ημεδαπής θεωρείται ως εκπαιδευτική προϋπηρεσία στην ιδιωτική εκπαίδευση, αναγνωρίζεται ως κανονική εκπαιδευτική προϋπηρεσία και προσμετρείται για την υπηρεσιακή ένταξη και εξέλιξή τους.
γ) Η διάρκεια της προϋπηρεσίας αποδεικνύεται από τις πράξεις πρόσληψης και αποχώρησης, καθώς και από τα λοιπά σχετικά επίσημα έγγραφα, όπως τα έγγραφα ανάληψης υπηρεσίας. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει πράξη πρόσληψης ή αποχώρησης, η διάρκεια της προϋπηρεσίας πιστοποιείται και υπολογίζεται από το βιβλιάριο ενσήμων του Ι.Κ.Α. ή την πράξη αναγνώρισης της προϋπηρεσίας αυτής ως συντάξιμης. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις για τον υπολογισμό της προϋπηρεσίας των καθηγητών των σχολείων της ιδιωτικής εκπαίδευσης.
23. Οι διατάξεις των παραγράφων 10 μέχρι και 15 του άρθρου 42 του ν. 2413/1996 εφαρμόζονται και για τους εν λόγω εκπαιδευτικούς που απέκτησαν τα προσόντα διορισμού σε θέσεις ανώτερου κλάδου και μετά την ισχύ του ν. 2413/1996. Η σχετική προθεσμία υποβολής αίτησης για μετάταξη υποβάλλεται από τους ενδιαφερομένους εντός έτους από τη δημοσίευση του παρόντος.

**Σύσταση Ενιαίου Διοικητικού Τομέα θεμάτων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού,
Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και
Αποκέντρωσης από ΥΠΕΠΘ.**

**ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΣΗΣ,
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 2Θ του Ν. 1558/85 (ΦΕΚ 137Α).
2. Τις διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 1586/86 (ΦΕΚ 37Α).
3. Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/85 (ΦΕΚ 137/Α), όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 7 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154Α) και το γεγονός ότι από τις διατάξεις του σχεδίου προκαλείται ετήσια δαπάνη του Κρατικού Προϋπολογισμού 5.000.000δρχ. περίπου, η οποία για το τρέχον έτος θα καλυφθεί από τις πιστώσεις του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων από ΚΑΕ 5173 του φορέα 210.
4. Την ανάγκη εναρμόνισης και συντονισμού της λειτουργίας συναφών υπηρεσιών της Κ.Υ. του ΥΠ.Ε.Π.Θ.
5. Τις διατάξεις του Π.Δ. 147/1976 (ΦΕΚ 56Α) όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, αποφασίζουμε:

Στην κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων:

1. Συγκροτούνται σε ενιαίο Διοικητικό Τομέα θεμάτων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Αποκέντρωσης, οι ακόλουθες υπηρεσίες του ΥΠ.Ε.Π.Θ.:
 - α) Διεύθυνση Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού.
 - β) Διεύθυνση Ξένων και Μειονοτικών Σχολείων.
2. Συνιστάται μία (1) θέση Ειδικού Γραμματέα με βαθμό Β της κατηγορίας Ειδικών θέσεων, ο οποίος προΐσταται του Ενιαίου Διοικητικού Τομέα θεμάτων, Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Εκπαίδευσης Ελληνοπαίδων Εξωτερικού, Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και Αποκέντρωσης».

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 6 Μαρτίου 1996

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜ. ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Α. Α. ΤΣΟΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ -ΑΙ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

**Μετατροπή και μετονομασία δημόσιων σχολείων σε σχολεία διαπολιτισμικής
εκπαίδευσης**

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν. 2413/96, «Η Ελληνική παιδεία στο εξωτερικό,
2. η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 124 Α', άρθρα 34 και 35.
3. Την ανάγκη της ποιοτικής αναβάθμισης της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε μαθητές με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές ή μορφωτικές ιδιαιτερότητες.
4. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις αυτής της απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Μετατρέπουμε σε σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης τα παρακάτω σχολεία:

1. 12/θέσιο Δημοτικό Σχολείο Νέων Επιβατών, Α' Δ/ση Π. Ε. Θεσσαλονίκης.
2. 16ο Δημοτικό Σχολείο Χανίων, 1^ο Γραφείο Π.Ε. Χανίων.
3. 9ο Δημοτικό Σχολείο Ιωαννίνων, Δ/ση Π.Ε. Ιωαννίνων.
4. 8ο Δημοτικό Σχολείο Εύοσμον (Κύριλλος και Μεθόδιος), Β' Δ/ση Π.Ε. Θεσσαλονίκης.
5. 6ο Δημοτικό Ελευθερίου – Κορδελιού, Β' Δ/ση Π.Ε. Θεσσαλονίκης.
6. 2ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων Δ/ση Δ.Ε. Ιωαννίνων.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως
Αθήνα, 18 Σεπτεμβρίου 1998

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

**Διαπολιτισμική εκπαίδευση-Ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και
Φροντιστηριακών Τμημάτων**

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Το άρθρο 2 παρ. 3 του Ν. 1894/90, ΦΕΚ 110 τ. Α'
2. Το άρθρο 35 παρ. 3 του Ν. 2413/96, ΦΕΚ 124 τ. Α'
3. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας απόφασης δεν θα προκύψουν για το κρατικό προϋπολογισμό επιπλέον δαπάνες από αυτές που ήδη είχαν υπολογιστεί με την αναφερόμενη στο θέμα αυτό αριθμ. Φ2/378/Γ1/1124/8-12-94 (ΦΕΚ 930 τ. Β') απόφαση του Υπουργού Παιδείας, αποφασίζουμε:

Προκειμένου η εκπαίδευση παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών να γίνει περισσότερο αποτελεσματική και συμμετοχική -ενεργητική, ώστε οι μαθητές αυτοί να ενταχθούν ομαλά και ισόρροπα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στα πλαίσια της διαπολιτισμικής αγωγής, διαμορφώνεται ένα ενέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, το οποίο επιτρέπει στο Σύλλογο διδασκόντων κάθε σχολικής μονάδας Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αφού σταθμίσει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και τις δυνατότητες της σχολικής μονάδας να επιλέξει

εκείνο το σχήμα που μπορεί να λειτουργήσει ουσιαστικά και αποδοτικά. Το θεσμικό σχήμα έχει τη μορφή:

- Τάξη Υποδοχής I
- Τάξη Υποδοχής II
- Φροντιστηριακό Τμήμα
- Διευρυμένο Ωράριο

1. Φοίτηση σε Τάξη Υποδοχής (Τ.Υ.)

Το πρόγραμμα των τάξεων Υποδοχής ολοκληρώνεται σε δύο κύκλους που εντάσσονται μέσα στο Ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου:

- Στις Τάξεις Υποδοχής I, όπου εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας για μαθητές που θα ενταχθούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η φοίτηση διαρκεί ένα διδακτικό έτος.
- Στις Τάξεις Υποδοχής II, όπου εφαρμόζεται μικτό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής γλωσσολογικής και μαθησιακής υποστήριξης των μαθητών που έχουν ενταχθεί σ' αυτές και το οποίο πραγματοποιείται μέσα στις κανονικές τάξεις με παράλληλη υποστηρικτική γλωσσική διδασκαλία, η φοίτηση διαρκεί μέχρι δύο διδακτικά έτη, μετά την παρακολούθηση του κύκλου Τ.Υ. I.

2. Λειτουργία Τ.Υ.

α) Ο μικρότερος αριθμός μαθητών με τον οποίο δημιουργείται Τ.Υ. I ή II είναι 9 και ο μεγαλύτερος 17. Σε περίπτωση που σε γειτονικά σχολεία υπάρχουν μαθητές που έχουν την ανάγκη να φοιτήσουν σε Τ.Υ., μπορούν να μετεγγραφούν με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους και των διευθυντών των σχολείων, με απόφαση του προϊσταμένου Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης, σε ένα σχολείο στο οποίο τηρούνται οι προϋποθέσεις, ώστε να είναι δυνατή η ίδρυση Τ.Υ. I:

Ειδικότερα:

Φοίτηση σε Τάξη Υποδοχής (Τ.Υ.)

Το πρόγραμμα των Τάξεων Υποδοχής ολοκληρώνεται σε δύο κύκλους που εντάσσονται μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου:

- Στις Τάξεις Υποδοχής I, όπου εφαρμόζεται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και μαθησιακής προετοιμασίας. Το πρόγραμμα εφαρμόζεται με παράλληλη παρακολούθηση μερικών μαθημάτων στην κανονική τάξη όπως: Φυσική Αγωγή, Εικαστική Αγωγή, Μουσική Αγωγή, Ξένη Γλώσσα, Σχολική Ζωή ή και άλλο μάθημα σύμφωνα με απόφαση του συλλόγου διδασκόντων, σε συνεργασία με το Σχολικό Σύμβουλο. Η φοίτηση σε Τ.Υ. I διαρκεί μέχρι ένα διδακτικό έτος. Είναι δυνατή ταχύτερη επανένταξη μαθητή στην κανονική τάξη έπειτα από απόφαση των εκπαιδευτικών της Τ.Υ. I και της κανονικής τάξης, αν στο τέλος τριμήνου έχει δεχθεί ότι μπορεί απρόσκοπτα να παρακολουθήσει όλα τα μαθήματα.
- Στις τάξεις υποδοχής II, όπου εφαρμόζεται μικτό πρόγραμμα εσωτερικής και εξωτερικής γλωσσικής και μαθησιακής υποστήριξης των μαθητών που έχουν ενταχθεί σ' αυτές και το οποίο πραγματοποιείται μέσα στις κανονικές τάξεις με παράλληλη υποστηρικτική διδασκαλία. Η φοίτηση διαρκεί δύο διδακτικά έτη (σε εξαιρετικές περιπτώσεις τρία έτη) και επιδιώκεται να είναι συνεχής για να είναι αποτελεσματική η υποστηρικτική προσπάθεια.

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση:

Εφαρμόζεται εβδομαδιαίο ωρολόγιο 18-22 διδακτικών ωρών που πραγματοποιούνται με απόσπαση των μαθητών από την κανονική τάξη, εκτός από τα μαθήματα Καλλιτεχνικά, Τεχνολογία, Φυσική Αγωγή, Μαθηματικά (προαιρετικά το τελευταίο, με απόφαση των διδασκόντων) όπου εντάσσονται κανονικά. Ειδικότερα το πρόγραμμα διαμορφώνεται ως εξής:

Μαθήματα εντατικής παρακολούθησης (18-22 ώρες)

14 ώρες ελληνικά

4 ώρες μαθηματικά

4 ώρες στοιχεία από τα υπόλοιπα μαθήματα

Μαθήματα κοινής παρακολούθησης (7-13 ώρες)

Τάξεις	A'	B'	Γ'
Μαθηματικά	4	4	4
Ξένη Γλώσσα	6	5	5
Πληροφορική-Τεχνολ.	2	2	1
Φυσική Αγωγή	3	3	2
Αισθητική Αγωγή 1	2	2	
Οικιακή Οικονομία	1	2	-
ΣΕΠ	-	-	1

Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση λόγω της ιδιομορφίας του σχολικού προγράμματος ο σύλλογος διδασκόντων του σχολείου αποφασίζει με ποια τάξη/-εις και με ποιο τμήμα/-τα μπορεί να συνδεθεί η Τάξη Υποδοχής, ώστε οι μαθητές τους να συνδιδάσκονται τα μαθήματα Φυσικής Αγωγής, Καλλιτεχνικών, Τεχνολογίας και Μαθηματικών ή τουλάχιστον ένα από αυτά. Οι Τ.Υ. πρέπει να λειτουργούν κατά τάξη. Σε αντίθετη περίπτωση θα αιτιολογείται εγγράφως από το Διευθυντή του σχολείου η παρέκκλιση από τον κανόνα λειτουργίας των Τ.Υ.

Πρόγραμμα σπουδών Τ.Υ. II

Στο πρόγραμμα αυτό οι μαθητές/ -τριες παρακολουθούν στις "κανονικές" τάξεις του σχολείου, ενώ παράλληλα έχουν γλωσσική και μαθησιακή υποστήριξη. Η υποστήριξη προβλέπει:

α. Εσωτερική διαφοροποίηση της διδασκαλίας με εξατομικευμένη υποστήριξη των μαθητών για την ανάπτυξη των αναγκαίων γλωσσικών δεξιοτήτων τους ενώ συμμετέχουν στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες της "κανονικής" τάξης με τον εκπαιδευτικό που είναι υπεύθυνος για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (συνεργατική διδασκαλία).

β. Εξωτερική διαφοροποίηση της διδασκαλίας: Συνέχιση της εντατικής διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας από τους ειδικούς εκπαιδευτικούς.

γ. Το μάθημα της γλώσσας και κουλτούρας της χώρας προέλευσης είναι προαιρετικό και εφόσον υπάρξει ικανός αριθμός μαθητών (7-15) διδάσκεται για 4 ώρες την εβδομάδα εκτός του ωρολόγιου προγράμματος στην περίπτωση που η τάξη έχει πλήρες ωρολόγιο πρόγραμμα. Για την παρακολούθηση του μαθήματος αυτού χορηγείται στο τέλος του διδακτικού έτους σχετική βεβαίωση.

Προετοιμασίες για ίδρυση και λειτουργία Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων

1. Τάξη Υποδοχής I

- Με διαπιστωτικό test ανιχνεύεται το επίπεδο ελληνομάθειας του μαθητή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση διαπιστώνεται ότι ο μαθητής έχει ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας με αποτέλεσμα η κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου να είναι ανεπαρκείς σε όλες τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές περιστάσεις.
- Επιζητείται δήλωση του γονέα ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει το παιδί του Τάξη Υποδοχής I. Σε αντίθετη περίπτωση παραπέμπεται το θέμα στην ομάδα ψυχοκοινωνικής στήριξης και
- Ανατίθεται η διδασκαλία σε διδακτικό προσωπικό, κατά προτίμηση εξειδικευμένο στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.
- Εξασφαλίζεται έγκαιρα κατάλληλο διδακτικό υλικό

2. Τάξη Υποδοχής II

- Οι Τ.Υ. αφορούν μαθητές αλλόγλωσσους οποιασδήποτε τάξης της Α/θμιας ή Β/θμιας Εκπ/σης.
- Με διαπιστωτικό test ανιχνεύεται το επίπεδο ελληνομάθειας του μαθητή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι είναι μέτριο, δηλαδή παρουσιάζει μια ασταθή επάρκεια στην ελληνική γλώσσα με αποτέλεσμα να λειτουργεί ανεπαρκώς στο σύνολο του σχολικού αναλυτικού προγράμματος.
- Επιζητείται δήλωση του γονέα ότι επιθυμεί να παρακολουθήσει την Τάξη Υποδοχής II. Σε περίπτωση διαφωνίας του, το θέμα παραπέμπεται στην ομάδα ψυχοκοινωνικής στήριξης.
- Στις διδακτικές διαδικασίες Τ.Υ. μπορεί να συμμετάσχει και δίγλωσσος εκπαιδευτικός.

Η απόφαση για την ένταξη μαθητή σε Τάξεις Υποδοχής I ή II λαμβάνεται από το σύλλογο διδασκόντων σε συνεργασία με τον αρμόδιο σχολικό σύμβουλο, αφού συνεκτιμήσουν τα διαγνωστικά tests και λάβουν υπόψη τη σχετική εισήγηση των ειδικών επιστημόνων (ψυχολόγου ή/και κοινωνικού λειτουργού) που παρακολουθούν τη διαδικασία σχολικής προσαρμογής του συγκεκριμένου μαθητή, εφόσον ο θεσμός της ψυχοκοινωνικής υποστήριξης λειτουργεί στην εκπαιδευτική περιφέρεια.

3. Φοίτηση σε Φροντιστηριακό Τμήμα (Φ.Τ.)

Το πρόγραμμα των Φ.Τ. παρακολουθείται από μαθητές παλινοστούντες ή αλλοδαπούς που είτε δε φοίτησαν σε Τ.Υ. I ή/και II και αντιμετωπίζουν γλωσσικές δυσκολίες είτε εντάχθηκαν στα υποστηρικτικά γι' αυτούς μέτρα και παρακολούθησαν τα σχετικά μαθήματα αλλά εξακολουθούν να δυσκολεύονται γλωσσικά κατά την ένταξή τους στην "κανονική" τάξη. Η λειτουργία των Φ.Τ. πραγματοποιείται εκτός σχολικού ωραρίου.

4. Λειτουργία Φ.Τ.

Ο μικρότερος αριθμός μαθητών με τον οποίο δημιουργείται Φροντιστηριακό Τμήμα είναι ο 3 και ο μεγαλύτερος 8. Μαθητές ευρύτερων περιοχών μπορούν να εγγράφονται στο ίδιο σχολείο, με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους και των διευθυντών των σχολικών μονάδων, μετά από έγκριση του προϊσταμένου Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης, ώστε να εξασφαλίζεται ικανός αριθμός μαθητών για την ίδρυση Φροντιστηριακού Τμήματος.

Επίσης μπορούν να ιδρύονται Φ.Τ. σε σχολικές μονάδες και να φοιτούν σε αυτά μαθητές των πλησιέστερων σχολείων, αφού εξασφαλιστεί έγκριση των γονέων τους.

Στο Φ.Τ. παρέχεται υποστηρικτική διδασκαλία μέχρι 10 ώρες την εβδομάδα από τις οποίες οι 2 διατίθενται για μελέτη.

5. Πρόγραμμα σπουδών Φροντιστηριακού Τμήματος

Διδάσκονται τα μαθήματα στα οποία ο σύλλογος διδασκόντων κρίνει ότι οι αλλόφωνοι μαθητές αντιμετωπίζουν δυσκολίες γλωσσικές ή μαθησιακές. Επίσης γίνεται μελέτη και προετοιμασία των μαθητών για τα μαθήματα της επόμενης μέρας 2 ώρες την εβδομάδα (σύνολο 10).

Η κατανομή των ωρών διδασκαλίας κατά μάθημα, οι ώρες λειτουργίας του Φ.Τ., καθώς και η χρήση διδακτικού υλικού, καθορίζονται από το σχολικό σύμβουλο σε συνεργασία με το σύλλογο διδασκόντων.

6. Έναρξη λειτουργίας των Τ.Υ. και Φ.Τ.

Οι αρμόδιες Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής I ή και I και Φροντιστηριακών Τμημάτων να γίνεται το αργότερο την 1η Οκτωβρίου. Για το λόγο

αυτό, στο τέλος του διδακτικού έτους υποβάλλονται από τις σχολικές μονάδες α) τεκμηριωμένες προτάσεις για ίδρυση και λειτουργία Τ.Υ., β) στοιχεία που αφορούν μαθητές που πρέπει να παρακολουθήσουν τις Τ.Υ. Ι ή ΙΙ αλλά η υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου δεν επιτρέπει την εφαρμογή του προγράμματος Τ.Υ. -έκθεση λόγων αδυναμίας υλοποίησης του προγράμματος Τ.Υ. Μετά το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου υποβάλλονται στις αρμόδιες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης σχετικά συμπληρωματικά στοιχεία.

7. Διδακτικό προσωπικό

Α. Στις τάξεις Υποδοχής διδάσκουν μόνιμοι εκπαιδευτικοί, που βρίσκονται στη διάθεση του οικείου Περιφερειακού Υπηρεσιακού Συμβουλίου ή που αποσπώνται για το σκοπό αυτό, όπως και αναπληρωτές ή ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί.

Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση διδάσκουν με πλήρες ωράριο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με πλήρες ωράριο ή για τη συμπλήρωση του κανονικού τους ωραρίου. Οι ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται με απόφαση του οικείου προϊσταμένου Δ/νσης Εκπ/σης και διδάσκουν με ωράριο που καθορίζεται από τη σύμβαση πρόσληψής τους. Στις Τάξεις Υποδοχής διδάσκουν κατά πρώτο λόγο διαθέσιμοι εκπαιδευτικοί του ίδιου σχολείου, εφόσον το επιθυμούν και έχουν τα απαραίτητα για το έργο αυτό προσόντα.

Β. Η εξειδίκευση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας, η άριστη γνώση της ελληνικής για την περίπτωση των αλλοδαπών εκπαιδευτικών, η πολύ καλή γνώση ξένης γλώσσας και κατά προτίμηση της χώρας προέλευσης των μαθητών, η παρακολούθηση σχετικών σεμιναρίων, η προηγούμενη διδακτική εμπειρία σε Τάξεις Υποδοχής ή Φροντιστηριακά Τμήματα λογίζονται ως προσόντα επιλογής για την ανάθεση της διδασκαλίας.

Γ. Στα Φροντιστηριακά Τμήματα διδάσκουν μόνιμοι ή αναπληρωτές εκπαιδευτικοί της ίδιας ή, αν αυτό δεν είναι δυνατό, άλλης σχολικής μονάδας, για συμπλήρωση του διδακτικού τους ωραρίου ή με ωριαία αντιμισθία. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η διδασκαλία από εκπαιδευτικούς των παραπάνω κατηγοριών, προσλαμβάνονται αδιόριστοι εκπαιδευτικοί ως ωρομίσθιοι και αν αυτό δεν είναι δυνατό ιδιώτες εκπαιδευτικοί που διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα, ως ωρομίσθιοι.

Δ. Για κάλυψη ειδικών αναγκών και συγκεκριμένα για τη διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης μπορούν να προσλαμβάνονται ως ωρομίσθιοι κατά σειρά προτεραιότητας: 1. Αδιόριστοι εκπαιδευτικοί που διαθέτουν τα προσόντα διορισμού στην ελληνική εκπαίδευση και είναι αποδεδειγμένα γνώστες της γλώσσας (διαθέτουν σχετικό τίτλο) και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης των μαθητών (λόγω διαμονής τους σ' αυτή). 2. Ελλείψει αυτών εκπαιδευτικοί, έλληνες ή αλλοδαποί, που γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική και είναι αποδεδειγμένα γνώστες της γλώσσας της χώρας προέλευσης των μαθητών.

Ε. Η πρόσληψη των εκπαιδευτικών της παραγράφου Δ, εδαφ. 1,2 πραγματοποιείται με απόφαση του Νομάρχη ύστερα από πρόταση του αρμόδιου περιφερειακού συμβουλίου και έγκριση του Υπουργείου Παιδείας.

ΣΤ. Για κάλυψη των ειδικών αναγκών που αναφέρονται στις παραγράφους Γ και Δ μπορεί με οικονομική στήριξη άλλων δημοσίων φορέων και οργανισμών που εμπλέκονται στη διαδικασία της διαπολιτισμικής να προσληφθούν με έγκριση του αρμόδιου περιφερειακού υπηρεσιακού συμβουλίου εκπαιδευτικοί, ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί για τις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα, εφόσον διαθέτουν τα προσόντα που καθορίστηκαν στις αντίστοιχες παραγράφους (Γ και Δ).

Ζ. Με ευθύνη των Σχολικών Συμβούλων και των αρμόδιων υπηρεσιών οργανώνονται επιμορφωτικά σεμινάρια, τα οποία οφείλουν να παρακολουθούν όσοι εργάζονται με οποιαδήποτε σχέση εργασίας σε Τ.Υ. ή σε Φ.Τ.

Στο τέλος της σχολικής χρονιάς με ευθύνη των Σχολικών Συμβούλων οργανώνονται συναντήσεις για τον απολογισμό και την αξιολόγηση της λειτουργίας των Τ.Υ. και των Φ.Τ. και τη διατύπωση προτάσεων.

8. Εποπτεία - Παιδαγωγική Καθοδήγηση

Ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας και ο οικείος προϊστάμενος έχουν τη φροντίδα και την ευθύνη για τη διευκόλυνση των μαθητών αυτών στην ένταξή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και για την τήρηση του ωραρίου λειτουργίας των Τ.Υ. και των Φ.Τ. Σε περίπτωση που οι σχολικές συνθήκες ή ο αριθμός των μαθητών αυτών δεν επιτρέπουν την ίδρυση και λειτουργία Τ.Υ. ή Φ.Τ. πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ώστε οι μαθητές αυτοί να υποστηριχθούν γνωστικά και μαθησιακά.

Την ευθύνη για την κατάρτιση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την έκδοση σχολικών βιβλίων προσαρμοσμένων στις ανάγκες των μαθητών που φοιτούν σε Τ.Υ. και Φ.Τ. καθώς και την παραγωγή κατάλληλου εποπτικού υλικού έχουν το ΙΠΟΔΕ και το Π.Ι. Ο Σχολικός Σύμβουλος έχει την ευθύνη της επιστημονικής και παιδαγωγικής καθοδήγησης των εκπαιδευτικών καθώς και της σύνταξης και εφαρμογής προγραμμάτων διδασκαλίας και χρήσης του εποπτικού υλικού σε συνεργασία πάντοτε με το διδακτικό προσωπικό. Στο τέλος του διδακτικού χρόνου οι διευθυντές των σχολείων υποβάλλουν εκθέσεις στο Σχολικό Σύμβουλο και στον Προϊστάμενο της αρμόδιας Διεύθυνσης ή Γραφείου Εκπαίδευσης τις οποίες συντάσσουν οι εκπαιδευτικοί που εφάρμοσαν τα προγράμματα. Οι Σχολικοί Σύμβουλοι αποδελτιώνουν, κωδικοποιούν τα προβλήματα και τις προτάσεις και υποβάλλουν συνοπτική έκθεση στην αρμόδια υπηρεσία του ΥΠΕΠΘ, το ΙΠΟΔΕ και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

9. Διοικητικές ρυθμίσεις

Με εγκύκλιο θα ρυθμιστούν θέματα που αφορούν:

- την αξιολόγηση των μαθητών
- τη φοίτηση μαθητών σε Τ.Υ. ή Φ.Τ.
- τα διαγνωστικά εργαλεία για την πορεία ελληνομάθειας του μαθητή και το γνωστικό επίπεδό του.
- τα διαγνωστικά εργαλεία για το πέρασμα από ένα τύπο Τ.Υ. στον άλλο.
- την επιμόρφωση του διδακτικού προσωπικού.
- τις ενέργειες των εκπαιδευτικών οργάνων για την καλή οργάνωση και λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τμημάτων και την έγκαιρη λειτουργία τους.

Από τη δημοσίευση της παρούσας, πάύει να ισχύει οποιαδήποτε άλλη διάταξη, η οποία ρυθμίζει θέματα ίδρυσης και λειτουργίας Τάξεων Υποδοχής και Φροντιστηριακών Τμημάτων.

Η παρούσα να δημοσιευθεί στην εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Αθήνα, 7 Σεπτεμβρίου 1999

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΡΣΕΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Άρθρο 11

1. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων ένταξης των ομογενών υλοποιούνται δράσεις για τον πολιτισμό, την καλλιτεχνική δημιουργία και την προβολή της, τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται κατ' έτος καθορίζονται το περιεχόμενο, ο τρόπος υλοποίησης και οι ειδικότερες λεπτομέρειες των ανωτέρω δράσεων.
2. Για την πληρέστερη ένταξη των ομογενών από τις χώρες της τέως Σοβιετικής Ένωσης και την ενσωμάτωση τους στο κοινωνικό σύνολο καταρτίζονται ειδικά πρόσθετα εθνικά προγράμματα εκμάθησης της νεοελληνικής γλώσσας, διάρκειας τουλάχιστον έξι (6) μηνών. Τα προγράμματα αυτά καταρτίζονται από φορείς του Δημοσίου που παρέχουν εκπαίδευση και περιλαμβάνουν, εκτός από τη συστηματική διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας, στοιχεία εργασιακής και ασφαλιστικής νομοθεσίας, λειτουργίας θεσμών κ.ά..

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΥΠΕΠΘ αρ. 99540/Γ1/16-9-2003

ΘΕΜΑ:

Εφαρμογή προγράμματος «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών»

Σας κάνουμε γνωστό ότι η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (Επιστημονικός Υπεύθυνος καθηγητής κ. Θεόδωρος Παπακωνσταντίνου) έχει αναλάβει το Πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών», το οποίο παρακολουθείται και αξιολογείται από το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ) και εποπτεύεται από την Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η παραπάνω ενέργεια υλοποιείται με ευθύνη Περιφερειακών Επιτροπών ανά περιοχή ευθύνης Πανεπιστημίων της χώρας και Επιστημονικών Συνεργατών ανά περιφέρεια και νομό, τους οποίους παρακαλούμε να διευκολύνετε στο έργο τους τόσο εσείς όσο και τα όργανα διοίκησης και εποπτείας της εκπαίδευσης και οι εκπαιδευτικοί των σχολικών μονάδων.

Για πληρέστερη ενημέρωσή σας, σας αποστέλλουμε τα ακόλουθα στοιχεία τα οποία παρακαλούμε, να αποστείλετε στις εκπαιδευτικές υπηρεσίες και τις σχολικές μονάδες της περιφέρειας σας που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα ώστε να είναι ενήμεροι τόσο για τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί (παρεμβάσεις, προαιρετική χρήση εκπαιδευτικού υλικού κ.λ.π.) όσο και για τους συνεργάτες του έργου, με τους οποίους θα έχουν συνεχή επικοινωνία:

α. Έντυπο 15 σελίδων με τίτλο «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών (Το έργο με μια ματιά)», το οποίο περιέχει συνοπτική περιγραφή των παρεμβάσεων του προγράμματος.

β. Κατάλογο (σελίδες 22) σχολικών μονάδων ανά περιφέρεια που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα

γ. Κατάλογο (σελίδες 3) των Περιφερειακών Επιστημονικών Επιτροπών του Προγράμματος ανά περιοχή ευθύνης Πανεπιστημίων (ήτοι: Πανεπιστημίου Αθηνών, Ιωαννίνων, Θεσσαλονίκης, Κρήτης, Αιγαίου)

δ. Κατάλογο (σελίδες 5) Επιστημονικών Συνεργατών του Προγράμματος σε επίπεδο περιφερειών και Νομών.

Αλλαγές (προσθήκες, αντικαταστάσεις κ.λ.π.) σχολικών μονάδων και συνεργατών του προγράμματος, εφόσον προτείνονται από τους υπεύθυνους του έργου θα ισχύουν ύστερα από έγκριση των Περιφερειακών Διευθυντών Εκπαίδευσης.

Συν. 46 φύλλα για τους αποδέκτες προς ενέργεια.

Εσωτ. Διανομή

1. Ειδική Γραμματεία Σπουδών, Επιμόρφωσης και Καινοτομιών
2. Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης
3. Δ/νση Σπουδών Π.Ε
4. Δ/νση Σπουδών Δ.Ε.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΕΣΟΥΛΗΣ

Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών **Το έργο με μια ματιά**

Γενικά στοιχεία

Έναρξη: 2002

Χρηματοδότηση:

Φορέας υλοποίησης:

Φορέας Παρακολούθησης:

Οικονομική διαχείριση:

Επιστημονικός υπεύθυνος:

Δικαιούχοι / ωφελούμενοι:

Περιοχή εφαρμογής:

Λήξη: 2004

ΥΠΕΠΘ, Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια του Γ' ΚΠΣ

Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής

ΥΠΕΠΘ: Ειδική Γραμματεία ΠΟΔΕ, Διεύθυνση ΚΠΣ

Επιτροπή Ερευνών Πανεπιστημίου Αθηνών

Καθηγητής Παπακωνσταντίνου Θεόδωρος

Μαθητές, εκπαιδευτικοί, φορείς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

Όλη η χώρα.

I: Β' ΚΠΣ 1997-2000

Σκοπός:

Ο γενικός σκοπός του προγράμματος «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών» είναι η παρέμβαση για τη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που διασφαλίζουν στα παιδιά των Παλινοστούντων και Αλλοδαπών αλλά και σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση και αξιοποίησης του μορφωτικού αγαθού σε μία κοινωνία που ο πολυπολιτισμικός της χαρακτήρας γίνεται όλο και πιο έντονος.

Το πρόγραμμα έχει ως κύριους στόχους:

1. Την ανάπτυξη και εφαρμογή συντονισμένων μέτρων παρέμβασης που προωθούν την ομαλή ένταξη των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα.

2. Τη δημιουργία και ενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα θεσμών, οι οποίοι διασφαλίζουν μία ποιοτική και αποτελεσματική εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών.
3. Την ενίσχυση της σχολικής μονάδας ως προς την ανάπτυξη διαπολιτισμικής ετοιμότητας.
4. Την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των στελεχών της εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τις θεωρητικές και πρακτικές διαστάσεις της διαπολιτισμικής προσέγγισης στο εκπαιδευτικό έργο.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΡΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ **ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΜΕΩΝ**

Τομέας Α' : Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Σχεδιασμός εκπαιδευτικής πολιτικής και πρακτικής για την παιδεία των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών)

Κύριοι Στόχοι:

1. Προτάσεις για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.
2. Οργάνωση και λειτουργία Διαπολιτισμικών Σχολείων.
3. Εισαγωγή της Διαπολιτισμικής προσέγγισης στο ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα.

Τομέας Β' : Σχολικού Προγράμματος

(Μέτρα διαμόρφωσης προγραμμάτων, διδακτικές προσεγγίσεις, διδακτικό και εποπτικό υλικό για τη στήριξη της μάθησης)

Κύριοι Στόχοι:

1. Ανάπτυξη ειδικού διδακτικού και βοηθητικού υλικού για την ενίσχυση της συστηματικής διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.
2. Εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση των μαθησιακών προβλημάτων των μαθητών στις 'κανονικές' τάξεις.
3. Στήριξη της πρώτης γλώσσας στα πλαίσια της δίγλωσσης προσέγγισης στην εκπαίδευση.
4. Μέτρα που αξιοποιούν το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών.
5. Κάλυψη μαθησιακών κενών και προετοιμασία για την κανονική φοίτηση.
6. Στήριξη της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης γλώσσας.

Τομέας Γ' : Σχολικού Περιγύρου

(Η διερεύνηση αιτιών και η ανίχνευση προβλημάτων, αναγκών και προσδοκιών του μαθητή για τη διαμόρφωση και εφαρμογή προγραμμάτων υποστήριξης μέσα και γύρω από το σχολείο με στόχο τη βελτίωση των όρων σχολικής φοίτησης)

Κύριοι Στόχοι:

1. Μέτρα στήριξης ψυχοκοινωνικών αναγκών των μαθητών.
2. Ενημέρωση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών, σχολικών ψυχολόγων και γονέων για μέτρα στήριξης των μαθητών κατά τη διαδικασία της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής τους.
3. Αντιμετώπιση του προβλήματος της σχολικής διαρροής.
4. Ενίσχυση των δεσμών οικογένειας – σχολείου - κοινότητας.

Τομέας Δ' : Ευαισθητοποίησης, Ενημέρωσης και Επιμόρφωσης

(Μέτρα μόρφωσης και επιμόρφωσης)

Κύριοι Στόχοι:

1. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας και των φορέων.

2. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και στελεχών της εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.
3. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε γλωσσοδιδασκτικά, μαθησιακά και ψυχοκοινωνικά θέματα.
4. Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του μαθητικού πληθυσμού.
5. Επιτόπια επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε Διαπολιτισμικά Σχολεία.

Τομέας Ε' : Τεκμηρίωσης, Πληροφόρησης και Υποστήριξης

(Η εγκατάσταση μηχανισμών στήριξης και πληροφόρησης για την εφαρμογή του έργου)

Κύριοι Στόχοι:

1. Ανάπτυξη παιδαγωγικής βιβλιοθήκης και καταγραφή βιβλιογραφίας για τη στήριξη του έργου.
2. Στήριξη σχολικών βιβλιοθηκών.
3. Ανάπτυξη δικτύων – οργανωτικό πλαίσιο.

Τομέας ΣΤ' : Αξιολόγηση

(Η παρακολούθηση κι η αξιολόγηση του έργου)

Κύριοι Στόχοι:

Στόχος του τομέα είναι η συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής όλων των δράσεων του προγράμματος και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων για τη βελτίωση των όρων ένταξης των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Προσδοκώμενα αποτελέσματα της δράσης είναι η πλήρης αποτίμηση των μεταβολών που επέφεραν στην ένταξη των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών οι επιμέρους δράσεις του προγράμματος.

2. Αποτελέσματα / προϊόντα κάθε δράσης

<u>Τομέας Α'</u>	
Σειρά θεωρητικών μελετών και πρακτικών εφαρμογών	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οδηγός για εκπαιδευτικούς: Θέματα Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης 2. Αξιολόγηση των θεσμών Σχολικής Ένταξης (ΣΠΕ, ΤΥ, ΦΤ) Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών
<u>Τομέας Β'</u>	
Εκπαιδευτικό υλικό για το Νηπιαγωγείο και τις Πρώτες Τάξεις του Δημοτικού	Βιβλίο εκπαιδευτικού – νηπιαγωγείο
« Θάλασσα »	<ol style="list-style-type: none"> 1. Περιοδικό θάλασσα 2. Βιβλίο θάλασσα 3. Επιτραπέζιο παιχνίδι θάλασσα
« Λαϊκή αγορά »	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αφίσα της Λαϊκής 2. Αφίσα « Η λαϊκή είναι γεμάτη ζωή » 3. Παιχνίδι ταύτισης με βάση τη μακέτα 4. Αφίσα χάρτης « Η Ελλάδα της Λαϊκής » 5. Επιτραπέζιο παιχνίδι « Η λαϊκή » 6. Παιχνίδι ταύτισης 7. Φυλλάδια εργασίας (3 ομάδες) 8. Επιτραπέζιο παιχνίδι « Ο χάρτης »

« Τεχνολογία »	1. Αφίσα 2. Βιβλίο Τεχνολογίας 3. Βιβλίο Ασκήσεων
« Γεια σας » (εκπαιδευτικό υλικό) για το δημοτικό	1 ^η Ενότητα – Πρώτη γνωριμία 2 ^η Ενότητα – Το σχολείο μου 3 ^η Ενότητα – Η οικογένεια μου 4 ^η Ενότητα – Η καθημερινή μου ζωή 5 ^η Ενότητα – Οι προσωπικές μου εμπειρίες 6 ^η Ενότητα – Εγώ και οι φίλοι μου 7 ^η Ενότητα – Ο ελεύθερος χρόνος μου 8 ^η Ενότητα & 9 ^η Ενότητα – Εμείς κι ο κόσμος Αποτελούνται από: 1. βιβλίο μαθητή 2. βιβλίο δασκάλου 3. υποστηρικτικό – οπτικοακουστικό υλικό
Εποπτικό υλικό για τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας της ελληνικής ως β' γλώσσας	1. Συμβαίνει στον κόσμο – βιβλίο μαθητή 2. Συμβαίνει στον κόσμο – σημειώσεις δασκάλου 3. Συμβαίνει στον κόσμο – βιντεοκασέτα 4. Λίγα τραγούδια για την τάξη – βιβλίο μαθητή 5. Λίγα τραγούδια για την τάξη – σημειώσεις δασκάλου 6. Λίγα τραγούδια για την τάξη – κασέτα
	Ιστορία της γης Γ' δημοτικού (Comraghion 3 – Αγγλικά / Αλβανικά / Ρωσικά
Βοηθητικό υλικό για το Γυμνάσιο	Ραψωδίες: 1. Ομήρου Οδύσσεια (ελληνοαλβανικό) 2. Ομήρου Οδύσσεια (ελληνορωσικό)
	1. Φυσική β' γυμνασίου (αλβανικά) 2. Φυσική β' γυμνασίου (ρωσικά) 3. Χημεία β' γυμνασίου (αλβανικά) 4. Χημεία β' γυμνασίου (ρωσικά) 5. Χημεία γ' Γυμνασίου (αλβανικά) 6. Χημεία γ' Γυμνασίου (ρωσικά) 7. Βιολογία α' γυμνασίου (αλβανικά) 8. Βιολογία α' γυμνασίου (ρωσικά) 9. Γεωγραφία α' γυμνασίου (αλβανικά) 10. Γεωγραφία α' γυμνασίου (ρωσικά)
Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα: γραμματική και ασκήσεις για παιδιά και νέους	Υπόθεση γλώσσα (12 φυλλάδια) Υλικό 12 φυλλάδια 50-100 σελίδων, εικονογραφημένα,

	<p>έγχρωμα</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ουσιαστικό 1 (δικατάληκτα) 2. Ουσιαστικό 2 (τρικατάληκτα, ειδικές περιπτώσεις) 3. Επίθετο 4. Αντωνυμία 5. Ρήμα 1 (Ενεστώτας) 6. Ρήμα 2 (Υποτακτική) 7. Ρήμα 3 (Προστακτική) 8. Ρήμα 4 (Μέλλοντας) 9. Ρήμα 5 (παρελθόν - ρήματα σε -ω) 10. Ρήμα 6 (παρελθόν - ρήματα σε -μαι) 11. Κείμενο 1 (α' επίπεδο) 12. Κείμενο 2 (β' επίπεδο)
<p>Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα: Εντατικά μαθήματα για μαθητές γυμνασίου</p>	<p>Επίπεδο 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Βιβλίο του μαθητή 1.2. Φυλλάδιο εργασιών 1.3. Βιβλίο του εκπαιδευτικού 1.4. CD <p>Επίπεδο 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Βιβλίο του μαθητή 2.2. Φυλλάδιο εργασιών 2.3. Βιβλίο του εκπαιδευτικού 2.4. CD <p>Επίπεδο 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Βιβλίο μαθητή 3.2. Φυλλάδιο εργασιών 3.3. Βιβλίο του εκπαιδευτικού 3.4. CD
<p>Σειρά θεωρητικών μελετών και πρακτικών εφαρμογών</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Αλβανική και Νεοελληνική-βοήθημα για τον δάσκαλο 2. Ρωσική και Νεοελληνική-βοήθημα για τον δάσκαλο
<p>Τεστ</p>	<p>Τα ελληνικά μου για δημ. (κατ.) Τα ελληνικά μου για γυμν. (κατ.) Τα ελληνικά μου για δημ. (εξόδο) Τα ελληνικά μου για γυμν. (εξόδο) Τα ελληνικά μου για δημ. (λύσεις) Τα ελληνικά μου για γυμν. (λύσεις)</p>
<p>Φύση και Γλώσσα</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Διατροφή CD 2. Τα φυτά CD 3. Ηλεκτρισμός - Μαγνητισμός CD 4. Φως - Φακοί - Όραση CD

Λεξικό	<i>Λέξεις και Εικόνες (Εικονογραφημένο Λεξικό) Ενότητες:</i> 1. Τα Φυτά και τα ζώα 2. Οι Άνθρωποι 3. Σώμα και Υγεία 4. Καθημερινή ζωή και Γλώσσα 5. Τα Τρόφιμα - το Φαγητό 6. Η Κατοικία - το Σπίτι 7. Τα Ρούχα – το Ντύσιμο 8. Τα. Επαγγέλματα 9. Ο Ελεύθερος Χρόνος 10. Κοινωνική και Πολιτική Ζωή 11. Τα Μέσα Μεταφοράς
Σειρά θεωρητικών μελετών και πρακτικών εφαρμογών	1. Διαπολιτισμική Μουσική (150 cd) + φυλλάδια 2. Cd « Συνάντηση »
<u>Τομέας Γ'</u>	
	<i>Έκθεση για την εφαρμογή προγράμματος Συμβουλευτικής Παρέμβασης – Υποστήριξης</i>
Σειρά θεωρητικών μελετών και πρακτικών εφαρμογών	<i>Μελέτη με σκοπό την ψυχοκοινωνική διάσταση της προσαρμογής παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα.</i>
<u>Τομέας Δ'</u>	
Σειρά θεωρητικών μελετών και πρακτικών εφαρμογών	1. Δομή και λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων Ελλάδας - Αλβανίας - Ρωσίας 2. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικές προσεγγίσεις: <i>Ελλάδα- Αλβανία- Ρωσία</i> 3. Εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών: <i>Ελλάδα - Αλβανία - Ρωσία</i>

II: Γ' ΚΠΣ Σεπτέμβριος 2000-2004

Σκοπός

Με την υλοποίηση του Προγράμματος " Εκπαίδευση Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών" της ενέργειας 1.1.1. του Μέτρου 1.1. του Άξονα Προτεραιότητας Α1, επιχειρείται η βελτίωση των συνθηκών ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα μαθητών από πληθυσμιακές ομάδες που απειλούνται από εκπαιδευτική ανισότητα και περιθωριοποίηση.

Οι γενικοί στόχοι του Προγράμματος είναι η αρμονική ένταξη των παιδιών με πολιτιστικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες στο εκπαιδευτικό σύστημα, η διασφάλιση της αποδοχής των παιδιών αυτών από την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και την ευρύτερη κοινωνία, η παροχή στους εκπαιδευτικούς γνώσεων, κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και τεχνικών μέσων, η υποστήριξη των οικογενειών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες για

να μπορούν να βοηθούν τα παιδιά τους να ανταποκρίνονται με πληρότητα στις εκπαιδευτικές τους υποχρεώσεις καθώς επίσης και η ευαισθητοποίηση των φορέων διοίκησης της εκπαίδευσης ώστε να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των από ένταξη πληθυσμών.

Η ένταξη των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών θα υποστηριχθεί με Πράξεις όπως:

1. Η ενίσχυση σχολείων, τόσο της Πρωτοβάθμιας όσο και της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης
2. Η βελτίωση, αναπαραγωγή και επέκταση υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού
3. Η ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας
4. Η δημιουργία δικτύων συνεργατών με εποπτεία σε περιοχές συγκέντρωσης με στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας καθώς και των σχολείων εφαρμογής μεταξύ τους.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών στο Πρόγραμμα προβλέπονται παρεμβατικές ενέργειες που αφορούν την οργάνωση και την πιλοτική εφαρμογή μέτρων γλωσσικής, μαθησιακής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, τη συγγραφή και την πειραματική εφαρμογή υποστηρικτικού υλικού, διεξαγωγή επιμορφωτικών δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη δικτύων συνεργατών.

Η εκπόνηση της παρεμβατικής πρότασης στηρίχθηκε σε διαπιστώσεις και εμπειρίες από

- το προηγούμενο πρόγραμμα
- την αντιμετώπιση του προβλήματος σε παλαιότερες μεταναστευτικές χώρες
- την οργάνωση και τη λειτουργία της ελληνικής εκπαίδευσης και της δυσκολίας στην υιοθέτηση νέων μέτρων και καινοτομιών.

Διατυπώθηκαν γενικές αρχές δράσης, ορίστηκαν άξονες, σημεία προτεραιότητας και μια χρονική σειρά για την παρέμβαση.

Τα μέτρα και οι παρεμβάσεις που προβλέπονται στα πλαίσια του έργου διέπονται από βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

- Έχουν αφετηρία τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της σχολικής κοινότητας και προσβλέπουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και συμπεριφορών που μπορούν να βελτιώσουν τους όρους επικοινωνίας, μάθησης και δράσης για όλους τους μαθητές, γηγενείς και αλλοδαπούς, αναγνωρίζουν την πρόσθετη επιβάρυνση των σχολείων με πολιτισμικά μεικτό πληθυσμό και ειδικά, των μαθητών που αναγκάζονται να μαθαίνουν σε μια δεύτερη / ξένη γλώσσα καθώς και την ανάγκη διαφοροποιημένης αντιμετώπισης τους χωρίς υποβάθμιση των μορφωτικών αξιώσεων διαπερνούν όλο το σχολικό περιβάλλον: πρόγραμμα, μεθόδους διδασκαλίας, αξιολόγηση, παιδαγωγικό κλίμα, χρήση της γλώσσας, σύνθεση του διδακτικού προσωπικού, σχέσεις με τους γονείς κ.ο.κ.

Μεθοδολογία υλοποίησης

Η μεθοδολογία σχεδιασμού και υλοποίησης του έργου προσανατολίζεται στις εμπειρίες και τις Προτάσεις της έρευνας - δράσης: στενή σύνδεση ανάμεσα στην έρευνα και τη πράξη, συμμετοχή των εκπαιδευτικών στην ερευνητική δραστηριότητα, συμμετοχή των ερευνητών - συνεργατών του προγράμματος σε πρακτικές δραστηριότητες του σχολείου, ανάπτυξη κατάλληλων εργαλείων

παρακολούθησης και αξιολόγησης των δραστηριοτήτων και της εξέλιξης των μαθητών από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς.

1. Όλες οι δραστηριότητες του προγράμματος έχουν παρεμβατικό χαρακτήρα και πρακτικό προσανατολισμό:

- η ερευνητική δραστηριότητα έχει πρακτικούς σκοπούς και προσβλέπει άμεσα στη βελτίωση των όρων δράσης σε τομέα της εκπαίδευσης
- προσφέρεται δυναμική και σταθερή υποστήριξη στους μαθητές διαφοροποιούνται οι σχολικές δραστηριότητες ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών και διευρύνονται διαρκώς οι μορφωτικές δυνατότητες
- προσαρμόζονται τα μέτρα στις ιδιαιτερότητες της περιοχής σχολικής μονάδας : οι ενέργειες ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες της σχολικής μονάδας αλλά δημιουργούνται και οι προϋποθέσεις ώστε να έχουν πολλαπλασιαστικό χαρακτήρα
- τα μέλη της σχολικής κοινότητας εμπλέκονται άμεσα, ενημερώνουν και ενημερώνονται τακτικά για την πορεία των παρεμβάσεων.

2. Δίνεται έμφαση στην ευελιξία, τη συνέχεια και τη βιωσιμότητα των μέτρων:

- εμμονή στην εφαρμογή ήδη υιοθετημένων μέτρων που κρίθηκαν καταρχήν θετικά όπως τα Τμήματα Υποδοχής και η Ενισχυτική Διδασκαλία, δημιουργία προϋποθέσεων και συμπληρωματικές ρυθμίσεις ώστε να λειτουργούν πιο αποτελεσματικά
- πρόβλεψη για διαφορετικές δέσμες μέτρων για τα Διαπολιτισμικά Σχολεία, τα σχολεία με μεγάλο αριθμό και τα σχολεία με χαμηλό ποσοστό παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών
- συνεργασία με τη διοίκηση και τους συλλόγους εκπαιδευτικών της συνεργαζόμενες σχολικές μονάδες για το καθορισμό και την εφαρμογή των μέτρων που κρίνουν εφικτά κάτω από τις συγκεκριμένες; Συνθήκες
- συνολική προοπτική για την παρέμβαση: από το νηπιαγωγείο στο Λύκειο με προτίμηση της συσχετισμένες σχολικές μονάδες ώστε να είναι εφικτή η μείωση των προβλημάτων που δημιουργούνται κατά το πέρασμα από τη μια στην άλλη βαθμίδα, καθώς και η παρακολούθηση της εξέλιξης των παιδιών και η αποτίμηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων
- δημιουργία δικτύου συνεργατών για τη παρακολούθηση της παρέμβασης μέσα και έξω από τη διοίκηση με επίκεντρο ης Διευθύνσεις Εκπαίδευσης στις οποίες ανήκουν τα συνεργαζόμενα σχολεία.

Οι παρεμβατικές ενέργειες δεν απευθύνονται μόνο σε αλλοδαπούς και παλιννοστούντες μαθητές αλλά και σε γηγενείς μαθητές. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης και σε σχολεία με υψηλό αριθμό παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών. Οι παρεμβατικές ενέργειες καλύπτουν ωστόσο και σχολεία με χαμηλό ποσοστό αλλόφωνων μαθητών με στόχο την έγκαιρη αντιμετώπιση των σχετικών προβλημάτων.

Η γεωγραφική κατανομή καλύπτει το σύνολο της χώρας με έμφαση στις περιοχές εκπαιδευτική: προτεραιότητας όπου παρατηρούνται υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας και διαρροής.

Όλες οι Δράσεις υλοποιούνται παράλληλα και θα καλύψουν το χρονικό διάστημα μέχρι τον Ιούνιο του 2004. Η υλοποίηση θα επιτευχθεί μέσα από συγκεκριμένη μεθοδολογία που ακολουθείται για την αξιοποίηση των προϊόντων που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του Β' ΚΠΣ και μέσα από την εστίαση του νέου έργου στα παρακάτω:

1. Παρέμβαση σε μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,
2. Σχολικές μονάδες ενισχυμένες με προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης,

3. Συμπληρωματική διδασκαλία στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας,
4. Προγράμματα ενίσχυσης της επίδοσης των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών
5. Βελτίωση επέκταση και αναπαραγωγή του διδακτικού υλικού για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης
6. Πιλοτική εφαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού
7. Υποστήριξη των διαδικασιών ένταξης των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
8. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας καθώς και μελών της διοίκησης της εκπαίδευσης
9. Νέες διδακτικές προσεγγίσεις
10. Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας ,
11. Προγράμματα ψυχοκοινωνικής υποστήριξης των μαθητών και των οικογενειών τους
12. Αξιοποίηση του γλωσσικού και πολιτισμικού υπόβαθρου των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών
13. Σχεδιασμός και ανάπτυξη βάσεων δεδομένων και δικτυακών τεχνολογιών (τοπικά και διαδίκτυα) για την υποστήριξη των δράσεων του Προγράμματος
14. Ανάπτυξη δικτύων συνεργατών με διαρκή επιτόπια παρουσία σε περιοχές συγκέντρωσης του μαθητικού πληθυσμού – στόχου
15. Ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας μεταξύ των σχολείων όλων των βαθμίδων στα οποία θα εφαρμόζονται οι καινοτομίες και εκείνων από τα οποία προέρχεται ο αντίστοιχος μαθητικός πληθυσμός
16. Ανάπτυξη συνεργασίας του Έργου με άλλα Έργα που έχουν σαν στόχο την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, την αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την παραγωγή σύγχρονου εκπαιδευτικού υλικού
17. Ανάπτυξη ενδοσχολικών κέντρων υποστήριξης παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών σε περιοχές εκπαιδευτικής προτεραιότητας. Αντίστοιχα κέντρα προβλέπεται να λειτουργήσουν στην ευρύτερη περιοχή σε επίπεδο Δήμων και Κοινοτήτων.
18. Αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής όλων των δράσεων του προγράμματος και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων για τη βελτίωση των όρων ένταξης των παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών.

Τα αποτελέσματα κάθε δράσης εφαρμογής θα αξιολογηθούν από παιδαγωγική , ψυχολογική και κοινωνική άποψη. Προσδοκώμενα αποτελέσματα της αξιολόγησης είναι η πλήρης αποτίμηση των μεταβολών που επέφεραν οι δράσεις του προγράμματος συνολικά. Στη φάση αυτή προβλέπεται και εξωτερική αξιολόγηση.

Ωφελούμενοι

Υπεύθυνοι για τη διοίκηση της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και της τεχνικής / επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Σύνολο: 3.500

Μαθητές της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και της τεχνικής / επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Σύνολο: 15.000

Γονείς και τα συλλογικά τους όργανα, τοπικοί φορείς.

Σχολικές μονάδες

Σύνολο: 400

Προϊόντα που προβλέπεται να παραχθούν

A. Βελτίωση εκπαιδευτικού υλικού αποθηκευμένο σε CD

1. Η Λαϊκή Αγορά (καρτέλες)
2. Η θάλασσα (130 σελ.)
3. Η Οικογένεια (130 σελ.)
4. Η Τεχνολογία (70 σελ.)

Εκπαιδευτική σειρά « ΓΕΙΑ ΣΑΣ » 4 θεματικές ενότητες

Γνωριμία - Περιλαμβάνει:

1. βιβλίο δασκάλου (40 σελ.)
2. βιβλίο μαθητή (160 σελ.)
3. (2) αφίσες
4. η μαγεία της αλφαβήτας (48 καρτέλες)
5. λεξικό 1 (25 σελ.)
6. διαβάζω 1 (12 καρτέλες)

Το Σχολείο μου - Περιλαμβάνει:

1. βιβλίο δασκάλου (250 σελ.) - 2 τεύχη
2. βιβλίο μαθητή (60 σελ.)
3. το παιχνίδι του συλλαβισμού
4. ταξιδεύω εδώ κι εκεί (16 καρτέλες)
5. λεξικό 2 (39 σελ.)
6. διαβάζω 2 (4 μικρά βιβλιαράκια από 12 σελ. το καθένα)
7. 1 αφίσα

Η Οικογένεια μου - Περιλαμβάνει:

1. βιβλίο δασκάλου (200 σελ.)
2. βιβλίο μαθητή (60 σελ.)
3. λεξικό 3 (40 σελ.)
4. διαβάζω 3 (55 σελ.) (2 βιβλία)
5. 1 αφίσα

Η Καθημερινή μου ζωή - Περιλαμβάνει:

1. βιβλίο δασκάλου (200 σελ.)
2. βιβλίο μαθητή (60 σελ.)

Εκπαιδευτική σειρά MAZI

(εντατική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας - μαθητές Γυμνασίου)

Περιλαμβάνει:

1. 3 βιβλία του μαθητή (480 σελ.)
2. 3 βιβλία εργασιών (330 σελ.)
3. 3 βιβλία δασκάλου (180 σελ.)
4. και CD - rom

Εκπαιδευτική σειρά Υπόθεση Γλώσσα

(γραμματική και ασκήσεις για παιδιά και νέους). Περιλαμβάνει 9 βιβλία εφαρμοσμένης γραμματικής: Ρήμα 1, 2, 3, 4, 5 (360 σελ.)

Ουσιαστικά 1, 2 Επίθετα. Αντωνυμίες.

1. Επίθετο
2. Ουσιαστικό 1 και 2
3. Υποτακτική
4. Παρελθόν 1 και 2
5. Αντωνυμίες
6. Ενεστώτας
7. Προστακτική
8. Μέλλοντας

9. Διαβάζω, Κατανοώ, Δημιουργώ

Διόρθωση / προσαρμογή στο ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα του βοηθήματος
Φυσικής β' Γυμνασίου (170 σελ.)

Βελτίωση, διόρθωση του εικονογραφημένου λεξικού Λέξεις και Εικόνες (280 σελ.)

B. Παραγωγή νέου εκπαιδευτικού υλικού

Εκπαιδευτική ενότητα με θέμα «Ο ελεύθερος χρόνος» για την υποστήριξη νηπίων σ' ένα πολυπολιτισμικό και πολυγλωσσικό περιβάλλον. Περιλαμβάνει:

α) 8 αφίσες με τα εξής θέματα:

- κάθετη τομή πολυκατοικίας
- η παιδική χαρά
- μια γειτονιά
- ο γάμος
- τα βαφτίσια
- τα γενέθλια
- το καρναβάλι
- ο δρόμος

β) 8 παιδαγωγικά παιχνίδια με θέματα συναφή με τις προαναφερθείσες αφίσες

γ) βιβλίων ασκήσεων εμπέδωσης του αντίστοιχου λεξιλογίου (60 σελ.)

δ) βιβλίο με τίτλο παιχνίδια από όλο τον κόσμο (100 σελ.)

ε) βιβλίο με τίτλο παίζουμε: (60 σελ.)

Δημιουργία CD προσέγγισης της διαφορετικότητας μέσα από βιογραφίες παιδιών, τη ζωγραφική, τη φωτογραφία και τον κινηματογράφο (1 cd)

Παιδαγωγικές ενότητες γύρω από την καθημερινή ζωή των μαθητών για την υποστήριξη νηπίων σ' ένα πολυπολιτισμικό και πολυγλωσσικό περιβάλλον.

Περιλαμβάνει:

- Η ελιά (60 σελ.)
- Οι δρόμοι των πόλεων (60 σελ.)
- Η παλιά Αθήνα (60 σελ.)
- Τα δόντια (60 σελ.)
- Αρχαία ελληνικά παιχνίδια (60 σελ.)
- Το ημερολόγιο της ζωής (60 σελ.)

Ανάπτυξη και παραγωγή παιδαγωγικού υλικού για την Ολυμπιάδα και Παραολυμπιάδα για νήπια και μαθητές μέχρι 12 ετών. Περιλαμβάνει:

α) 2 εικονογραφημένα βιβλία του μαθητή (60 σελ.)

β) βιβλίο του δασκάλου (60 σελ.)

Πολύμορφο διαπολιτισμικό ημερολόγιο (σε μορφή αφίσας)

Ανάπτυξη και παραγωγή πολύμορφου διαπολιτισμικού εορτολογίου (αφίσα και εγχειρίδιο) (60 σελ.)

Σχεδιασμός και ανάπτυξη επίτομης ιστορίας του πολιτισμού για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας νηπίων και μαθητών μέχρι 12 ετών.

Ανάπτυξη εκπαιδευτικού υποστηρικτικού διδακτικού υλικού για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την εφαρμογή του προγράμματος πρωτογενούς πρόληψης.

Συνοδευτικό υλικό, Λεξικό 4, της σειράς «Γεια σας» για την εντατική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (50 σελ.)

Συνοδευτικό υλικό, Διαβάζω 4, της σειράς «Γεια σας» για την εντατική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (60 σελ.)

Ακουστικό υλικό (4 CD-rom), για τη σειρά «Γεια Σας», (ηχογράφηση διαλόγων, τραγουδιών -ακουστικών ασκήσεων των βιβλίων του μαθητή)

Συμπληρωματικό υλικό για την 4η ενότητα της σειράς «Γεια Σας»

- διαβάζω 4 (55 σελ.) (2 βιβλία)
- λεξικό 4 (40 σελ.)
- 1 αφίσα

Εκπαιδευτικό υλικό, με κείμενα, δραστηριότητες και ασκήσεις για την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας (200 σελ.)

Εγχειρίδιο ενδεικτικής προσέγγισης των παιδαγωγικών αναγκών νεοεισερχόμενων αλλόφωνων νηπίων (120 σελ.)

Τρεις θεματικές ενότητες για τη βελτίωση των γλωσσικών και μαθησιακών δυσκολιών των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος της

Α/βάθμιας εκπαίδευσης. Συνοδεύονται από οπτικοακουστικό υλικό, (video, CD-rom), φυλλάδιο του εκπαιδευτικού και φυλλάδιο του μαθητή (300 σελ.)

Πολυπολιτισμικό πακέτο με παραμύθια, μύθους και κατασκευές. Συνοδεύεται από οπτικοακουστικό υλικό, φυλλάδιο του εκπαιδευτικού και φυλλάδιο του μαθητή (300 σελ.)

Υποστηρικτικό εκπαιδευτικό υλικό για τις ανάγκες των πειραματικών προλυκειακών τμημάτων.

Εκπαιδευτική σειρά MAZI (εντατική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας - μαθητές Γυμνασίου) Περιλαμβάνει:

- Βιβλίο Δασκάλου α', β' (150 σελ.)
- MAZI γ': Βιβλίο του μαθητή (160 σελ.), βιβλίο εργασιών (130 σελ.), CD-rom, Βιβλίο δασκάλου (110 σελ.)
- Συνοδευτικό υλικό με Κείμενα για νέους σε απλά ελληνικά για τη σειρά MAZI: 4 βιβλία με διασκευασμένα και πρωτότυπα κείμενα, στοιχεία και δραστηριότητες κατανόησης (250 σελ.)
- Συνοδευτικό υλικό: Αφίσες για την τάξη για τη σειρά MAZI: 10 εικονογραφημένες αφίσες
- Εκπαιδευτικό υλικό MAZI - Λύκειο (Βιβλίο μαθητή (160 σελ.), βιβλίο δασκάλου (σελ. 100, CD-rom)

Τραγούδια για την τάξη.

Περιλαμβάνει:

- 1 CD – rom και συνοδευτικό βιβλίο (μουσική και κείμενο, μετάφραση, επεξηγήσεις και πληροφορίες για τα κείμενα - αρχάριοι και λίγο προχωρημένοι μαθητές 12-15 χρονών), (150 σελ.).

Υπόθεση Γλώσσα (γραμματική και ασκήσεις για παιδιά και νέους) (400 σελ.):

- Ανάπτυξη, παραγωγή ντοσιέ Διαβάζω - κατανοώ - δημιουργώ - Από το κείμενο στην παραγωγή λόγου (κείμενα, δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου για μαθητές Γυμνασίου)
- Ανάπτυξη, παραγωγή Βιβλίου του Δασκάλου για τη σειρά Υπόθεση Γλώσσα (διδασκτικές επισημάνσεις, λύσεις)

Σειρά βοηθημάτων για τα μαθήματα του Γυμνασίου:

- Ντοσιέ Βοήθημα Φυσικής γ' (170 σελ.)
- Ντοσιέ Θέματα Ιστορίας (επιλογή βασικών θεμάτων, περιληπτική/ οπτικοποιημένη παρουσίαση, δραστηριότητες κατανόησης κειμένων για την ύλη του μαθήματος της Ιστορίας στο Γυμνάσιο) (160 σελ.).
- Ντοσιέ Βοήθημα Γλώσσας Γυμνασίου για το μάθημα «Νεοελληνική Γλώσσα» (α, β', γ' Γυμνασίου): επεξηγηματικά στοιχεία, δραστηριότητες κατάλληλες για αλλόγλωσσους μαθητές

Εκπαιδευτικό υλικό Ιστορία των Ανθρώπων. Περιλαμβάνει:

- για τη Δ' Δημοτικού (Βιβλίο του μαθητή, βιβλίο του δασκάλου, δίγλωσσα συνοδευτικά βιβλία αγγλικά, ρώσικα, αλβανικά 'companions') (200 σελ.)

Επιμορφωτικός οδηγός για τον εκπαιδευτικό με τίτλο « Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης». Περιλαμβάνει:

- Αλλόγλωσσοι μαθητές στο Νηπιαγωγείο
- Διδασκαλία με αλλόγλωσσους μαθητές του δημοτικού
- Διδασκαλία με αλλόγλωσσους μαθητές του γυμνασίου

Παραγωγή βίντεο με δείγματα εναλλακτικής οργάνωσης της διδασκαλίας σε τάξεις με μικτό μαθητικό πληθυσμό.

Επιμορφωτικό υλικό για εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα προαγωγής ψυχικής υγείας στο σχολικό περιβάλλον και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών (100 σελ.)

Πολύγλωσσος ενημερωτικός οδηγός για γονείς για την κατανόηση της ελληνικής σχολικής πραγματικότητας και κοινωνίας. (3 γλώσσες) (200 σελ.)

Παραγωγή cd rom / video με εκπαιδευτικό υλικό

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αλέξης

4.5 ετών

Πρώην Σοβιετική Ένωση

(Ρωσικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
Δεν δείχνει ιδιαίτερο σεβασμό
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

Α. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

Α. ναι Β. όχι

31. Σχόλια

Αρχικά αρνείται την εθνικότητα και τη γλώσσα. Αργότερα εξοικειώνεται και αναφέρει Ρωσικές λέξεις. Ισχυρίζεται ότι είναι Έλληνας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Ρωσικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Ρωσικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☒
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☐	☒
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Ναι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Ο Αλέξης έχει γεννηθεί στην Ελλάδα και ο πατέρας είναι Ελληνοπόντιος.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Αλέξη
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Στην Ελλάδα
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω, από το σχολείο
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Ρωσικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Ρωσικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα Ελληνικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Όχι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Δεν είναι δύσκολα
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Παίζουμε

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; } Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
Είναι εύκολα
- Ναι. Ποιος σε βοηθάει;

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Το διάλειμμα
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Οι δουλειές
- Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;
Όχι
- Θα μου πεις κάτι στα Ρωσικά;
Σκύλος: σαμπάκα
Γάτα: κόσκα

Ασημούλα

4.3 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
 A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Χρησιμοποιεί λάθος αριθμό
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
 A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
Π.χ. μία μολύβι
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

Δε θυμάται κάποιες λέξεις και περιμένει βοήθεια (π.χ. επίθετο)

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

Α. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

Α. ναι Β. όχι

31. Σχόλια

Γενικά δεν ζητά βοήθεια σχετικά με τη γλώσσα αλλά την περιμένει.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;
Αλβανικής
2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;
Ναι Όχι
3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;
4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;
Δεν γνωρίζω
5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;
Ναι Όχι
Πολύ καλά
6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;
Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή
7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;
Ελληνικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;
Ναι
9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Όχι
10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;
Όχι
11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;
Όχι
12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;
Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☒	☐
ανάγνωσης	☐	☒	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☒	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☒	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☒	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Ναι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
Όχι
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
Όχι
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Όχι
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Ναι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

Όχι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Ασημούλα
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Δεν ξέρω
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Από άλλο σχολείο
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα αλβανικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Δύσκολα να τα πω
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι.
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Ναι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Κανείς
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Γράμματα κεφαλαία Άλφα Γάμα

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; } Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
Η κυρία, η μαμά, οι φίλοι μου και ο μπαμπάς
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Μ' αρέσει τα παιχνίδια
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Τίποτα
- Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;
Όχι
- Πως λένε «καλημέρα» στα αλβανικά;
Καλημέρα
- Όχι, στα αλβανικά. Πώς φωνάζεις τη μαμά και το μπαμπά στα Αλβανικά;
*Τη μαμά «Αιμπάνα», το μπαμπά «Τόσι»
(πρόκειται για τα ονόματα των γονιών της)*

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΟΝΕΑ

(Μητέρα Ασημούλας)

- Από πού είστε;
Από την Αλβανία.
- Τι δουλειά κάνετε;
Καθαρίστρια
- Είστε καιρό στην Ελλάδα;
6 χρόνια
- Σας αρέσει εδώ;
Ναι
- Προσαρμοστήκατε εύκολα;
Στην αρχή δύσκολα
Πείτε μου για την Ασημούλα
- Προσαρμόστηκε (εύκολα) με τη γλώσσα;
Ναι
- Σε ποια γλώσσα απευθύνεστε στο παιδί;
Αλβανικά αλλά απαντάει ελληνικά από τότε που άρχισε το σχολείο
- Δυσκολεύεται με τη γλώσσα;
Όχι.
- Πως τα καταφέρνει;
Από το σχολείο
- Δυσκολεύεται να μάθει καινούριες λέξεις;
Εκείνη ξέρει πιο πολλά από μένα
- Καταλαβαίνει όταν μιλάτε μεταξύ σας;
Ναι
- Μιλάει αλβανικά το ίδιο με τα ελληνικά;
Λίγο αλβανικά, περισσότερο ελληνικά

Ατζέλικα

5.7 ετών

Πρώην Σοβιετική Ένωση

(Αρμένικα)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
 A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Χρησιμοποιεί λάθος χρόνους
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
 A. ναι B. όχι
Χρησιμοποιεί αιτιατική αντί ονομαστική
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Χαρισματικό και πρόθυμο παιδί. Έχει μάθει 3 γλώσσες σε μικρό χρονικό διάστημα.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αρμένικης

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Αρμένικα και Ελληνικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☒
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☒
γραφής.....	☐	☐	☐	☒
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☒
μαθηματικών.....	☐	☐	☐	☒
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☒
μουσικής.....	☐	☐	☐	☒
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☒
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Ναι

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

Όχι

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Όχι

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Ναι

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

Όχι

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

Ναι

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

Ναι

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

Όχι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Παρότι τον Σεπτέμβρη δε γνώριζε την Ελληνική γλώσσα, τώρα που φτάσαμε στον Μάη δεν ξεχωρίζει καθόλου από τα άλλα παιδιά, στο λεξιλόγιο και την έκφρασή της. Σ' αυτό τη βοήθησε το ότι είναι έξυπνη, φιλομαθής αλλά και ο μεγαλύτερος αδερφός της.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Ατζέλικα
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Στην Αρμενία
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Ναι. Ναι
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Ρωσικά και αρμένικα
- Ποια γλώσσα μιλάς καλύτερα;
Πιο καλά αρμένικα, πιο λίγο ρώσικα
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αρμένικα
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι.
- Ποια από τις τρεις γλώσσες προτιμάς;
Τα αρμένικα
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι.
- Τα καταλαβαίνεις;
Λίγο δεν καταλαβαίνω
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Πιο δύσκολο να καταλαβαίνω παρά να τα λέω
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Η κυρία, η μαμά και ο μπαμπάς.
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι, πήγαινα και στην Αρμενία νήπια
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Γράφω. Να γράφουμε και να διαβάζουμε.

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; {
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
- Και στα δύο. Η κυρία και τα παιδιά*
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Και να γράφω και να παίζω και να διαβάζω.
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Τίποτα.
- Πως είναι το «καλημέρα» στα αρμένικα και στα ρωσικά;
Μπάρεφ και Αραε τουρ
(Ανέφερε ενδεικτικά την αρίθμηση στα αρμένικα)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΟΝΕΑ

- Από πού είστε;
Από την Αρμενία.
- Τι δουλειά κάνετε;
Καθαρίστρια και ο σύζυγος ηλεκτροκόλληση
- Είστε καιρό στην Ελλάδα;
1 χρόνο
- Σας αρέσει εδώ;
Ναι, μέχρι τώρα.
- Προσαρμοστήκατε εύκολα;
Ναι. Με τη γλώσσα είχαμε πρόβλημα, τώρα εντάζει
Πείτε μου για την Ατζέλικα
- Προσαρμόστηκε (εύκολα) με τη γλώσσα;
Ναι
- Σε ποια γλώσσα απευθύνεστε στο παιδί;
Αρμένικα και Ρωσικά
- Πως τα πάει στο σχολείο;
Καλά τα πάει
- Δε δυσκολεύεται με τη γλώσσα; Πως τα καταφέρνει;
Στο σχολείο τη βοηθάνε και δεν έχει πρόβλημα
- Ζητάτε βοήθεια από αλλού για να το βοηθήσετε;
Εκείνη διορθώνει τη μαμά.
- Μιλάτε συχνά με τη Νηπιαγωγό;
Ναι
- Δυσκολεύεται να μάθει καινούριες λέξεις;
Όχι, δεν έχει πρόβλημα
- Καταλαβαίνει όταν μιλάτε μεταξύ σας;
Ναι
- Μιλάει αρμένικα το ίδιο με τα ελληνικά;
Αρμένικα καλύτερα

Γκέρτα

4.6 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
Λίγη ώρα μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
Προσέχει αλλά δεν επεμβαίνει σχεδόν καθόλου
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι

10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;

A. χαμηλές B. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

A. ναι B. όχι

12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;

A. ναι B. όχι

13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;

A. ναι B. όχι

14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;

A. ναι B. όχι

15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)

A. ναι B. όχι

Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)

A. ναι B. όχι

17. Στην κλίση των ονομάτων;

A. ναι B. όχι

18. Στη συμφωνία του επιθέτου;

A. ναι B. όχι

19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

A. ναι B. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Γενικά δεν είναι ιδιαίτερα ομιλητική. Είναι αρκετά ντροπαλή

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Δεν γνωρίζω

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Δεν γνωρίζω αλλά πιστεύω και στις δύο γλώσσες

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Απομονώνεται λίγο, λόγω ηλικίας. Δεν ενδιαφέρεται να κάνει παρέες

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι.

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Στη αρχή ένιωθε. Τώρα πια όχι.

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι, μαθαίνει να δέχεται το ρόλο της στα παιχνίδια.

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι, και δείχνει πολύ αγάπη

Συμμετογή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

Κυρίως παιχνίδια

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Με τον τρόπο της
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι τόσο όσο του Μαρτίν (είναι αδέρφια)
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Μικρές
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Ναι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Δεν χρησιμοποιεί άρθρα
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Προσπαθεί. Αν δεν το ξέρει δεν εκφράζεται
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Ελάχιστες φορές. Συνήθως περιμένει, είναι προσεκτική
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Την διορθώνουν
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Ναι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Ήρθε με τον αδερφό της από άλλο σχολείο, στο οποίο ήταν προφανώς περιθωριοποιημένοι. Έτσι, στην αρχή της χρονιάς έβγαλαν αμυντική συμπεριφορά, αλλά πλέον έχουν ενταχθεί κανονικά στην τάξη.

Ζωή

4.7 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;
23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)
 Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα
24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε
25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;
Με το όνομά της.
26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;
27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;
 Α. ναι Β. όχι
28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;
Α. ναι Β. όχι
29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι τι τύπου είναι;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
31. Σχόλια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Όχι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Όχι

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☒	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☒	☐
γραφής.....	☐	☐	☒	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☒	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☒	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
Όχι
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
Όχι
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Όχι
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Ναι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Ζωή
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Στην Αθήνα
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω, μόνο δύο, μία εδώ, μία από άλλο σχολείο
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Όχι και πολύ
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα αλβανικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Ε, λίγο
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Ναι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Κανείς
- Σου αρέσει το σχολείο;
Μ' αρέσει
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Γράμματα μερικά

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά;

Όχι. Πως τα καταφέρνεις;

Ναι. Ποιος σε βοηθάει;

*Τα κάνω μόνη μου αλλά την
άλλη μέρα με βοηθάει η
Σπυριδούλα (φίλη από την
Αλβανία)*

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;

Που παίζουμε

- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;

Οι δύσκολες δουλειές, όταν μαλώνουμε

- Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;

Όχι

- Πως λένε «καλημέρα» στα αλβανικά;

Δεν θυμάμαι

Ζωή
4.9 ετών
Αλβανία
(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
 A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Στον αριθμό. Χρησιμοποιεί το σωστό πρόσωπο σε λάθος αριθμό.
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Δεν μιλάει αλλά καταλαβαίνει

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Όχι με όλους

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Απλώς δεν την επιλέγουν για παρέα

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Ναι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Είναι επιφυλακτική

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Είναι διστακτική (είναι προνήπιο)

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
- ανάγνωσης
- γραφής.....
- φυσικής αγωγής.....
- βιολογίας.....
- μαθηματικών.....
- φυσικών επιστημών.....
- μουσικής.....
- εικαστικών.....
- θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☒	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☒	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☒	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☒	☐	☐
βιολογίας.....	☐	☒	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☒	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☒	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Κατανοεί, δε ζητά διευκρινίσεις ποτέ
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Λίγο
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Αρκετές
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Ναι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Κυρίως στα πρόσωπα
23. Στην κλίση των ονομάτων;
Στα γένη
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Όχι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Αδιάφορα
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι, επαναλαμβάνει
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι ιδιαίτερα
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Θεοδώρα
4.4 ετών
Αλβανία
(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
 Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
 Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
 Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
 Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
 Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
Είναι ήσυχη αλλά δεν παρεμβαίνει
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
 Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
 Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Είναι πολύ ντροπαλή και δε μιλάει μπροστά σε όλους, μόνο σε παρεούλες.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Όχι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Όχι

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετογή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☐	☒	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☒	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☒	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
Όχι
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
Όχι
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Όχι
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Ναι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Θοδώρα
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Δεν ξέρω
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Ναι. Ναι. Κι απ' το σχολείο και απ' αλλού
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα αλβανικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Όχι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Κανένας
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι.
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Παίζουμε, διαβάζουμε παραμύθια, ζωγραφίζουμε

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; } Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
Ο Λευτέρης(συμμαθητής της από την Αλβανία) και μόνη μου
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Η ζωγραφική.
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Η δουλειά, οι δύσκολες εργασίες.
- Πες μου μερικές λέξεις στα αλβανικά;
Μάμν: μαμά, μιν: ναι, γιο: όχι

Ιωάννα

5.8 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
 A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι Β. όχι

31. Σχόλια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Είναι ανασφαλής και ζηλιάρα

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☒	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☒	☐
γραφής.....	☐	☐	☐	☒
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒
βιολογίας.....	☐	☐	☒	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☒	☐
μουσικής.....	☐	☐	☐	☒
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☒
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Ναι

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

Όχι καθόλου

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Όχι

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

Όχι

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Ναι πάντα

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

Όχι

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Δεν κάνει λάθη

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

Όχι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΕΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Ιωάννα
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Στην Αλβανία
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω. Ναι. Ναι έχω και μια γειτόνισσά μας
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Μερικές φορές ελληνικά και μερικές αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Αλβανικά επειδή μ' αρέσει πιο πολύ η Αλβανία
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Όχι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Η μαμά
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι.
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Παίζω με τις φίλες μου, κάνουμε χειροτεχνίες, εργασίες

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; {
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Μ' αρέσει να κάνω εργασίες, χειροτεχνίες
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Δεν μ' αρέσει να αφήνω τη μαμά μου απ' το χέρι
- Πες μου μια λέξη στα αλβανικά
Νατ ναμίρε: καληνύχτα

Λευτέρης
4.8 ετών
Αλβανία
(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
 Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
Δεν παρεμβαίνει καθόλου
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
 A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Στους χρόνους
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
 A. ναι B. όχι
Δεν χρησιμοποιεί αιτιατική πάντα
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

Α. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

Α. ναι Β. όχι

31. Σχόλια

Ντροπαλό και λιγομίλητο παιδί

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Όχι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Όχι

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετογή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☒	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Μερικές φορές

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Μερικές φορές
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Λίγα
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
Λίγα
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
Λίγα
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Λίγα
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Όχι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Λευτέρη
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Δεν ξέρω
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω, τον ξάδερφό μου μόνο
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά, λίγα
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Η μαμά μιλάει αλβανικά με το μπαμπά.
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Ελληνικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Όχι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Κανείς
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Παίζουμε

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά;
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;

Η κυρία

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;

Να παίζω

- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;

Τίποτα

- Πες μου κάτι στα αλβανικά.

Νουγτου: δεν θέλω, Μάμν: μαμά

Μαρτίν

5.8 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

A. ναι B. όχι

12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;

A. ναι B. όχι

13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;

A. ναι B. όχι

14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;

A. ναι B. όχι

15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)

A. ναι B. όχι

Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

Χρησιμοποιεί παθητική φωνή αντί ενεργητική, π.χ. «αυτοί συνάντησαν» αντί συναντήθηκαν.

16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)

A. ναι B. όχι

17. Στην κλίση των ονομάτων;

A. ναι B. όχι

π.χ. στρατιώτους, στα κόκορα

18. Στη συμφωνία του επιθέτου;

A. ναι B. όχι

19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

A. ναι B. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

«ξεκρύωσε» αντί ζεστάθηκε

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

Όταν διαπιστώνουν τα λάθη του

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

Κυρίως άγνωστες λέξεις

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

«Εγώ δεν ξέρω, είμαι Αλβανός»

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

Αλλά περιμένει από τη νηπιαγωγό και τα παιδιά να το βοηθήσουν

31. Σχόλια

Γεννήθηκε στην Αλβανία. Ελληνικά του έμαθε ο πατέρας του και φαίνεται να αισθάνεται υπερήφανος για την καταγωγή του. Αφηγήθηκε στην τάξη ένα παραμύθι που του είχε διηγηθεί ο πατέρας του στα Αλβανικά. Έκανε δηλαδή μόνος του τη μετάφραση. Αν και λόγω της ηλικίας δυσκολεύτηκε στην αφήγηση, απέδωσε σωστά το νόημα με τη βοήθεια της Νηπιαγωγού. Έδειξε εκφραστικά προβλήματα και εμφανώς διαφοροποιημένη προφορά.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι, μιλάει

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Δε γνωρίζω αλλά πιστεύω και στις δύο γλώσσες

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι, διότι έχει ήδη γίνει προετοιμασία. Οι υπόλοιποι γονείς προετοιμάστηκαν από τη νηπιαγωγό.

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Στη αρχή ναι, είχε ύφος αμυντικό και υπεροπτικό. Τώρα πια όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Τώρα όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Κοιτάζει αν υπάρχει δικαιοσύνη από τη νηπιαγωγό και αυτό τον ικανοποιεί.

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Ναι, με λεπτομέρεια
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Έχει μια μικρή διαφοροποίηση
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Λίγες
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι ιδιαίτερα
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
Ναι
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Ναι, γενικά
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
1 – 2 φορές
Γενικά όταν δεν ξέρει, λέει κάτι και περιμένει διόρθωση
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Τον διορθώνουν ή εξηγούν τι θέλει να πει: «θέλει να πει . . . αυτό»
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Πολύ
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Δε ρωτάει αλλά το περιμένει
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Ναι, του δίνω τις ευκαιρίες που ζητά για να εκφραστεί
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;

Μαρτίν

- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;

Στην Αλβανία

- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;

Έχω και από το σχολείο και από τη μαμά και το μπαμπά

- Μιλάς άλλη γλώσσα;

Αλβανικά

- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;

Και αλβανικά και ελληνικά

- Σου αρέσουν τα ελληνικά;

Ναι, μ' αρέσουν

- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;

Τα αλβανικά

- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;

Όχι και πολύ

- Τα καταλαβαίνεις;

Ναι

- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;

Λίγο δύσκολο

- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;

Ο μπαμπάς, που ξέρει πιο καλά ελληνικά. Η μαμά δεν ξέρει

- Σου αρέσει το σχολείο;

Ναι

- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;

Παίζουμε, μαθαίνουμε τραγούδια, μιλάμε, μαθαίνουμε πράγματα...

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; { Ναι. Πως τα καταφέρνεις;
Όχι. Ποιος σε βοηθάει;
Η κυρία

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;

Να παίζουμε

- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;

Τίποτα, όλα μου αρέσουν

- Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;

Όχι

- Πως λένε «καλημέρα» στα Αλβανικά;

Δεν θυμάμαι

Μιχάλης

5.4 ετών

Βόρειος Ήπειρος

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
Κυρίως με ένα δίγλωσσο παιδί άλλης εθνικότητας
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

A. ναι B. όχι

12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;

A. ναι B. όχι

13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;

A. ναι B. όχι

14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;

A. ναι B. όχι

15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)

A. ναι B. όχι

Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)

A. ναι B. όχι

17. Στην κλίση των ονομάτων;

A. ναι B. όχι

18. Στη συμφωνία του επιθέτου;

A. ναι B. όχι

19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)

A. ναι B. όχι

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

A. ναι B. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Γενικά είναι ζωηρό και επιθετικό παιδί. Σχετικά με τη γλώσσα, δυσκολεύεται στις καταλήξεις των ονομάτων και των επιθέτων

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Βορειοηπειρώτης

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Ελληνικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☒
ανάγνωσης	☐	☒	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☒	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Ναι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;

Μιχάλη

- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά; Εσύ;

Στην Αλβανία. Εγώ εδώ

- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;

Ναι, απ' το σχολείο και απ' το σπίτι

- Μιλάς άλλη γλώσσα;

Αλβανικά

- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;

Αλβανικά

- Σου αρέσουν τα ελληνικά;

Ναι

- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;

Τα αλβανικά

- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;

Ναι

- Τα καταλαβαίνεις;

Ναι, μερικά όμως όχι

- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;

Ναι

- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;

Ο μπαμπάς και η κυρία

- Σου αρέσει το σχολείο;

Ναι

- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;

Κάνουμε γράμματα, ζωγραφιές, τρώμε, κάνουμε φασαρία! Τα γράμματα, το

2.

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά;

Όχι. Πως τα καταφέρνεις;

Ναι. Ποιος σε βοηθάει;

*Η κυρία, τα αγόρια, η μαμά μου
και ο μπαμπάς μου.*

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;

Τα γράμματα

- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;

Εμένα δε μου αρέσουν οι αριθμούς

- Πως λένε «δε θέλω» στα αλβανικά;

Νουχ ντούα

Νίνο

5.4 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
 Α. ναι Β. όχι
Ενοχλεί τα παιδιά που παίζουν
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
Κάποια αγόρια το χτυπούν. Αδιαφορεί ή τα προκαλεί περισσότερο
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
 Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

A. ναι B. όχι

12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;

A. ναι B. όχι

13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;

A. ναι B. όχι

14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;

A. ναι B. όχι

15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)

A. ναι B. όχι

Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)

A. ναι B. όχι

17. Στην κλίση των ονομάτων;

A. ναι B. όχι

18. Στη συμφωνία του επιθέτου;

A. ναι B. όχι

19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

A. ναι B. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα
Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;
Δε γνωρίζει κάποιες λέξεις και κοροϊδευτικά χρησιμοποιεί κάποιες άλλες.
23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)
 Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα
24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε
25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;
Με το όνομά του.
26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;
 Α. ναι Β. όχι
Αυτός είναι Αλβανάκι
Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;
Όχι
27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;
 Α. ναι Β. όχι
28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;
Α. ναι Β. όχι
29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι τι τύπου είναι;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
31. Σχόλια
Ζωηρό παιδί με επιθετική συμπεριφορά.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Δε γνωρίζω

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Όχι

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι, αλλά έχει αλβανική συνείδηση (π.χ με σημαία)

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☒	☐	☐
ανάγνωσης	☐	☒	☐	☐
γραφής.....	☒	☐	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☒	☐	☐
βιολογίας.....	☒	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☒	☐	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☒	☐	☐	☐
μουσικής.....	☒	☐	☐	☐
εικαστικών.....	☒	☐	☐	☐
θεατρικής αγωγής.....	☒	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Ναι

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

Όχι

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Όχι

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

Όχι

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

Όχι

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Ναι

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

Όχι

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

Όχι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Είναι πλήρως ενταγμένο στο σύνολο της τάξης

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Νίνο
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Δεν ξέρω
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έναν από το σχολείο
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα ελληνικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Να τα ακούω
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Ο μπαμπάς μου
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Τραγούδια

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά;
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;

Μας τα δείχνει η κυρία

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;

Το παιχνίδι

- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;

Η δουλειά

- Πες μου κάτι στα αλβανικά

Γομάρ (γαϊδούρι), Απ ε πορτ (άνοιξε την πόρτα)

Παΐσης

5 ετών

Πρώην Σοβιετική Ένωση

(Ρωσικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

Όχι

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

Α. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

Α. ναι Β. όχι

31. Σχόλια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Ρωσοπόντιος

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Ναι λίγο

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Είναι συνεσταλμένος

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☒
ανάγνωσης	☐	☒	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☒	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒
βιολογίας.....	☐	☒	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☒	☐
μουσικής.....	☒	☐	☐	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☒	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Όχι
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Συνήθως ναι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Φυσιολογικά
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Παυλίνα

5.9 ετών

Πρώην Σοβιετική Ένωση

(Ρωσικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

A. ναι B. όχι

12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;

A. ναι B. όχι

13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;

A. ναι B. όχι

14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;

A. ναι B. όχι

15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)

A. ναι B. όχι

Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)

A. ναι B. όχι

17. Στην κλίση των ονομάτων;

A. ναι B. όχι

18. Στη συμφωνία του επιθέτου;

A. ναι B. όχι

19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

A. ναι B. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Ρωσοπόντια

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετογή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

προφορικής επικοινωνίας.....

ανάγνωσης

γραφής.....

φυσικής αγωγής.....

βιολογίας.....

μαθηματικών.....

φυσικών επιστημών.....

μουσικής.....

εικαστικών.....

θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☒
ανάγνωσης	☐	☐	☒	☐
γραφής.....	☐	☐	☒	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☒	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☒	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☒	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☒
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Ναι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Όχι
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Όχι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Όχι
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Συνήθως ναι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Φυσιολογικά
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πώς σε λένε;
Παυλίνα
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Στη Ρωσία
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Ναι, ναι κι από αλλού
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Ρωσικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Μερικές φορές ρωσικά με τον παππού. Με τον μπαμπά και τη μαμά ελληνικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Πολύ
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα ρωσικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Τίποτα
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Η μαμά ή ο μπαμπάς
- Σου αρέσει το σχολείο;
Πολύ
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Μαθαίνουμε να διαβάζουμε, να κάνουμε ανακύκλωση χαρτιού, παίζουμε με τα μουσικά όργανα, ζωγραφίζουμε

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; {
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Να μαθαίνω τα γράμματα για να τα μάθω και στη μαμά μου που είναι αγράμματη
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Η φασαρία
- Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;
(Τραγούδησε ρωσικό παιδικό τραγούδι)
- Πώς λένε καλημέρα στα ρωσικά;
Ντομπρο ούτρα: καλημέρα

Πέτρος
4.8 ετών
Αλβανία
(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
 A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

Α. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

Α. ναι Β. όχι

31. Σχόλια

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;
Αλβανικής
2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;
Ναι Όχι
3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;
4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;
Όχι
5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;
Ναι Όχι
6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;
Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή
7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;
Με μεγαλύτερους
9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Ναι
10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;
Όχι ιδιαίτερα
11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;
Είναι πολύ ζωηρός
12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;
Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☒	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☒	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☒	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☒	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☒	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☒	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Ναι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Μερικές φορές
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
Ναι
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Στα πρόσωπα
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
Κάνει
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Όχι πάντα
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
Αδιάφορα
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
Ναι είναι
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Μερικές φορές
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΕΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Πέτρο
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Στην Ελλάδα
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω, ναι
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα ελληνικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Ναι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Να τα πω
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Η κυρία, τα παιδιά.
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι, πολύ.
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Παίζουμε. Γράμματα.

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; {
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Να παίζω
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Τίποτα
- Πως είναι «καλημέρα» στα αλβανικά;
Μιμικέσι

Ρεντόν

5.6 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
 Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
 Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
 Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
 Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
 Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
 Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
 Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

Δεν βρίσκει πάντα τις κατάλληλες λέξεις. Όταν δε βρίσκει τη λέξη που θέλει να πει, περιγράφει. Για παράδειγμα για την καρφίτσα λέει «αυτό που τσιμπάει και κάνει τσιμ»

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Όταν αντιμετωπίζει προβλήματα έκφρασης προσπαθεί μόνος του να βρει λύσεις.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Δεν ξέρω

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Όχι

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☒	☐	☐
ανάγνωσης	☒	☐	☐	☐
γραφής.....	☒	☐	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☒	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☒	☐
μουσικής.....	☐	☐	☐	☒
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☒
θεατρικής αγωγής.....	☐	☒	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Ναι

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

Όχι

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Όχι

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

Όχι

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

Όχι

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Ναι

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

Όχι

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

Ναι

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

Όχι

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

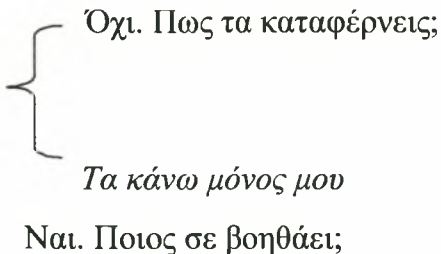
Όχι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Είναι πλήρως ενταγμένο στο σύνολο της τάξης

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πώς σε λένε;
Ρεντόν
- Πού γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά; Εσύ;
Δεν ξέρω. Εγώ στην Αλβανία
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Ναι. Κι απ' το σπίτι.
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Αλβανικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Αλβανικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα ελληνικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι.
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Εύκολο
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Παίζουμε, κάνουμε και δουλίτσες.

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά;
 - Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Ναι. Ποιος σε βοηθάει;
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Οι δουλίτσες
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Τα κορίτσια
- Πώς λένε καλημέρα στα αλβανικά;
Καλημέρα
- Όχι, στα αλβανικά. Αυτό είναι στα ελληνικά
Καλημέρα λέμε στο σπίτι

Σάρα

4.10 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
A. ναι B. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
A. ναι B. όχι
Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Δεν ζητάει εξηγήσεις αλλά δεν αρνείται όταν δεν καταλαβαίνει. Δεν μιλάει ποτέ στα αλβανικά με Αλβανούς φίλους και φίλες. Μόνο στο σπίτι. Δυσκολεύεται στη μετάφραση, ισχυρίζεται ότι δεν θυμάται.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Αλβανικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Όχι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☒	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Όχι

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

Όχι

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Όχι

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

Όχι

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

Όχι

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

32. Σχόλια και παρατηρήσει

Τζουλιάν

5.2 ετών

Ρουμανία

(Ρουμάνικα)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
Κυρίως με ένα δίγλωσσο άλλης εθνικότητας.
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
 A. ναι B. όχι
Δυσκολεύεται να εκφράσει αυτό ακριβώς που θέλει να πει.
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
 A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Χρησιμοποιεί λάθος αριθμό σε αντιστοιχία με το πρόσωπο και δυσκολεύεται με τους χρόνους των ρημάτων.
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
 A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
 A. ναι B. όχι
Δυσκολεύεται στις καταλήξεις.
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
A. ναι B. όχι

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

Α. ναι Β. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

Συνήθως δεν τοποθετεί σωστά μέσα στην πρόταση το ρήμα.

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

Α. ναι Β. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Α. το κοροϊδεύουν Β. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά του.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

Α. ναι Β. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

Α. ναι Β. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

Α. ναι Β. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Πρόκειται για ένα παιδί που έμαθε τα ελληνικά μέσα σε 6-7 μήνες και η γλωσσική του ικανότητα είναι πολύ καλή αν λάβουμε υπόψη ότι μιλάει ελληνικά μόνο στο σχολείο. Γενικά έχει ενταχθεί στην τάξη και προσπαθεί να παραβλέπει τα λάθη του χωρίς να είναι αρνητικός σε τυχόν διορθώσεις.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Ρουμάνος

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

Ηρθε τα Χριστούγεννα στο σχολείο

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Ελληνικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☒	☐	☐
ανάγνωσης	☒	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☒	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☒
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☒	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☒
θεατρικής αγωγής.....	☐	☒	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Ναι

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

Ναι

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Ναι

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

Ναι

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

Ναι

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

Αδιαφορούν

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

Ναι

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

Όχι

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

Ναι

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

Το παιδί ήρθε από τα Χριστούγεννα χωρίς να ξέρει ελληνικά και τα έμαθε πολύ γρήγορα

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Τζουλιάν
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω μόνο στη Ρουμανία και εδώ το Μιχάλη
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Ρουμάνικα
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Και ελληνικά και ρουμάνικα
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα ρουμάνικα
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Ναι, λίγο
- Τα καταλαβαίνεις;
Δεν καταλαβαίνω όλα
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Όχι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Η μαμά ή ο μπαμπάς
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι έχει και στη Ρουμανία σχολείο
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Εδώ μαθαίνουμε το 2, το 3, το 4

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; Όχι. Πως τα καταφέρνεις;
Ναι. Ποιος σε βοηθάει;

Τα Άλφα Βήτα. Και η κυρία και ο Μιχάλης και όλοι. Εγώ ξέρω πιο καλά από αυτούς.

- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;

Να παίζω κυνηγητό, παιχνίδια που κάνουμε εδώ και να τρώω.

- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;

Δε μου αρέσει τίποτα άλλο

- Πως λένε «τι κάνεις» στα ρουμάνικα;

Τσε φας;

- Πως είναι το «σχολείο» στα ρουμάνικα;

Γκραντινίτσα

Χαράλαμπος

4.11 ετών

Βουλγαρία

(Βουλγαρικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
A. ναι B. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
A. ναι B. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 A. ναι B. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
 A. ναι B. όχι
Όχι ιδιαίτερα αλλά παρουσιάζει κάποια
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
 A. ναι B. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
Δεν κάνει λάθη στα πρόσωπα αλλά σε κάποιους χρόνους. Για παράδειγμα στον μέλλοντα δεν λέει το θα.
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
A. ναι B. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
A. ναι B. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
A. ναι B. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
 A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα
Για παράδειγμα κάποιες φορές χρησιμοποιεί αιτιατική αντί για ονομαστική

21. Κάνει συντακτικά λάθη;

A. ναι B. όχι

Τι είδους είναι αυτά;

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Όπως στα υπόλοιπα παιδιά.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Αρνείται να μιλήσει βουλγαρικά και γενικά έχει αρνητική στάση για την καταγωγή του.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Βουλγάρικης

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι, λίγο

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Ελληνικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Ναι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

Όχι

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετογή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
- ανάγνωσης
- γραφής.....
- φυσικής αγωγής.....
- βιολογίας.....
- μαθηματικών.....
- φυσικών επιστημών.....
- μουσικής.....
- εικαστικών.....
- θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☐	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☒	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☒	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☐	☐	☒	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☒	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☒	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Όχι

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Όχι

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;
Όχι
19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;
Όχι
20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;
Λίγες
21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;
22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
23. Στην κλίση των ονομάτων;
24. Στη συμφωνία του επιθέτου;
25. Κάνει συντακτικά λάθη;
26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;
Όχι
27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)
Όχι
28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;
29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)
Όχι
31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;
Όχι
32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΗΠΙΟΥ

- Πως σε λένε;
Χαράλαμπο
- Που γεννήθηκε ο μπαμπάς και η μαμά;
Δεν ξέρω
- Έχεις φίλους; Πολλούς; Από το σχολείο;
Έχω, ναι. Ναι κι από τον παιδικό σταθμό.
- Μιλάς άλλη γλώσσα;
Βουλγαρικά
- Στο σπίτι τι γλώσσα μιλάτε;
Βουλγαρικά
- Σου αρέσουν τα ελληνικά;
Ναι
- Ποια από τις δύο γλώσσες προτιμάς;
Τα βουλγαρικά
- Δυσκολεύεσαι με τα ελληνικά;
Όχι
- Τα καταλαβαίνεις;
Ναι
- Είναι πιο δύσκολο να μιλάς ελληνικά;
Όχι
- Όταν δυσκολεύεσαι ποιος σε βοηθάει;
Η αδερφή μου η Μαρία. Ο μπαμπάς μιλάει πιο καλά.
- Σου αρέσει το σχολείο;
Ναι
- Τι κάνετε στο σχολείο; Τι μαθαίνετε;
Γράμματα, ζωγραφίζουμε.

- Δυσκολεύεσαι σε κάτι από αυτά; {
 - Ναι. Πως τα καταφέρνεις;
 - Όχι. Ποιος σε βοηθάει;
Μόνος μου, μερικές φορές με βοηθάει κάποιος, όχι η κυρία
- Τι σου αρέσει πιο πολύ στο σχολείο;
Ένας φίλος μου, η εργασία που κάνω τώρα
- Τι δεν σου αρέσει από αυτά που κάνετε εδώ;
Όταν μπαίνω μέσα από το διάλειμμα
- Ξέρεις κανένα τραγουδάκι σε άλλη γλώσσα;
Ντρέπομαι
- Πως λένε γεια στα βουλγαρικά;
Τσάο
- Θα μου πεις και κάτι άλλο στα βουλγαρικά;
Μαμά: Μάικο
Μπαμπάς: Τάκο

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΓΟΝΕΑ

(Πατέρας Χαράλαμπου)

- Από πού είστε;
Από τη Βουλγαρία
- Είστε καιρό στην Ελλάδα;
13 χρόνια
- Σας αρέσει εδώ;
Ναι
Πείτε μου για τον Χαράλαμπο
- Προσαρμόστηκε (εύκολα) με τη γλώσσα;
Ναι, γεννήθηκε εδώ και έμαθε τα ελληνικά
- Σε ποια γλώσσα απευθύνεστε στο παιδί;
Ελληνικά
- Γιατί αυτό;
Είναι πιο εύκολα να τα μάθουν.
- Πως τα πάει στο σχολείο;
Καλά, μικρός είναι ακόμη
- Δε δυσκολεύεται με τη γλώσσα; Πως τα καταφέρνει;
Ρωτάει εμένα και του εξηγώ
- Δυσκολεύεται να μάθει καινούριες λέξεις;
Ρωτάει και μαθαίνει
- Καταλαβαίνει όταν μιλάτε μεταξύ σας;
Καταλαβαίνει
- Μιλάει βουλγαρικά το ίδιο με τα ελληνικά;
Λίγο βουλγαρικά, περισσότερο ελληνικά

Χρύσα

3.11 ετών

Αλβανία

(Αλβανικά)

ΟΔΗΓΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΔΙΓΛΩΣΣΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

1. Με τι ασχολείται το παιδί στις ελεύθερες ώρες;
 Α. παίζει Β. παρατηρεί μια παρέα Γ. κάθεται απόμακρα
2. Αν παίζει, παίζει:
Α. με παιδιά της ίδιας εθνικότητας Β. μεικτά Γ. μόνο του
3. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού μιλά:
Α. τη μητρική του γλώσσα Β. την ελληνική Γ. μεικτά Δ. δε μιλά καθόλου
4. Δημιουργεί εντάσεις;
Α. ναι Β. όχι
5. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, πώς αντιδρά;
Μόνο λόγω ηλικίας
6. Αντιμετωπίζει τη νηπιαγωγό όπως και τα υπόλοιπα παιδιά;
 Α. ναι Β. όχι
Αν όχι, σε τι διαφέρει η συμπεριφορά του;
7. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;
 Α. ελεύθερες Β. οργανωμένες Γ. και στις δύο
8. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας συμμετέχει
Α. καθόλου Β. ελάχιστα Γ. αρκετά Δ. συνεχώς
9. Κατά τη διάρκεια της οργανωμένης δραστηριότητας, μιλά στη μητρική του γλώσσα;
Α. ναι Β. όχι
10. Πώς μπορούν να χαρακτηριστούν οι επιδόσεις του στις δραστηριότητες γλώσσας;
 Α. χαμηλές Β. μέτριες Γ. καλές Δ. αρκετά καλές

11. Δυσκολεύεται το παιδί να κατανοήσει τους συμμαθητές του;
 Α. ναι Β. όχι
12. Δυσκολεύεται να κατανοήσει τη νηπιαγωγό;
 Α. ναι Β. όχι
13. Η προφορά του διαφοροποιείται από των υπόλοιπων παιδιών;
 Α. ναι Β. όχι
14. Παρουσιάζει ιδιαίτερα εκφραστικά προβλήματα;
Α. ναι Β. όχι
15. Κάνει λάθη στην κλίση του ρήματος; (πρόσωπα, αριθμός)
Α. ναι Β. όχι
Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;
16. Κάνει λάθη στη χρήση των ανώμαλων τύπων του ρήματος; (π.χ. άγνοια του ανώμαλου αορίστου)
Α. ναι Β. όχι
17. Στην κλίση των ονομάτων;
 Α. ναι Β. όχι
18. Στη συμφωνία του επιθέτου;
 Α. ναι Β. όχι
19. Χρησιμοποιεί το άρθρο των ουσιαστικών;
Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα
20. Χρησιμοποιεί το σωστό γραμματικό γένος των ουσιαστικών; (άρθρο)
Α. ναι Β. όχι Γ. όχι πάντα
21. Κάνει συντακτικά λάθη;
 Α. ναι Β. όχι
Τι είδους είναι αυτά;
Δεν σχηματίζει ολοκληρωμένες προτάσεις.

22. Χρησιμοποιεί το κατάλληλο λεξιλόγιο;

A. ναι B. όχι

Αν όχι, υπάρχουν παραδείγματα; Και σε ποιους τομείς;

23. Οι γλωσσικές δεξιότητες του παιδιού του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους συμμαθητές του; (όπως γίνεται αντιληπτό από τη μεριά των συμμαθητών του)

A. ναι B. όχι Γ. όχι πάντα

24. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

A. το κοροϊδεύουν B. αδιαφορούν ή Γ. το διορθώνουν Δ. γελάνε

25. Με ποιον τρόπο αναφέρονται στο παιδί οι συμμαθητές του;

Με το όνομά της.

26. Παρατηρούνται ρατσιστικά σχόλια;

A. ναι B. όχι

Αν ναι, η δασκάλα παρεμβαίνει;

27. Είναι πρόθυμο το παιδί να διορθώνει τυχόν λάθη του;

A. ναι B. όχι

28. Ζητάει να του εξηγήσουν ό,τι δεν καταλαβαίνει;

A. ναι B. όχι

29. Διατυπώνει σχόλια σε σχέση με τις γλωσσικές του δεξιότητες;

A. ναι B. όχι

Αν ναι τι τύπου είναι;

30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα;

A. ναι B. όχι

31. Σχόλια

Είναι πολύ μικρή και Δε μιλάει πολύ, είναι ήσυχη και ντροπαλή. Δεν καταλαβαίνει απόλυτα τα ελληνικά αλλά κάνει προσπάθειες να καταλάβει. Είναι παρατηρητική και προσεκτική.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΓΛΩΣΣΟ ΠΑΙΔΙ

Γενικές ερωτήσεις για το προφίλ του παιδιού

1. Τι εθνικότητας είναι το παιδί;

Αλβανικής

2. Είναι και οι δύο γονείς άλλης εθνικότητας;

Ναι Όχι

3. Αν όχι ποιος από τους δύο είναι ξένος;

4. Γνωρίζετε αν το παιδί μιλάει τη μητρική του γλώσσα;

Ναι

5. Μιλάει ελληνικά το παιδί;

Ναι Όχι

6. Πώς θα χαρακτηρίζατε την ικανότητά του να μιλά ελληνικά;

Χαμηλή Μέτρια Καλή Αρκετά καλή

7. Γνωρίζετε σε ποια γλώσσα μιλάει το παιδί στην οικογένειά του;

Αλβανικά

Κοινωνική ένταξη του παιδιού

8. Κάνει παρέα με τους συμμαθητές του στις ελεύθερες ώρες;

Όχι

9. Τα υπόλοιπα παιδιά το αντιμετωπίζουν διαφορετικά;

Όχι

10. Φαίνεται να νιώθει το ίδιο διαφορετικό μέσα στην τάξη;

11. Έχετε παρατηρήσει κάποια περίεργη συμπεριφορά του παιδιού απέναντι στους συμμαθητές του;

Όχι

12. Εσάς σας αντιμετωπίζει όπως σας αντιμετωπίζουν και τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης;

Ναι

Συμμετοχή στις δραστηριότητες

13. Σε ποιες δραστηριότητες επιλέγει να εμπλακεί;

Ελεύθερες Οργανωμένες Και στις δύο

14. Δείχνει ενδιαφέρον να συμμετέχει στις δραστηριότητες:

- προφορικής επικοινωνίας.....
ανάγνωσης
γραφής.....
φυσικής αγωγής.....
βιολογίας.....
μαθηματικών.....
φυσικών επιστημών.....
μουσικής.....
εικαστικών.....
θεατρικής αγωγής.....

15. Πώς θα χαρακτηρίζατε του στις δραστηριότητες :

	Χαμηλή	Μέτρια	Καλή	Αρκετά καλή
προφορικής επικοινωνίας.....	☒	☐	☐	☐
ανάγνωσης	☐	☐	☐	☐
γραφής.....	☐	☐	☐	☐
φυσικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐
βιολογίας.....	☐	☐	☐	☐
μαθηματικών.....	☐	☐	☐	☐
φυσικών επιστημών.....	☐	☐	☐	☐
μουσικής.....	☒	☐	☐	☐
εικαστικών.....	☐	☐	☐	☐
θεατρικής αγωγής.....	☐	☐	☐	☐

Επίπεδο γλώσσας

16. Το παιδί δυσκολεύεται να κατανοήσει τους συμμαθητές του;

Μερικές φορές

17. Δυσκολεύεται να κατανοήσει εσάς;

Μερικές φορές

18. Όταν κάτι που έχει ειπωθεί δεν το κατανοεί, ζητά διευκρινίσεις;

Όχι, είναι πολύ μικρή

19. Ο τρόπος που προφέρει την ελληνική γλώσσα το διαφοροποιεί από τα άλλα παιδιά;

20. Δείχνει να αντιμετωπίζει δυσκολίες στην έκφρασή του;

Ναι, λόγω ηλικίας

21. Παρατηρήσατε να κάνει ιδιαίτερα λάθη στο σχηματισμό των ρημάτων;

22. Αν ναι, τι είδους είναι αυτά;

23. Στην κλίση των ονομάτων;

24. Στη συμφωνία του επιθέτου;

25. Κάνει συντακτικά λάθη;

26. Χρησιμοποιεί πάντα το κατάλληλο λεξιλόγιο;

27. Έχετε παρατηρήσει ποτέ να λέει το παιδί κάτι και να εννοεί κάτι άλλο; (δηλαδή να χρησιμοποιεί λάθος λέξεις ή εκφράσεις)

28. Οι συμμαθητές του πώς αντιμετωπίζουν τα λάθη του;

29. Είναι πρόθυμο να διορθώνει τυχόν γλωσσικά λάθη του;

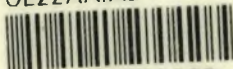
30. Ζητά να μάθει πληροφορίες σε σχέση με τη γλώσσα; (π.χ. πώς να πει μία λέξη σωστά)

31. Ασχολείστε ιδιαίτερα με το παιδί όσον αφορά τη γλώσσα;

32. Σχόλια και παρατηρήσεις

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072239